

קונטרס

לאורח

ימים נוראים

לקט דברי חיזוק מרבותינו

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוקללה"ה

מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א

מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

ערב ראש השנה תשע"ב

קונטרס

לאורחם

ימים נוראים

לקט דברי חיזוק מרבותינו

מרן הגאון רבי מנחם יהודה ליפקוביץ זצוקלה"ה

מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א

מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

ערב ראש השנה תשע"ב

צילום מכת"י מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

יצאו לאור עד עתה בס"ד

- ❖ קונטרס "לאורם" על הנוכה
- ❖ קונטרס "לאורם" על פורים
- ❖ קונטרס "לאורם" על מתן תורה
- ❖ קונטרס "לאורם" על ימים נוראים
- ❖ צוואת רבינו הגדול הגרמ"י ליפקוביץ זיע"א
- ❖ קונטרס "דרך הלימוד" ממרן בעל אבי עזרי זיע"א

בהוצאת :

אגודת לאורם
מיסודם של בני התורה
ת.ד. 3358 בני ברק

להזמנות מרוכזות
תרומות, הערות והארות
ניתן לפנות במס'

050-411-6965

או בדואר אלקטרוני
Ag.leoram@gmail.com

Published by

AGUDAT L'ORAM

founded by bnei torah

P.O.B. 3358 Bnei Brak

For group orders,
contributions,
comments and notes
please call

972-50411-6965

or by email

Ag.leoram@gmail.com

מבוא

השיר והשבח לבורא עולמים שהגיענו לזמן הזה לעמוד בשערי הקובץ הרביעי מסדרת "לאורם", בו ליקטנו דברי חיזוק והתעוררות ממרנן רבותינו גדולי ישראל זצוק"ל ויבלחט"א, פנינים נבחרים, עצות והדרכות נפלאות שנשמעו מפיהם בהזדמנויות שונות, ונערכו מספריהם ומכתבי תלמידיהם, בדרכי עבודת התשובה וההכנה ליום הדין, עצות מעשיות לזכות בדין והתעוררות לגודל קדושת הימים.

בלב נשבר ודווי נקים מצבה לנשמת רבינו הגדול, יחיד הדור ופלאו, מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זיע"א, מכוון דרכה של אגודתנו מעת היווסדה, שעלה בסערה השמימה ביום המר והנמהר כ"ו סיוון תשע"א, אוי! מי ייתן לנו תמורתו, יתומים היינו אין לנו מנחם! אך זאת לנו נחמה בדברי תורתו ומשנתו שהניח אחריו ברכה, שיחות חיזוק והדרכה לבני התורה והישיבות בדרך ילכו בה, ומהם מופיעים גם בקובץ זה כמתכונתו מימים ימימה, יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

שבועות ספורים לפני הסתלקותו עוד זכינו להיכנס אל הקודש פנימה, והרעיף עלינו דברי נועם ותחייה בהוצאת הקובץ השלישי "לאורם" על מתן תורה, ותיאר בהרחבה על הדחקות הנוראה ששררה בישיבות ליטא לפני המלחמה. קבצי "לאורם" היו חביבים אצלו עד לאחת, והסכים עליהם בכתב ידו באחד המכתבים האחרונים לחייו, בפרט בתקופה האחרונה כאשר כבדה עליו הראייה, היה מעיין רבות בקובץ שהודפס באותיות גדולות במיוחד עבורו.

והננו מייחלים בתפילה, כי כשם שזכינו בהוצאת הקבצים הקודמים שהדברים התקבלו בחיבה מרובה בהיכלי התורה והישיבות, ורבבות ניאותו לאורם להתחזק בשקידת התורה והמצוות, ורבים אומרים מי יראנו טוב להביא עוד ועוד מתורתם ומשנתם של רבותינו שליט"א, כן נזכה תמיד להרבות כבוד שמם ולא יצא מכשול מתחת ידינו, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

ניתן להשיג את החוברת במוקדי אגודת לאורם ברחבי הארץ

- אופקים – 052-7647789
- אלעד – 052-7633744 מ 13:15 עד 15:15
- אשדוד רובע ג' – 052-7670490
- אשדוד רובע ז' – 08-8568061
- ביתר A – 052-7600422
- ביתר B – 052-7672471
- בית שמש – 052-7693623
- בני ברק גן וורשא – 052-7600485
- בני ברק קרית הרצוג – 050-4182530 בשעות הערב
- חיפה – 052-7604804
- ירושלים בית וגן – 052-7121604
- ירושלים בית ישראל – 052-7150750 בשעות הצהריים
- ירושלים הר נוף – 02-6518898
- ירושלים מקור ברוך – 054-8466021
- ירושלים נווה יעקב – 077-3454133
- ירושלים נוף רמות – 02-5865086
- ירושלים סנהדריה – 054-8434041
- ירושלים עזרת תורה – 050-4136018
- ירושלים רוממה, מטרסדורף – 052-7667681
- ירושלים רמות ג' – 052-7153432
- ירושלים רמת שלמה – 02-5711493
- מודיעין עילית ברכפלד – 052-7150750
- מודיעין עילית קרית ספר – 052-7679989
- מודיעין עילית חפציבה, גרין פארק – 052-7131304 מ 20:00 עד 22:00
- רכסים – 050-4116965

בס"ד. אייר תשע"א

נתגלגלה זכות על ידכם להוציא קונטרסים
לחיזוקה של תורה ולאמץ לבבות רפים ליגיעת
התורה וקנייני המעלות שבעבורם נברא האדם.

ועתה סידרתם לאור עולם דברים להכנה לקבלת
התורה, הננו בברכה שתזכו לכל הברכות האמורות
למזכי הרבים ותרבה הדעת בישראל בהרמת קרן
התורה ועמליה

החותמים בברכה

מיכל יהודה איסקוויץ

יג' ניסן תש"ע

א.א. רובין א.ז. גאנץ

ג' אב תש"ע אהרן אהרן גורן

משה קלמן

מתוך דברים שנשמעו מפי רבינו מֶרֶן רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א

נתבונן על המצב עתה ונראה שהוא נורא ואיום, ובפרט החוליים העצומים שיש, המחלה הידועה רחמנא לצלן מתפשטת מאד, ומחלות לב, ואירועי מוח ועוד רבים, ואנו רואים שמי שנגזר עליו מחלה אינו יכול לברוח ממנה, רואים במחלה הידועה גם כשמנתחים ועושים טיפולים ומוציאים את המחלה ממקום אחד, לאחר זמן חוזר רחמנא לצלן במקום אחר, וכך הלאה, אם מנקים במקום זה חוזר ח"ו במקום אחר, ולא יוצאים מזה.

הסיבה היא פשוטה כי מה סיבת המחלות, זה העבירות! ולתקן עבירות יש רק תרופה אחת, והיא עשיית תשובה שלמה! ובלי תשובה מה יועילו הטיפולים והניתוחים. עושים טיפול כזה, טיפול כזה, מה התועלת? אם לא עושים תשובה אמיתית זה לא הולך. [ודאי כל תפילה ומעשים טובים מועילים, אבל בלי תשובה שלמה לא פותרים את שורש המחלה, הכל זה דיחוי לזמן, כדי לצאת לגמרי אי אפשר בלי תשובה שלמה].

מה שצריך לקחת תרופות, זה רק כדי שלא יהיה ניכר שנתרפא על ידי נס, כי אם כשיחזור בתשובה יתרפא מיד בלי כלום, יהיה ניכר הנס, אבל העיקר זה התשובה, רק צריך לעשות משהו להסתיר את הנס. מה הקב"ה רוצה כשנותן כאב ראש, האם רוצה שתיקח אופטלגין? הקב"ה רוצה שתחזור בתשובה, ומה אתה הולך ולוקח אופטלגין. אלא התכלית היא התשובה, רק שלא יהיה נס תיקח גם אופטלגין, אבל לא האופטלגין מרפא.

ואפילו שישנם אנשים שלא עושים תשובה והם בריאים, זה לא קושיא, אדרבה כשמראים מן השמים שצריך לעשות תשובה זה יותר טוב, אחרת הוא חי את ימי חייו ואחר כך הולך לישון... ואז אוי ואבוי לו, אבל על ידי המחלה ייתכן שיעשה תשובה ויינצל. אוי לנו, זה לא פשוט, כל כך הרבה מחלות יש, כל כך הרבה צרות, השם ירחם!

מרשימות תלמידים, חורף תשס"ה

- תוכן העניינים -

מִרְן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְרָמִי לִיִּפְקוּבִיץ זְצוּק"ל

אשרי העם יודעי תרועה / עמ' ט

< ההקדמה לר"ה אמונה בדין ומשפט / הקבלה הראשונה שנקבל על עצמנו - חיזוק בלימוד התורה / "השיבנו אבינו לתורתך" / שלמות הנפש על ידי התורה / "כי דבר השם בזה" - חומר ביטול תורה / בזאת יבוא אל הקודש - בזכות התורה / באור פניך יהלכון / תורת השם תמימה משיבת נפש / אשרי העם יודעי תרועה / כאילו עקדתם עצמכם לפני / כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה.

רחמנא לבא בעי / עמ' יד

< להשתדל לקיים המעשים יותר עם עבודת הלב / זהירות ממצב של "מלומדה" / "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים" / החיוב לערוך מחשבות להתבונן תמיד ביראת השם / תחילת עבודת הלב בעבודת התפילה.

מִרְן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א

הדרך לזכות בדין / עמ' יח

< למי נושא עוון למי שעובר על פשע / בנוסף לתשובה צריכים זכויות לזכות בדין / כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו / הנהגת מידה כנגד מידה עם המעביר על מידותיו / "עובר על פשע לשארית נחלתו" - למי שמשים עצמו כשיריים / עבודה של כל החיים להגיע לדרגות אלו.

מִרְן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְרָ"ג אֲדֶלְשְׁטִין שְׁלִיט"א

להגדיל היראה ולהקטין הניסיון / עמ' כב

< ארבעים ימי רצון / התעוררות לתשובה בדברים הצריכים תיקון / כיצד לעשות תשובה בזמן קצר / מידות טובות ומידות רעות / ספרי המוסר מלמדים את האמת / עצת הגרי"ס - להגדיל היראה ולהקטין הניסיון / הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה / להקטין הניסיון - כשמתרגלים לא קשה / הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה / בזמנים של קדושה מתגברים הניסיונות.

משולחן מלכים

פניני רבותינו / עמ' לא

- < ארבעים ימי תפילה
- < ירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול
- < כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו
- < בואו ונחשוב חשבוננו של עולם
- < הדרך לתשובה שלמה ברגע אחד
- < חסד התשובה
- < דרכי הקבלות לימים הנוראים
- < אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו
- < לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים
- < תפילות הימים הנוראים, כיצד?
- < בקשות בתפילות ראש השנה
- < עשו לפני כסדר הזה - "ג מידות של רחמים
- < העצה לזכות בדין להיות ממקיימי העולם
- < אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם
- < עבודת ראש השנה - תמליכוני עליכם
- < כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה
- < כמה דכייף איניש טפי מעלי
- < מעלת הויתור - הזכות ליום הדין
- < פתח תקווה נכבד מאד
- < כאילו עקדתם עצמכם - שבירת המידות
- < למי נושא עוון למי שעובר על פשע
- < ראש השנה קובע לכל החיים
- < אין ראייה משנים קודמות שיצא זכאי בדין
- < עומק הדין בראש השנה והמלכת הקב"ה
- < גזר הדין לאחר רחמים מרובים
- < ישראל שמחים בדין
- < הנהגת חסד מיוחדת במשפט הציבור
- < מדרגת התשובה הבאה מטוהר הנפש
- < עבודת עשרת ימי תשובה
- < תפילה על תשובה והתקרבות לקב"ה
- < בינוניים תלויים ועומדים
- < משקל המעשים נמדד באיכותם
- < כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם
- < "ישעי ביום הכיפורים" - כפרת העוונות
- < האושר ביום הכיפורים
- < "לפני השם תטהרו" - על ידי התמסרות להקב"ה
- < יום כיפור מטהר ומסיר רושם החטא

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגָּאוֹן רַבִּי מִיכָל יְהוּדָה לִיִּפְקוּבִיץ זְצוּק"ל

- א -

אשרי העם יודעי תרועה

ההקדמה לראש השנה אמונה בדין ומשפט

עומדים אנו בערבו של יום הדין, יום המשפט, יום אשר כל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון, ובוודאי כל אחד מרגיש כי המצב מחייב התעוררות, המציאות של "למשפטיך עמדו היום" דורשת שינוי ושיפור הדרכים בחיי המעשה, ולכך כל אחד מחפש איך ובאיזו דרך יוכל להתקרב, ובמה הוא יוכל לבוא לפני אדון המשפט, לפני מלך בוחן לב וחוקר כליות אשר כל מעשינו גלויים לפניו.

והנה הדבר הראשון שצריך לחשוב בו, וההקדמה לראש השנה, הוא, החיזוק באמונה, "אמונה בדין ומשפט", להרגיש את מהותו של יום, שעומדים לדין, ושהעמידה בדין היא לפניו יתברך, ומי יצדק לפניו בדין, וידיעה זו תלויה בהכרה הברורה שצריך האדם להשריש בלבו את האמונה בהשגחה פרטית שכל מה שנעשה בעולם כולו עם הכלל ועם הפרט, עם כל משפחה ומשפחה ועם כל יחיד ויחיד הכל נגזר בהשגחה פרטית ממנו ית'.

וכשישים האדם מבטו ויעביר במחשבתו את כל מה שעבר בשנה האחרונה, אשר רבים מאד נידונו בעונשים קשים, אלו במחלות איומות ונוראות, ואלו בייסורים אחרים, במיתות רחמנא לצלן, כמה אלמנות וכמה מאות יתומים נוספו במשך השנה, חלקם עוללים וילדים רכים, ואין לך יום שאין קללתו מרובה, וכשיכיר האדם בהכרה ברורה וישריש בלבו את הידיעה הברורה שהכל נגזר מיום הדין ומכוח המשפט של ראש השנה, הרי ידיעה ואמונה זו תעורר אותו להכיר בחובתו להיטיב דרכו ביום הדין והמשפט.

וכמו שכתב רבינו הגר"ס זי"ע (אגרת ז') כי מה יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת בני ביתו התלויים עליו בידעו שהם בסכנה גדולה לעת דין הגדול, אשר גם עיני בשר רואות כי כמעט בכל ראש השנה נידונים רחמנא לצלן גם הבחורים למיתה ח"ו, והרי רואים משפחות רבות במצבים קשים כל כך, ואם כן מי לא יחרד חרדה גדולה, להכין עצמו בהכנה הדרושה לעת הדין, אך כשחסר ההכרה והאמונה הברורה ביסוד זה של אמונה בהשגחה פרטית אז רחוקים לגמרי מהכל ולא שייך לגשת לראש השנה כלל, כי כל עבודת ראש השנה וכל התפילות והבקשות יהיו מהשפה ולחוץ, מרגש של רגע קטן, ולבו בל עמו באמת להתעוררות אמיתית.

הקבלה ראשונה שנקבל על עצמנו - חיזוק בלימוד התורה

אחר שהגיע האדם לאמונה זו, ונטע בלבו ההכרה במציאות של דין ומשפט, אז באה העבודה לחפש במה יתחיל בעבודתו, כי הלא חולים אנו מכל צד ופינה אין בנו מתום, ובמה נאחז, ומה תהא הקבלה הראשונה שנקבל על עצמנו כדי שנוכל לחלות פני אדונינו ברצון.

והנה אמרו חז"ל (ברכות טז, א) אמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב "נחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו'" לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה

לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות, לימדונו רבותינו ז"ל שכשאדם נמצא במצב ירוד שקוע בחטא, מצב של טומאה, הרי העצה שלו שיוכל להיטהר הוא על ידי שישקיע עצמו באהלה של תורה, בכוח התורה מטהר האדם את עצמו, כשם שהנחל רוחץ ומנקה את האדם כך התורה מנקה ומטהרת את האדם, ועל ידי כך מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות.

וכן שנינו בדברי חז"ל (ילקוט תהלים רמז תרע"ד) "ואין נסתר מחמתו", ולעתיד לבא מי נסתר מחמתו, אמר רב אחא מי שעוסק בתורה שכן כתיב אחריו תורת השם תמימה, וכן הוא אומר אין חושך ואין צלמוות להיסתר שם פועלי אוון, ומי נסתר מי שהוא עוסק בתורה וכו', במה יכול האדם להתגונן מפני חושך וצלמוות של העונשים המגיעים לו ממשפטי שמים, רק על ידי תורה, הדבר היחידי שיכול לגונן על האדם הוא העסק בתורה, ואם כן כשמחפשים דרך כדי להטות הדין לכף זכות, הקבלה והחיזוק העיקרי צריך להיות בלימוד התורה, להיכנס ולהשקיע עצמו באהלה של תורה, לתורה יש את הכוח והסגולה להעלות את האדם מכף חובה לכף זכות, להיות הגנה טובה להציל אותו ביום הדין והמשפט.

"השיבנו אבינו לתורתך"

וביאורן של דברים הוא, כי עיקר תכלית האדם בביאתו לעולם הזה הוא כדי לתקן את נפשו ולהשלימה להביאה לשלמות הנרצית ממנו ית', ולזה יכול האדם להגיע רק על ידי התורה, ההליכה בדרכי התורה, היגיעה והעמל בלימוד התורה, ואף שבוודאי צריך האדם כדי להגיע להשלמת נפשו לעמול בתיקון המידות, בעשיית המצוות, בהטבה עם רעהו להרבות מעשי חסד, שזהו עיקר וחלק גדול בבנין מעלת האדם, אמנם כל זה הוא רק אם הדבר נובע מתורה, מתוך לימוד ועמל התורה, רק אז יודע לכוון מעשיו ועבודתו שיהיה בדרך הנכון, ואז התורה היא לו לחוקי חיים המנהלים אותו ומלמדים אותו איך לחיות.

אבל אם אינו עוסק בתורה הרי גם מעשי החסד שעושה אינם אותם מעשי חסד שהתורה רוצה, ואם כן אינו חשוב חסד, וכמו שכתב בחיי אדם (הלכות יום הכיפורים) שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפילה שאנו מבקשים בכל יום "השיבנו אבינו לתורתך וקרבתנו מלכנו לעבודתך" דהיינו שהתחלה היא בלימוד התורה "השיבנו לתורתך", ומכוח זה אפשר להגיע ל"קרבתנו לעבודתך" לעלות עוד בעבודת השי"ת, ורק אחר כך אנו יכולים לבקש ולהגיע לידי "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך".

שלמות הנפש על ידי התורה

ואף יותר מכך כי עיקר תיקון הנפש שאדם צריך לעמול על כך הוא בזה שחייו יהיו חיי נפש שכל הליכותיו ודרכיו לא יתנהלו בשליטת הגוף רצונותיו ותאוותיו, חולי הנפש הוא כשמשליט את הגוף על הנפש, כל המידות רעות זהו מחלק הגוף ששולט באדם, ובזה מתנתקת הנפש משורשה הראשון שהייתה טהורה, חלק אלוה ממעל.

וכמו שכתב רבינו בחיי (פרשת שופטים) על הפסוק "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" כי התורה ומצוותיה הם שלום לגוף ולנפש, שלום לגוף הוא שכתוב ויאמר אם שמוע תשמע לקול השם אלוקיך וגו', ושלום לנפש כי מצד קיום המצוות תשוב הנפש לשורשה כענין שכתוב תורת השם תמימה משיבת נפש.

דהיינו שהמצב של שלום שפירושו שלמות אמיתית הוא בהגיע הנפש לדרגה אשר יכולה לשוב לשורשה הראשון, להיטהר ולהזדכך מטומאת וחולי הגוף, וזה אפשר רק על ידי התורה שדרכיה ונתיבותיה מביאים את השלום - השלמות, כענין שנאמר תורת השם תמימה משיבת נפש, שעל ידי העסק בתורה, העמל היגיעה, ובזה שמשקיע עצמו בתורה בזה מתנתק משעבוד לגוף וכל תולדותיו

הרעים ומגיע להשלים את נפשו, שזהו מצב של שלום שיש לו שלמות ואין לו כל חסרון, וזהו האושר הכי גדול שיש לאדם.

"כי דבר השם בזה" - חומר ביטול תורה

והם הם דברי רבינו יונה שכתב (שער ג' פי י"ד): "ויש אנשים רבים בהמון העם חושבים כי אין עיקר האבדון והפסד הנפש זולתי בעבירות שיש בהן מעשה, וכי אין אבדן נפש אל האיש אשר הוא טהור מחטוא במעשה, ובדרך העבירות לא הלך, וחדל מעשות מצוות ומעשים טובים. על כן אנו חייבים להודיע תועי רוח בינה, כי אמרו ז"ל ויתר הקב"ה על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון בטול תורה. ואמרו (ספרי דברים עקב) כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות, כך עונש המבטל גדול מכל העבירות, ואמרו כי דבר השם בזה ואת מצוותו הפר - נאמר על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק". עכ"ל.

הרי שמלמד אותנו רבינו יונה שאותן האנשים הסבורים שיכולים להסתפק בזה שנוהרים מעבירות ומחטאים ואינם מקבלים על עצמם עול לימוד תורה שהם בכלל תועי רוח בינה, שאינם מבינים לנכון מהו אבדון הנפש, ובמה יכול להשלים תיקון נפשו, ואינם מכירים באמת שהמטרה בבריאת האדם הוא שיזכך את נפשו על ידי עמל התורה, על ידי לימוד ויגיעה בתורה.

וזהו גם הטעם שהחמירו כל כך בעוון ביטול תורה עד שהחשיבוהו לזה שמבטל מן התורה כ"דבר השם בזה", משום שאדם שמוסוגל לבטל מן התורה בשעה שאפשר לו לעסוק בתורה הרי שיש לו חוסר הבנה ואינו יודע להעריך ולהחשיב את העסק בתורה כדבעי, ואם כך חסר לו בכל המצב שלו כי בלי תורה אין לו לאדם כלום, ומתוך כך מגיע ל"את מצוותו הפר" כי בביטולה של תורה מהפך עצמו מנפש לגוף, ושליטת הגוף הוא האב לכל המידות רעות ולכל העוונות.

ומלבד שמגיע למצוותו הפר הרי מצב זה שאינו קשור בלימוד תורה זהו גופא מצוותו הפר כי חסר לו כל הנשמת חיים במעשה המצוות שנעשים על ידו, ואינו מגיע לשלמות במעשה המצוה כפי רצון התורה, ולכך כשאנו מחפשים במה ואיך להכין עצמנו ליום הדין, הרי היסוד הראשון הוא הקבלה לחיזוק בלימוד התורה, שבכך נעלה עצמנו לאיזו דרגה שנוכל לבוא עימה לפני כסא המשפט.

בזאת יבוא אל הקודש - בזכות התורה

ויש להוסיף ולהתעורר בזה עוד כי הנה הגר"ס בדברי התעוררות לראש השנה (אגרת ז') חידש לנו שיש לנו ללמוד ממה שאמרו רבותינו בעלי התלמוד ששופר של פרה פסול משום שאין קטגור נעשה סגור, הגם שבבית המקדש נכנסים בבגדי זהב, אכן פשר הדבר הוא ששופר כיון דלזיכרון אתי והאדם נזכר ונשפט על מעשיו ככהן גדול הנכנס לפני ולפנים דמי, והדברים כהווייתן, ולכך צריך האדם לצייר האדם בעצמו אילו היה כהן גדול והיה צריך ליכנס ביום הכיפורים לבית קדשי הקדשים ומה מאד מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר הנורא הזה להיות חרד מאד לנפשו בל תפגעהו רעה חלילה, ע"כ מדברי הגר"ס.

ואם כן יש לנו ללמוד בדברי חז"ל שאמרו (במד"ר פרשת אחרי מות פכ"א) על הפסוק בזאת יבא אהרן אל הקדש, בזאת, בזכות התורה שנאמר בה בזאת התורה, דהיינו אהרן הכהן בכניסתו לבית קדש הקדשים, מקום שאין כל בריה יכולה להיכנס שם, וכמאמרם ז"ל שאפילו המלאכים אינם יכולים להימצא שם בשעה זו של הקטרת הקטורת, ורק לכהן גדול המקטיר ניתנה האפשרות להיכנס שם, על כן צריך הכהן לזכות מיוחדת ולהתעלות לדרגה גבוהה שיוכל לעמוד בזה, ועל זה אמרו חז"ל במה יכול להגיע לכך שייכנס ויצא בשלום? בזאת התורה, זכות התורה מגביהה את האדם שיוכל להגיע לכך להיכנס לבית קדשי הקדשים.

וכך כתב הטור בהלכות ר"ה (סימן תקפ"ב) שבקשת החיים שאנו מבקשים זכרנו לחיים, הוא בזכות התורה שנאמר בה עץ חיים היא למחזיקים בה.

באור פניך יהלכון

וזה נראה כוונת הפסוק (תהלים פט, טז) "אשרי העם יודעי תרועה השם באור פניך יהלכון", שאמר כאן מעלת ישראל שיודעים להתחבר ולהידבק בו ית', וזוכים לישועה הבאה מאור פניך [יעו"ש בפי המצודות], ומהו אורו של הקב"ה, אמר הכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", התורה היא האור שהקב"ה נתן לישראל, וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט תהלים) שאמר דוד אפילו אני מתאוה ומבקש לחטוא אין דברי תורה מניחים אותי, אם ביקשתי להלוך הם מאירים לפני, וכן אמר הכתוב ודרך צדיקים כאור נוגה, דהיינו הצדיקים שיש בידם זכות לימוד התורה שעוסקים בה, דומים לאדם המהלך ונר בידו שאורו של הנר משמרהו. כך ישועתן של ישראל היא מכוח ובזכות התורה. "באור פניך יהלכון".

וזהו גם מה שאמרו חז"ל (ר"ה טז, א) אמרו לפני זיכרונות כדי שיעלה זיכרונכם לפני, ובמה? בשופר! כי עניין השופר מלבד שהוא כולל הזכרת אילו של יצחק ועניין המלכת השי"ת הרי מכוון גם לקבלת עול תורה כמו שאנו רואים בפסוקים של שופרות שסידרו לנו חז"ל את פסוקי השופר של מתן תורה, כי הדרך לזכות בראש השנה הוא מכוח התורה, שעל ידי קבלת עול תורה זוכים לעלות בזיכרון טוב לפניו ית', לכך צריך כל אחד לקבל על עצמו איזה קבלה שיש בה חיזוק ללימוד התורה להרגיל עצמו בהתמדת הלימוד, שיקבע לעצמו איזה רגעים ביום שבהם יהיה בחוק ולא יעבור שלומד בלא הפסק.

תורת השם תמימה משיבת נפש

וכשמדברים על קבלה וחיזוק בלימוד התורה צריך לדעת שעיקר סגולת לימוד התורה הוא כשלימודו באופן שמשקיע כל הווייתו בלימוד, שלומד בחיות עם רוח חיים, ואין מחשבתו נתונה להבלי העולם בשעת הלימוד, לימוד באופן זה חשיב שנכנס באהלה של תורה ועל ידה זוכה שהתורה מעלה אותו מכף חובה לכף זכות, וכמו שלמדנו בדברי חז"ל (ילקוט שם רמז תרע"ד) על הפסוק תורת השם תמימה משיבת נפש רבי ירמיה ורבנן חד מנהון אמר למה היא תמימה שהיא משיבת נפש, וחרינא אמר למה היא משיבת נפש שהיא תמימה, וצריך להבין במאי נחלקו ומה הם שני הלשונות.

ונראה שאפשר לבאר דלא פליגי כלל אלא כל אחד פירש את הפסוק על חלק אחר, חד אמר אם רוצים לבחון אדם האם לומד כראוי ותורתו היא תמימה, או שכל לימודו הוא רק מהשפה ולחוץ מתוך כפייה ולא מרצון אמיתי, הרי הבחינה היא האם היא משיבת נפש, אם התורה משפיעה עליו לרוממו, לנתקו ולהרחיקו מעולם הגשמי, למעט את השייכות והרדיפה אחר חיי עולם הזה, שזהו המעלה והדרגה שהתורה מביאה לכך עד שהאדם מתנתק לגמרי מלהיות קשור לחיי הגוף ונעשה מאושר ומלא שמחה והתורה לו למשיבת נפש.

ומאן דאמר השני אומר את הצד ההפוך איך באמת יגיע האדם לכך שהתורה תשפיע על נפשו לזכור ולעדנו ולהביאו לשלמות, זה רק אם לומד תורה תמימה דהיינו שמשתדל ללמוד לשם עשיית רצון הבורא לא לשם כבוד, ומשתדל שלא לבוא למידות רעות של גאוה כעס קנאה וכו', ומסביר פנים לחברו בטוב לבב, ומשתף את לבו עימו בשעת לימודו להשקיע מחשבתו בתורה, אז לימוד תורה כזה מביאו לידי משיבת נפש.

וזה צריך להיות הקבלה הראשונה ביום הדין שבה תלויים כל החיזוקים, לתפוס אחיזה בעץ החיים, להתחזק בלימוד תורה, הן בעצם זמני הלימוד והן באופן הלימוד, ובזה נזכה לחיים לפניו בדין.

אשרי העם יודעי תרועה

העצה השנייה שיש לנו כדי שנוכל לבוא באיזו הכנה למשפט, הוא על פי מה שאמרו רז"ל (ויקרא רבה פכ"ט) על הפסוק "אשרי העם יודעי תרועה" אמר רב אושעיא וכי אומות העולם אינם יודעים להריע וכו' כמה קרנות יש להם, אלא אשרי העם שיודעים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להן מידת הדין למידת רחמים.

הנה הדברים נוראים, שמבואר מדברי חז"ל כי ביסוד המשפט בראש השנה צריך להיות בכסא דין, ומהו דין הרי אמרו רז"ל שבתחילה רצה הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין ראה שאינו יכול להתקיים עמד ושיתף מידת הרחמים, דהיינו שעומק הדין חמור הוא כל כך עד שהבריאה לא יכולה להתקיים בדין, ואף יותר מכך אמרו חז"ל שאף האבות אם היה עומד עימהם בדין לא היו יכולים לעמוד [אשר לולא שאמרו כן חז"ל לא היה שייך לומר דברים אלו, ומזה לומדים עד כמה מגיעים מעשי האדם ועד כמה חפץ הקב"ה שנגיע במעשינו, ולכך בדין לא היה שייך לעמוד] ומכל מקום יש להם לישראל סוד - אשר אינו ידוע לשאר אומות העולם - ובו יודעים לפתות את בוראם לעבור מכסא דין לכסא רחמים, שעל ידי זה ניצולים בדין. ומהו סוד זה, ה"תרועה", מכוח תקיעת השופר הרי מפתים כביכול ישראל את הקב"ה לעבור מההנהגה החמורה של עומק הדין למידת ההנהגה של רחמים, מוטל עלינו אם כן החובה להתעמק ולהתבונן מהו העניין של שופר.

כאילו עקדתם עצמכם לפני

והנה אמרו בגמרא (ר"ה טז, א) למה תוקעים בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, הנה זה פשוט וברור שאין ההזכרה לעקידתו של יצחק בדברים לבד כבר מועילה לעורר רחמים עד אשר מעלה אני עליכם וכו' אלא צריך שהאדם יעורר עצמו להיות קשור ולו באיזה דרגה לעניין עקידתו של יצחק, להבעיר בלבו אותו שלהבת אש קודש שהנחילו לנו אבותינו ואשר הוטבע בנפשנו מצור מחצבתנו, והוא המסירות נפש לו יתברך, למסור עצמו לעשיית רצון השי"ת, כמו שעשה יצחק בלכתו לעקידה, וכל זה אפשר על ידי הכניעה שהוא התבטלות גמורה שלא ייתן גדולה יקר ותפארת לנפשו, ויידע שהוא אין לו מגרמיה כלום, אלא עבד הוא לו ית' וכל מה שקנה עבד קנה רבו, ועל כל נשימה ונשימה צריך רחמי הבורא, זהו היסוד בתקיעת שופר.

וכן אמרו שם בגמרא עוד (דף כ"ו ע"ב) למה תוקעים בכפופים דכמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, ופירש"י: דכייף איניש, בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם הלכך בראש השנה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא בעינן כפופים, והיינו שעניינו של השופר הוא להיות כמו התפילה, וכמו שתפילה יסודה הוא בקשת רחמים ותחנונים בהכנעה ובלב נשבר כמאמר הכתוב (תהלים קב, א) "תפילה לעני כי יעטוף ולפני השם ישפוך שיחו" כך בתקיעת שופר צריך האדם לעורר עצמו לשברון לבב להרגיש ההכנעה בנפשו בהתבטלות גמורה מתוך ידיעה שתלוי ברחמי ית"ש.

כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה

וזה מה שאמר רבי יצחק שם (דף ט"ז ע"ב) "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", ופירש"י: שרשה בתחילתה, שישראל עושים עצמם רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה כעניין שנאמר תחנונים ידבר רש, עכ"ל, כשהאדם מגיע לראש השנה עם ההכרה הזו שהוא רש ואין לו משלו כלום ועל כל רגע של חיים צריך לבקש מאת הקב"ה, אזי זוכה לקבל רחמים מאתו ית' לזכות בדין.

ובכלל חלק זה של כניעה נמצא גם החלק של שופר של מלכות הנשמע בעת המלכת מלך, כי כל עניין מלכויות תלוי בהרגשה זו, ורק אחר שיבוא לידי כניעה יוכל לקבל על עצמו עול מלכותו ית"ש באמת, והנה אמרו שם בגמרא (לד, ב) אמר הקב"ה אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם וכו', וכתב הסבא מקלם שלכאורה אינו מובן וכי הוא ית' צריך שנמליך אותו, והוא בין כך ובין כך מלך העולם גם בלא קבלתנו, אבל העניין שהוא רוצה שנמליך אותו ברצון נפשנו, והכוונה ב"תמליכוני" שהאדם צריך להמליך אותו יתברך על כל אבריו וחושיו, שמיעה, מחשבתו וכו', לכבוש אותו בפקודתו, וזהו ש"תמליכוני עליכם", עכ"ל, הרי שעניין השופר אחד הוא בעניין המלכויות שמכוח ההתעוררות של התרועה יבוא לקבל על עצמו עול מלכותו לגמרי לשעבד עצמו לקיום רצון השם.

למדנו שהעצה היעוצה לנו מרבתינו חכמי הגמרא ז"ל להינצל בדין הוא על ידי שנעורר עצמנו מתרדמת הכסילים השוגים כל שנתם בהבל וריק ושוכחים האמת בהבלי הזמן, ונעורר נפשנו לבוא בהרגשה של כניעה, הרגשה של עניים ודלים, מתוך הכרה שאין לנו כלום ואנו תלויים בחסדיו ית"ש, ובזה נזכה לשנה טובה.

- ב -

רחמנא לבא בעי

להשתדל לקיים המעשים יותר עם עבודת הלב

בעמדנו בימים אלו ימי חודש אלול, צריכים אנו להשתדל להיות מסודרים במחשבותינו, ובכך נוכל לחשוב באמת מה מוטל עלינו לעשות בימים אלו.

הנה הנביא ישעיה (כט, יג) מתריע ואומר לכלל ישראל בדבר השם "יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כיבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף וגו'". ופירש"י שם "יען כי נגש העם הזה וכו', כלומר ניגשו להגביה עצמם עד לשמים, הם מראים עצמם כמכבדים אותי בפה ושפה ואת לבם הרחיקו ממני". ביאורן של דברים, שיש מצב שהאדם בעצמו נראה בעיניו שניגש אל השם, שמגביה עצמו להתקרב אליו ית"ש, אך הנביא בדבר השם מוכיחו שכל זה אינו אלא בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני.

והנביא המשיך שם עוד "ותהי יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה", דהיינו מתוך שהתרגלנו כבר בעשיית המעשים האלה של התורה והמצוות, לכך באם אין שימת לב מיוחדת ומחשבה לדעת שמקיימים מצוות השם, הרי גם היראה הופכת להיות רק יראה חיצונית, ואינה יראה אמיתית אלא מתוך שמלומד הוא בה לכך הוא ירא.

זאת העבודה מוטלת עלינו ביותר בימים אלו, להשתדל על המעשים הטובים שאנו עושים ואנו כבר רגילים בעשייתם, לקיימם יותר עם עבודת הלב, להפחית עד כמה שיותר שלא יהיו המעשים נעשים רק בפיו ובשפתיו. ודברים אלו אינם דווקא בתפילה וברכות שכל עיקרן עבודת הלב הם, אלא בכל מעשה מצוה, יש אפשרות לקיימם במעשה אך להיות רחוקים מהקיום השלם שהקב"ה חפץ בו, כי רחמנא לבא בעי, וכל לבבות דורש השם.

זהירות ממצב של "מלומדה"

עד כדי כך הדברים מגיעים שהנביא שם המשיך לומר בדבר השם שהעונש על מצב כזה הוא: "לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא", דהיינו שהעונש יהיה בעיני הרואים לפליאה רבה ועצומה, שלא יבינו הרי נמצאים במצב של יראה וקיום מצוות ולמה הגיע זה להם, אמנם הקב"ה הבוחן לב וחוקר כליות הוא מעיד בהם כי כל עבודתם הוא רק בפיו ובשפתיו, ולכך מגיע להם העונש הגדול הזה, כי רחוקים הם מאד מאד מהאופן הראוי של קיום מצוות, וכמו שפירש שם רש"י הקדוש בדבריו על הפסוק לכן הנני יוסיף להפליא: פלא ונוסף על פלא, כיסוי על כיסוי, אוטם על אוטם. דהיינו שהמצב הזה של קיום מצוות ללא עבודת הלב, הוא מצב של אוטם הלב, מצב של פלא וכיסוי.

ועל זה מסיים שם הנביא "ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר" - נורא נוראות!!! התוצאה של עבודה כזו שבפיו ובשפתיו כיבדוני ולבו רחק ממני, הוא תוצאה של שכחת התורה, אם לא משתפים בקיום התורה והמצוות את עבודת הלב, עלולים לבוא למצב של "אבדה חכמת חכמיו".

כמה אנחנו צריכים לפחד מזה! ועלינו להתבונן בעצמנו בכל מצבנו הרגיל, אמנם לומדים ומתפללים אך האם לא רחוקים אנו מלהיכנס בכלל אלו שנאמר עליהם "בפיו ובשפתיו כיבדוני", כל עבודתנו בימים אלו ימי האלול ששערי תשובה פתוחים, היא להרבות זכויות, להשתדל שכל זכות וזכות של קיום מצוה וכל מעשה טוב יהיה עם איכות, עם לב ועם מוח ונפש, עם דבקות ואמונה בו ית"ש, ולהרגיל עצמנו בזה עד שיהפוך לקניין עולמי בנפשותינו לכל ימות השנה ולאזן דווקא לימים אלו, שמעשינו לא יהיו מהשפה ולחוץ אלא יהיה עם לב ועם הרגש כדבעי.

"מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים"

וזהו מה שהפסוק אומר (משלי ד, כג) "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים", ופירש באבן עזרא: "מכל משמר נצור לבך מלהרהר רע", כי ממנו תוצאות חיים, החיים הנצחיים זוכים להם רק על ידי הלב, כמה משתפים את הלב בכל הפעולות שעושים, ולכן צריכים זהירות מיוחדת על הלב.

וראיתי לבעל העקידה (בשער נ"א) שכתב: אלו הבוערים בעם העושים המצוה בתנועותיהם לבד משוללת משום כוונה מן הכוונות, עליהם אמר הכתוב ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, ואליהם כיוון הרב המורה במה שכתב פרק נ"א ח"ג שהמון עמי הארץ העוסקים במצוות הם הרוצים לבוא אל המלך ולהיכנס אצלו אלא שלא ראו בית המלך כלל, כמו שביאר שם דבריו באומרו וכל אשר תעשה מצוה באיבריך כמו שיחפור חפירה בקרקע או יחטוב עצים מן היער מבלי בחינת עניין המעשה ההוא ולא מי שציווה לעשותו ולא מה תכלית כוונתו וכו'. ע"כ.

והנה אם כי בוודאי דבריו אמורים על אלו הרחוקים שאינם יודעים כלל מה הם המצוות וכל עשייתם הוא רק לפי מה שמורים להם לעשות הפעולות, ואנו הלא בודאי שיודעים אנו ערך המצוות ומי המצווה עליהם ותכליתם של המצוות, ואנו לא לגמרי כמי שיחפור חפירה בקרקע או יחטוב עצים מן היער מבלי בחינת עניין המעשה ההוא ולא מי שציווה לעשותו ולא מה תכלית כוונתו, אך אנו רואים בדבריו עד כמה גדול ההבדל על אותו מעשה מצוה בין העושה אותו בכוונת הלב לעושה בלא כוונה.

המשקל של הבורא יתברך בוחן לב וכליות הוא משקל מדויק ומדוקדק, ובמשקל הזה החילוק בין מעשה הנעשה בשיתוף הלב, במוח, עם הרגשה כראוי, הוא כמו חילוק בין עשייה ללא עשייה,

ובוודאי גם אנחנו רחוקים מאד מהדרגה הרצויה ויש הרבה מה לתקן עד שנגיע עליה, וכל שכן עד שנגיע לדרגה העליונה בשלמות עשיית המצוות.

החיוב לערוך מחשבות להתבונן תמיד ביראת השם

וכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שלישי אות ט"ו) "ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת השם ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הפלא ופלא". הנה למדנו מדברי רבינו יונה שבכדי לצאת מכלל האנשים הנאמר עליהם "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה" צריך עבודה תמידית לערוך מחשבות להתבונן תמיד ביראת השם, דהיינו ללמוד מוסר בקביעות, ואם אדם לא עושה את זה, אזי הוא מרמה את עצמו במה שסבור שהמצוות שהוא עושה נעשות עם לב ויצא מכלל מצוות אנשים מלומדה.

וביאורם של דברים הוא כי האדם הולך אחר ההרגל, והרגלו של אדם הוא להימשך אחר הרצונות התענוגים והתאוות, הלב והעיניים שני סרסורי עבירה והם מושכים את האדם לעשות מה שמתאוה לו, אך הלב לא מושך את האדם להקדיש מחשבה על דבר טוב שהוא אינו בכלל מילוי התאוות והרצונות, ורק אם ישקיע האדם עבודה תמידית להתבונן ביראת השם, לעורר בלבו יראת שמים, אז יוכל לשתף את הלב בעשיית המצוות לכוון לבו לשמיים, להחיות את ההרגשים בקיום רצונו ית"ש.

וכעניין זה שמעתי מהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל שאמר בשם הסבא מקלם על הפסוק (איוב יא, יב) "עיר פרא אדם ייוולד", שהאדם בטבעו בתכונתו הוא "עיר פרא", וכמו העיר שכל עסקו רק בתאוות ובתענוגיו ללא דעת וללא השכל, כך הוא האדם, ורק אם ישקיע האדם עבודה יוכל להביא לכך שמן העיר פרא "אדם ייוולד". וזה צריך להיות העבודה שלנו כמה שיותר להוליד את "האדם", להפוך אותו מעיר פרא שחי ללא מחשבה ללא מוח וללא הרגש ולב לתכליתו, לאדם חי מרגיש.

תחילת עבודת הלב בעבודת התפילה

המשגיח זי"ע היה אומר שהעבודה המעשית בזה להגיע לידי עבודת הלב מתחילה בעבודת התפילה, כיון שהתפילה עיקרה עבודה שבלב, ויש להתחיל קודם להרגיל עצמו להתפלל מתוך הסידור, לדייק כל מילה בהתבוננות על מה שמוציא מפיו, וקצת להתעורר מעצם הדבר שעומד לפני קונו ומשיח עמו, לאט לאט על ידי עבודה להתרגל בזה יוכל לזכות להכניס עצמו לעבודת הלב שלא יהיו כל מצוותיו מצוות אנשים מלומדה.

וכבר כתב החובת הלבבות בשער חשבון הנפש "ודע, כי המילות תהיינה בלשון כקליפה. והעיון במילות כלב, והתפילה כגוף, והעיון כרוח. וכשיתפלל המתפלל בלשונו, ולבו טרוד בזולת עניין התפילה, תהיה תפילתו גוף בלא רוח וקליפה בלא לב, מפני שגופו נמצא ולבו בל עמו עת תפילתו, ובכמוהו אמר הכתוב (ישעיה כט, יג) יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כיבדוני ולבו רחק ממני. ומשלו זה עוד לעבד, שבא אדוניו לביתו וציווה אשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל אודותיו, והלך לו הוא, והתעסק בשמחה ובשחוק, ונמנע מעבוד אותו בעצמו ומהשתדל בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו, ובני ביתו לא יכלו למלא מקצת מצרכיו, מפני היותו רחוק מהם, וקצף עליו אדוניו, ולא קיבל כבודו ועבודתו, והשיב הכל בפניו. וכן המתפלל, כשיהיה לבו ומצפוניו ריק מענין התפילה, לא יקבל האל ממנו תפילת איבריו ותנועת לשונו. הלא תראה מה שאנו אומרים בסוף תפילתנו "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך", וכשיהיה האדם חושב בשום דבר מדברי העולם במותר או באסור, ואחר כך יחתום תפילתו ויאמר "והגיון לבי לפניך", הלא זה גנאי גדול, שיטען שדיבר עם אלוקיו בלבו ובמצפוניו ולבו בל עימו, ושאל ממנו אחר כך לקבל אותה ולרצות בה ממנו", עכ"ד.

הרי שאם אנחנו לא נרגיל עצמנו לשתף את הלב בתפילתנו, לא די שלא יצאנו ידי חובתנו בתפילה, אלא עוד נחשב הדבר כאילו וביזינו את בוראינו יתי"ש, ואם כי בפעולות הרבינו לעשות מצוותיו, מכל מקום לא יקבל מאיתנו כלום, כמו המשל שהביא החובות הלבבות שדומה שהכין הכל לכבוד המלך ולבסוף ביזהו. הדברים האלה צריכים לעורר כל אחד ואחד מאיתנו לחשוב בהם ולקבל על עצמו לכל הפחות להתחיל בעבודה, ובזה נזכה שהקב"ה יפתח לנו פתחים הרבה ונזכה לעבדו בלבב שלם!

בימי חודש אלול היה מרן הגרא"מ שך זצ"ל מזכיר הרגש מוסרי ששמע מפי מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל בהיותו בקלצק.

באותה תקופה נתקבל בפולין חוק ולפיו כל בעל דירה חייב לנקות ולטאטא את חלקת המדרכה והרחוב שלפני פתח ביתו. רבים השתמטו מחובה זו, ואז החליטה הממשלה לעשות פיקוח נמרץ על מילוי צו השלטון ולהציב ביקורת עירונית על ידי פקחים ושוטרים שסבבו ברחובות ובדקו האם התושבים ממלאים חובתם. באותם ימים נראה ברחובות ערי פולין מחזה קבוע: השוטר נראה בפינת הרחוב ואז ממהרים בעלי הדירות לחטוף מטאטא ולנקות במרץ, כל עוד הוא מסייר באזור.

וזעק אז המשגיח בהיכל הישיבה דקלצק: הנה ראש השנה ויום הכיפורים מגיעים, "קראוהו בהיותו קרוב", נתפוס מהר את המטאטא ונתחיל לפשפש בחורים ובסדקים ולנקות היטב!

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שמושה של תורה

משגיח באחת הישיבות שאל את מרן הגרא"מ שטינמן שליט"א מה לומר לתלמידו בישיבה בשיחה לפני ראש השנה, רבינו אמר לו שיגיד לבחורים שיידעו שעיקר מה שהיצר הרע מבקש וזה עיקר העבודה שלו שלא ייצאו תלמידי חכמים! לא אכפת כל כך ליצר הרע שילמדו שיתפללו שיעשו מצוות ומעשים טובים העיקר שלא יהיו תלמידי חכמים. והסביר רבינו הלא תראו מה כוחו של תלמיד חכם אחד, מה "חזון איש" אחד יכול לעשות, כזו מהפיכה בכל העולם, ומזה היצר הרע הכי מפחד ואת זה הוא מבקש למנוע בכל כוחו, ותלמידי ישיבה שיש לכל אחד עתיד לצמוח ולגדול תלמיד חכם את זה היצר הרע לא רוצה לתת.

צדיק אחד יכול לעשות מהפך בכל העולם, כמו שמצינו אצל שמעון הצדיק שמאז פטירתו נעשו כל כך הרבה שינויים (עיין יומא לט, א), הרי שכל מה שהיה זה היה בזכות הצדיק ועל ידי פטירתו פסק הכל. וכן אמרו בפולין שכל זמן שהחפץ חיים היה עדיין חי היו מצליחים על ידי השתדלות להשתמט מגזירת הגיוס לצבא הפולני, אבל מאז שנפטר החפץ חיים כבר התחילו לגייס בחורי ישיבה לצבא ולא הצליחו בעשיית השתדלות. גם קודם שנות הזעם באירופה נפטרו הרבה מגדולי הדור ואילו היו בחיים עוד תלמידי חכמים היו פחות יהודים נהרגים, ומי יכול לדעת מה היה. כי כל מה שיש יותר תורה, יותר חסד, יותר מצוות, זה מגן.

מרן הגרא"מ שטינמן שליט"א, רשימות תלמידים

מרון ראש הישיבה

הגאון רבי אהרן לייב שטינמן שליט"א

הדרך לזכות בדין

למי נושא עוון למי שעובר על פשע

אנחנו עומדים בעשרת ימי תשובה, והנה יום כיפור זה גם יום דין, ולפני יום הדין הרי כולם מחפשים עצות איך לזכות בדין. והעצה הפשוטה שכתובה בחז"ל זה על ידי תשובה, וכדאיתא בראש השנה (טז, ב) שבינוניים תלויים ועומדים מראש השנה ועד יום הכיפורים, זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה, והרמב"ם (הלכות תשובה ג, ג) מפרש אם עשה תשובה נחתם לחיים. ובכל זאת צריכים לחפש כל אפשרות איך לזכות בדין, ואם היו מרגישים באמת את יום הדין, היו עושים כל המאמצים מה ששייך ואפשר לזכות.

והנה בגמרא (ר"ה יז, א) איתא רבא אמר כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עוון ועובר על פשע, למי נושא עוון למי שעובר על פשע (והגר"א גורס להיפך למי עובר על פשע למי שנושא עוון, וזה אותה כוונה). והגמרא מביאה מעשה על כך, רב הונא בריה דרב יהושע, חלש, על רב פפא לשיולי ביה, חזייה דחליש ליה עלמא (ראה שנוטה למות) אמר להו צביתו ליה זוודתא (הכינו לו צידה לדרך מה היא צידת המתים תכריכים) לסוף איתפח (נתרפא) הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה (שהרי אמר להכין לו תכריכים ועכשיו נתרפא) אמר ליה מאי חזית, אמר ליה אין הכי הוה (מיתה נקנסה עליו) ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה (אינו מעמיד על מידותיו) לא תקומו בהדיה (לא תדקדקו אחריו) שנאמר נושא עוון ועובר על פשע, למי נושא עוון למי שעובר על פשע.

הרי מבואר כאן שרב הונא ראה שהיה משפט בבית דין של מעלה ופסקו את דינו למיתה, וכמו שפירש"י מיתה נקנסה עליו, אבל ברגע האחרון הקב"ה אמר שיניחו לו, כיון שהוא מעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ופירש"י דכיון שאינו מדקדק למדוד מידה למצערם אותו ומניח מידותיו והולך לו וכי, משום הכי אין מידת הדין מדקדקת אחריהם אלא מניחתם והולכת.

בנוסף לתשובה צריכים זכויות לזכות בדין

והנה צריך ביאור שהרי חוץ מארבעה אנשים שמתו בעטיו של נחש (הנזכרים בב"ב י"ז א') אין אדם שמת בלא חטא, ואם בית דין של מעלה פסקו את דינו של רב הונא למיתה, הרי על כרחך שנתבע על חטא. ואף על פי שייטכן שהתביעה הייתה על דבר כזה שאצל אדם פשוט לא היה כלום, כי אדם פשוט נתבע רק על חטא גס יותר, אבל אמורא קדוש כרב הונא נתבע גם על חטא קל, וגרם עד כדי כך שבית דין של מעלה פסקו עליו מיתה רחמנא לצלן, אלא שהקב"ה אמר שלמעביר על מידותיו יש חשבון אחר ואז התרפא, אמנם מכל מקום היה איזה חטא שנקנסה עליו מיתה.

והנה בברכות (יא, א) איתא תנא דבי רבי ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום וכי דוודאי עשה תשובה. היינו שתלמיד חכם בוודאי עושה תשובה, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א אות ג') ולא ימצא איחור בתשובה זולתי בעמי הארץ אשר

הם ישינים שוכבים ולא ישיבו אל לבבם ולא דעת ולא תבונה להם למהר להימלט על נפשם עכ"ל. ואם כן רב הונא האמורא הקדוש בוודאי נאמר עליו אל תהרהר אחריו, דבוודאי עשה תשובה.

ועוד הלא בוודאי מה שאמרו כי המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, הכוונה כשעשה תשובה, שאם לא כן וכי אדם שעבר עבירה כגון שחילל שבת רחמנא לצלן ולא שב בתשובה, לא ייענש על החטא שעשה כיון שהוא מעביר על מידותיו, איך ייתכן שהחטא שעשה אינו כלום משום שהוא מעביר על מידותיו. ואם כן איזה דבר חמור רב הונא עשה שנקנסה עליו מיתה אף על פי שעשה תשובה, וניצל רק בזכות שהקב"ה אמר שהוא מעביר על מידותיו.

ובהכרח למדנו כאן דבר נורא, כי בוודאי בלי תשובה אין כלום, אבל גם לאחר התשובה זה עדיין לא פשוט, כי בכדי שהתשובה תשפיע שלא יישאר שום רושם מהחטא, צריכים להשתמש ולצרף זכויות צדדיות נוספות כדי שיתכסה לגמרי, ורב הונא שנתבע על חטא קטן שאצל אחרים לא היה נחשב חטא, מכל מקום עליו זה היה תביעה, והוצרך לזכות מיוחדת להינצל, שלוא זה הרי בית דין של מעלה קנסו עליו מיתה שכך הבינו את דינו, וזה אמת מה שרב פפא אמר להכין לו תכריכים, משום שהיה קרוב למיתה רחמנא לצלן, אלא שהקב"ה אמר ברגע האחרון שאצלו החשבון אחרת. הרי רואים שבנוסף לתשובה עדיין צריכים רחמים גדולים, להשתמש בכל מיני עצות כדי להינצל.

כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו

והנה בענין של המעביר על מידותיו יש ביאור מהגר"י סלנטר זצ"ל (בספר אור ישראל סימן כ"ח), כי הנה בגמרא (תענית כה, ב) מובא מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות (שבתענית ציבור מוסיפים בשמונה עשרה עוד שש ברכות) ולא נענה (שלא נתקבלה תפילתו ולא ירדו גשמים), ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענד רחם עלינו וירדו גשמים, הו מרנני רבנן (שרבי אליעזר התפלל הרבה ולא נענה, ורבי עקיבא התפלל תפילה קצרה ונענה), יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה (רבי עקיבא) מעביר על מידותיו וזה (רבי אליעזר) אינו מעביר על מידותיו, ומשום הכי רבי עקיבא נענה.

ולכאורה ייפלא מאוד הלא המידה הזאת של מעביר על מידותיו לבד תספיק להגדיל מעלת רבי עקיבא על רבי אליעזר, כי ידוע כמה גדול כוח המידה הזאת עד שאמרו חז"ל כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וכיצד אמרה הבת קול לא מפני שזה גדול מזה.

ומבאר הגר"י ס זצ"ל כי בגמרא בשבת (ל, ב) איתא תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהיה קפדן כשמאי, ועיין שם בגמרא שסיפרו כמה מעשיות מענוותנותו של הלל וקפדנותו של שמאי וכו'. אולם ביאור הענין הוא כי זה הייתה מסיבת מחלוקת שמאי והלל בדרכי עבודת השם ית"ש, כי כמו שנחלקו שמאי והלל בכל התורה, כן נחלקו בדרכי העבודה, אם להתנהג במידת הענוה, או לכבוד התורה צריך להתנהג במידת הקפדנות וכו'.

וכמו במה שנחלקו בית שמאי ובית הלל ביבמות (יג, ב) אם צרת ערווה מותרת להתייבם, ובגמרא שם איתא שעשו בית שמאי כדבריהם וכו', וכן הוא בענין מחלוקת שמאי והלל בדרך העבודה אם להתנהג בקפדנות לכבוד התורה או להתנהג במידת הענוה, וכל אחד נהג כפי שיטתו הנה שמאי מקבל שכר בעד קפדנותו כמו שהלל מקבל שכר בעד ענוותנותו, אחרי כי שניהם היו עושים רצונו של מקום על פי התורה וכו' אכן אחרי אשר חז"ל פסקו כהלל ואמרו לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי, הנה עתה מי שמתנהג במידת הקפדנות עונו גדול מאד.

הוא הדבר מה שיצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה וכו', הכי ייפלא ממנו להטות מידותיו לחפצו ולהיות מעביר על מידותיו, אולם לפי הנ"ל יובן שפיר, כי הנה רבי אליעזר היה מתלמידי שמאי, והיה סבירא ליה להלכה כשמאי שצריך אדם להתנהג במידת הקפדנות לכבוד

התורה ועל כן לא היה מעביר על מידותיו, אולם רבי עקיבא היה מתלמידי הלל והיה סבירא ליה כהלל שצריך להתנהג במידת הענווה ועל כן היה מעביר על מידותיו, נמצא כי באמת לא היה רבי עקיבא גדול מרבי אליעזר אחרי כי כל אחד היה מתנהג לפי שיטתו כאשר נראה לו על פי התורה.

הנהגת מידה כנגד מידה עם המעביר על מידותיו

אמנם מה שאמרה הבת קול כי לכך לא נענה רבי אליעזר, ורבי עקיבא נענה וירדו גשמים, מפני שזה מעביר על מידותיו וזה לא מעביר, העניין הוא כי הנה ידוע דרכי הנהגת הקב"ה עם בריותיו להתנהג עימם מידה כנגד מידה, וכמאמרם ז"ל שבת דף קנ"א כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וכן כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ולזאת להתפלל על צרת הציבור ולבקש רחמים מלפניו ית"ש לעבור על פשעם ולענות להם בעת צרתם מסוגל לזה מי שהוא בעצמו מעביר על מידותיו, יתקבל תפילתו לרצון מידה כנגד מידה כנ"ל.

ולזאת כאשר התפללו על הגשמים הנה רבי עקיבא שמידתו היה בדרך הלל להיות מעביר מידותיו, על כן נענה מן השמים מידה כנגד מידה, אכן רבי אליעזר שמידתו היה כדרך שמאי ולא היה מעביר על מידותיו, אם אמנם כי יקבל שכר הרבה גם על זה מה שהוא עושה רצון השם ית"ש לפי שיטתו, אולם כאשר סוף סוף לפי שיטתו לא היה מעביר על מידותיו, על כן אין זה מידה כנגד מידה לעבור על פשעי ציבור ולכך לא נענה, וזהו שאמרה הבת קול לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מידותיו לכך נענה מידה כנגד מידה עכ"ד.

הרי לדברי הגר"ס זצ"ל עיקר הזכות שמעביר על מידותיו זה העניין של מידה כנגד מידה, ומשום הכי אף על פי שכל אחד נהג כשיטתו, מכל מקום לרבי אליעזר חסרה המידה כנגד מידה שהיה לרבי עקיבא. ואם כן כדי לזכות בדין וכשיש גזירה וצריך לזכות, צריכים להגיע לזכויות נוספות כמעביר על מידותיו שאז יש את העניין של מידה כנגד מידה.

אבל כל זה הוא כמו שביארנו, שבוודאי צריכים לעשות תשובה, כי גם למידה כנגד מידה להעביר הפשעים למי שמעביר על מידותיו יש גבול, שאי אפשר לוותר על הכל משום מידה זו, ועל כרחך המדובר הוא עם תשובה, ומכל מקום עדיין אינו מספיק וצריכים לחפש עצות כדי לבטל גזירות, ובה יש את העניין של המעביר על מידותיו שמועיל במידה כנגד מידה.

עובר על פשע לשארית נחלתו - למי שמשים עצמו כשיריים

והנה הגמרא (שם ב"ה) ממשיכה לפרש מה שכתוב בפסוק לשארית נחלתו, אמר רבי אחא בר חנינא אליה וקוץ בה, לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים. והנה גם כאן אם צריכים לפרש שאינו מעביר לכל נחלתו, על כרחך מדובר באלו שעושים תשובה, דוכי אפשר לומר שמוחל לכל נחלתו, הרי אם כן נמצא שאין שכר ועונש, ולזה אין צריך לומר שמוחל רק למי שמשים עצמו כשיריים.

והנה לעיל בעניין המעביר על מידותיו, לא כתוב דכיון שמוחל רק למי שמעביר על מידותיו זה אליה וקוץ בה, ורק כאן כשמפרשים שמוחל למי שמשים עצמו כשיריים אמרו אליה וקוץ בה. על כל פנים משמע לפי ביאור זה שלפעמים לא מספיק שעושים תשובה, ולא מספיק שיש גם את הזכות של מעביר על מידותיו שאז נוהגים במידה כנגד מידה, אלא בכדי לזכות צריכים גם את הדרגה של משים עצמו כשיריים.

והיינו מפני שבוודאי ללא תשובה אין התחלה, וכמו שאמרו בפסחים (נד, א) שתשובה זה אחד משבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם, וטעם הדבר הוא כיון שאין לבריאה קיום בלי תשובה. אבל גם אחרי התשובה יש מצבים שצריך גם את הזכות של מעביר על מידותיו, ועוד יותר

שצריך להיות משים עצמו כשיריים, שייתכן שיהא עובר על פשע שאינו מדקדק למדוד מידה למצעים אותו, אבל עדיין צריך להיות יותר מזה שישים עצמו כשיריים.

עבודה של כל החיים להגיע לדרגות אלו

אם כן כשעומדים בעשרת ימי תשובה ורוצים לזכות בדיון, צריכים לדעת שכל זמן שלא נמצאים בדרגה זו של מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים אי אפשר לדעת היכן אוחזים. ובוודאי שצריכים לעשות תשובה להתחרט על העבר ולקבל על העתיד, אבל צריכים גם להגיע לדברים אלו שזה יותר קשה מהכל, וזה אליה וקוץ בה, כי להגיע לדרגת משים עצמו כשיריים, זה דרגה גבוהה שהיא עבודה של כל החיים.

ואמנם גם לשוב בתשובה על חטא אין זה כל כך קל, אבל מכל מקום יש גדרים של חרטה וקבלה על העתיד שהם עיקרי התשובה, וגם בהרהור תשובה יש עניין כמו שאמרו בקידושין (מט, ב) שהמקדש אשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. וזה אמת שהרהור תשובה הוא גם דבר טוב, ואי אפשר לשער את גודל ערכה, אבל צריכים לדעת שעדיין יש עבודה להגיע לדרגת מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים. ואם כי גם בזה הרהור הוא משהו, אבל דרגת מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים, זה הנהגה של כל החיים, ואז הוא בטוח, ויש את הנהגת המידה כנגד מידה כמו שמפרש הגר"ס זצ"ל.

ולמה צריך דווקא מידה זו של מעביר על מידותיו, ולא מספיק מידות טובות אחרות, אף על פי שכולם דברים טובים, יש לבאר כי להצלת האדם צריכים העניין של מידה כנגד מידה, שהקב"ה העמיד את הבריאה בכלל הזה של מידה כנגד מידה, ומשום הכי אפילו אם אדם עמל על מידה טובה זה דבר טוב, אבל אין מזה אותו תועלת שיש למעביר על מידותיו, שאז יש מידה כנגד מידה.

ואם כן בעמדנו בעשרת ימי תשובה, כמו שצריכים להתחרט על חטאי העבר ולקבל על העתיד, צריכים גם כן לעבוד להגיע לדרגת מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים.

ולדאבוננו רוב האנשים ואפילו יהודים יקרים רחוקים מאד מזה, שכשפוגעים בהם אינם מעבירים על מידותיהם, ואינם משימים עצמם כשיריים. ודברים אלו אינם רק להוריד גזירות, אלא הם דברים המרוממים את האדם לכל חייו, שנעשים כאדם אחר, והמגיע לדרגת מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים הוא אדם מאושר, ומתרומם שלא להגיע לידי חטא.

והקב"ה יעזור שכל אחד מאיתנו יעבוד על עצמו לשוב בתשובה, וכל אחד שיחשוב בלבו יראה שיש על מה לשוב, ולעבוד על כל המידות, ועל העניין של מעביר על מידותיו ומשים עצמו כשיריים, וכל אחד יזכה לתשובה אמיתית ולהגיע לדרגות אלו, ונזכה כולנו לכתובה וחתומה טובה!

סיפר לי בעל העובדה, שבימי בחרותו נסע ממקום לימודו לימי האלול לשיבת מיר, כדי להיות בימים קדושים אלו במקום הקדוש הזה, לאחר יום כיפור כשעמד לנסוע בחזרה למקומו נכנס להיפרד מהמשגיח רבי ירוחם זצ"ל, אמר לו רבי ירוחם: "דע לך! כל דבר שאדם השיג - צריך מסגרת בשביל לשומרו, המסגרת של תורה היא מוסר!".

מרח הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, אמרי דעת

מרן ראש הישיבה
הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

להגדיל היראה ולהקטין הניסיון

ארבעים ימי רצון

כתוב שחודש אלול זה ימי רצון, מפני שפעם היה דבר כזה, כי אחר חטא העגל היו ימי כעס על ישראל, ומשה רבינו עלה למרום והתפלל שם ארבעים יום וארבעים לילה, ובאותם ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה, עד שבראש חודש אלול נתרצה לו הקב"ה, ואמר לו פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, והועילה תפילתו של משה רבינו להעביר את הכעס, וכל אותם ארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים היו ימי רצון, וביום כיפור נתרצה הקב"ה לישראל ואמר למשה רבינו סלחתי כדברך, וכיון שימי חודש אלול היו ימי רצון, זה נשאר לדורי דורות באותה התקופה עם אותה השפעת הקדושה והסייעתא דשמיא של ימי רצון.

והימים הללו של חודש אלול הם ימי הכנה לתשובה, שאחריהם באים עשרת ימי תשובה, ויום הכיפורים שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה, ומובא במשנה ברורה (תקפ, טז) "אני לדודי ודודי לי" ראשי תיבות אלול, ועלינו להשתדל באתערותא דלתתא ולפתוח כפתחו של מחט כמו שכתוב "אני לדודי", ועל ידי זה יפתח לנו הקב"ה כפתחו של אולם כאמור "ודודי לי", ואמרו חז"ל (איכה רבה ה, כא) על הפסוק השיבנו השם אליך ונשובה: "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה ריבוננו של עולם שלך הוא השיבנו, אמר להם שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם", כי על ידי ההשתדלות ואתערותא דלתתא זוכים לסייעתא דשמיא.

וכל אחד ואחד צריך לנצל את הזמן המסוגל ולפתוח פתח כפתחו של מחט, ועל ידי שפותחים פתח קטן כפתחו של מחט יש סייעתא דשמיא לאין שיעור, וכמו שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה ה, ב) על הפסוק קול דודי דופק פתחי לי: "אמר הקב"ה לישראל בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו".

אך יש לדעת כיצד פותחים את הפתח כפתחו של מחט, כי צריכים איזה מעשים ומחשבות כדי להשתנות, ומהו השינוי שצריך להיות? על מה מבקשים השיבנו? איזה חטאים יש לנו? בדרך כלל כשאדם מבקש השיבנו הוא חושב על עצמו ולא רק על אחרים, אבל צריך לדעת במה חטא, ועל מה הוא צריך לחזור בתשובה.

יש אנשים פשוטים שאינם מבינים כלל על מה צריכים לחזור בתשובה, כי אינם יודעים שיש להם חטאים ולא מרגישים שום חטא, אבל בני תורה מבינים שצריך לחזור בתשובה, בפרט בחודש אלול שיש אימת הדין ורוצים לחזור בתשובה, אבל צריכים לדעת קודם מהו בדיוק החטא כדי לחזור בתשובה, ואם לא יודעים את החטא לא שייך לחזור בתשובה, וכמו שכתב הרמ"א (או"ח תרג, א) "ספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת", אם לא יודעים שיש חטא קשה יותר לחזור בתשובה, וצריך לדעת מה הם החטאים הפשוטים.

התעוררות לתשובה בדברים הצריכים תיקון

הבה נפתח בשלושה דברים עיקריים, שכל אחד מבין שצריך תיקון בהם.

הדבר הראשון הוא ביטול תורה, יש יחידים שאפשר לומר עליהם שאין להם ביטול תורה, אבל בדרך כלל כל אחד יכול ללמוד יותר, וצריך לתקן את עצמו ולחזור בתשובה על ביטול תורה, וביטול תורה תלוי לא רק בדיבור אלא גם במחשבה, וכמו שהובא בגמרא (יומא פו, א) על רבי יוחנן שאמר כי אם הוא הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין לגביו זה חילול השם, כשאנשים מרגישים בו שהוא הולך ארבע אמות בלא תורה זה כבר דבר חמור מאד ונקרא חילול השם, ואמנם אנו לא בדרגה זאת של רבי יוחנן, אבל אנחנו בני תורה ועלינו להקפיד יותר על כל דבר ודבר.

[כל אחד ואחד יכול למצוא זמנים של ביטול תורה, אפילו במחשבה ולא בדיבור, ואף כי בוודאי לפי ההלכה צריך לנוח וביטולה זהו קיומה, מכל מקום ההיתר הוא רק לפי הצורך ולא יותר מדי, ואמנם אם אדם מסופק ויש חשש שהוא מתאמץ יותר מכוחותיו עליו לנוח וספק לחומרא, אבל הכל צריך להיות לפי דרך העולם, וכמו שכתב המסילת ישירים פרק ט' שהזהירות צריכה להיות בחשבון לפי מנהג העולם, "והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחילקו חז"ל באמרם (פסחים ח) היכא דשכיח היזיקא שאני, כי מקום שההיזק מצוי ונדוע, יש להישמר, אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. ועל כיוצא בזה נאמר (חולין מו) ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן, ואין לו לחכם אלא מה שענינו רואות", וצריכים לדעת לא להחמיר יותר מדי ולא להקל יותר מדי, ואם יש משהו שיכול להוסיף בתלמוד תורה זה צריך תיקון, וקשה מאד להיזהר מביטול תורה, והתיקון לזה הוא על ידי הרגל שנעשה טבע].

ועוד דבר שצריך תיקון אצל רבים הוא לשון הרע, לא להזכיר מילת ביקורת על מישהו, והחפץ חיים בספר שמירת הלשון חלק א' (שער התבונה פי"ג) כתב "ואם לפעמים יהיה מוכרח לדבר אודות מי, יהיה בתכלית הקיצור ולא יאריך את דיבורו בזה, כדי שלא יבוא לידי איסור, וכזה שמעתי על הגאון רבי רפאל מהמבורג, שארבע שנים קודם פטירתו, סילק מעל עצמו עול הרבנות, וכשהיו אנשים נכנסים אצלו, ביקשם שלא ידברו בביתו אודות שום איש, וכזה שמעתי על גדול הדור אחר, שהיה זהיר מאד שלא ישמע על פיו שום שם איש, והכל מטעם הנ"ל".

וכהנה יש עוד הרבה דרכים וגדרים לשמירת הלשון, ואם לא יודעים הלכות לשון הרע, ולא יודעים את החומרא של שמירת הלשון, אזי אי אפשר לקיים את ההלכה ומוכרחים להיכשל, וצריכים לדעת שיש עצות שלא להיכשל בזה, כמו גם בביטול תורה שיש עצות להתמדה בצורה קלה, וכך יש עצות שלא יהיה קשה לא לדבר לשון הרע, וידוע שהחפץ חיים היה מדבר הרבה מאד, אך לא דיבר לשון הרע מעולם, כי אפשר להתרגל בזה מתוך הבנה לדבר רק דברים המותרים ולא דברי לשון הרע.

ועוד דבר שלישי שצריך תיקון, שהוא הדבר הקשה והחמור ביותר מכולם, זה מידות טובות, וכתוב ברמב"ם (הלכות תשובה ז, ג) שצריך לחזור בתשובה גם על הדעות הרעות שהם מידות רעות שבלב, וכגון מידת הכעס אפילו אם אינו עושה שום דבר מתוך הכעס והכעס אינו אלא בלב, זה דבר חמור מאד וכמו שאמרו (נדרים כב, א) כל הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהנום, והיינו אפילו כעס שהוא רק בלב "כעס מלבך" גם זה גיהנום, ויש הרבה עצות פשוטות כיצד להתגבר על הכעס על ידי הבנה והסברה, וכל מי שרוצה לדעת יכול להתייעץ, וכמו שאמרו (אבות ב, ז) מרבה עצה מרבה תבונה.

כיצד לעשות תשובה בזמן קצר

וכדאי להתחיל את עבודת התשובה של חודש אלול בשלושה דברים הללו, אך אי אפשר בזמן קצר כזה להגיע עד השלמות, וארבעים הימים שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים הם זמן קצר

מדי שאי אפשר להגיע בו לשלמות, לא בתורה ולא בשמירת הלשון ולא במידות טובות, כי העבודה היא ארוכה מאד, ארוכה וקצרה, אך אם מתחילים בדרך הנכונה שתביא לבסוף לשלמות בדברים הצריכים תיקון, אזי כבר מעכשיו נידון על שם סופו ויש לו שכר על כל המצוות שהוא עתיד לקיים כאילו עשהם כבר.

וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע וייכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכיח ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירוהו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה".

כשאדם מקבל על עצמו לקיים את כל מה שידע שצריך לעשות, הרי הוא כבר מעכשיו בעל תשובה גמור, כי מאחר שהוא בדרך הנכונה עם החלטה יציבה ביישוב הדעת, ועכשיו יש לו יראת שמים חזקה שלא ייכשל שוב באותו החטא, מסתבר שזה לא ישתנה, וכמו שכתב רבינו יונה (א, מט) "עזיבת חטאו בהזדמן לו והוא בתוקף תאוותו, ואמרו רבותינו ז"ל איזהו בעל תשובה אשר תשובתו מגעת עד כסא הכבוד, כאשר נבחן ויצא נקי באותו פרק ובאותו מקום וכו', כי הזדמן החטא לידו והוא בתוקף יצרו וכו', וכבש יצרו ונמלט מעוון מיראת השם וגאון פחדו וכו', וזהו שאמר שלמה ביראת השם סור מרע, פירוש, וביראת השם לסור מן הרע אם יזדמן לידו", עכ"ד.

ואפילו אם בעתיד יזדמן שוב החטא לידו ולא ישלוט על יצרו וייכשל, לא התבטלה התשובה שעשה על חטאיו הקודמים, כי תשובתו הייתה תשובה גמורה בצורה יציבה ולא מתוך התפעלות רגעית, וכשנכשל אחר כך זהו חטא חדש שלא שייך לחטאיו הקודמים.

וכן כתב בספר בית אלוקים להמבי"ט (שער התשובה פ"ו) "כי נראה מדברי רבותינו ע"ה כי כיון שחזר האדם בתשובה מן החטאים שעשה וגמר בלבו שלא לעשותם עוד, השם יתברך מעביר חטאתו בתשובה זאת, ואם אחר כך חוזר לחטוא, יצר הרע הוא שפיתה אותו מחדש לחזור למה שחטא, ולא יהיו החטאים הראשונים חוזרים וניעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת".

מידות טובות ומידות רעות

אבל כיצד יודעים מה הם המידות הרעות? הרי בדרך כלל מי שיש לו מידה רעה אינו מרגיש בזה, ושמעתי בלומז'א מהמשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל כי אדם שמרגיש בעצמו איזה מידה רעה זהו סימן שהוא בעל מידה טובה, וכשאדם מרגיש שהוא בעל גאוה זהו סימן שאינו בעל גאוה, וכבר היה מעשה שבא אלי אברך וטען שהוא בעל גאוה, ושאלתי אותו על סמך מה הוא אומר זאת, והשיב ואמר דבר טעות שאינו שייך כלל לגאוה, ואמנם אינו בדרגה הגבוהה של שער הכניעה של החובות הלבבות, ואינו בדרגת משה רבינו ולא בדרגת אברהם אבינו בענוה, אבל עדיין אין זו גאוה כלל.

וכך הוא הכלל בכל ענייני המידות, מי שיש לו מידה רעה אינו מרגיש שיש לו מידה רעה, והוא סבור שהוא מתוקן בשלמות המידות, ומידת הכעס יוצאת מן הכלל שהיא מידה גלויה וכולם רואים את זה, אבל שאר מידות נסתרות כמו מידת הגאוה, מי שהוא בעל גאוה אינו מרגיש בזה, ומי שמרגיש בעצמו איזה חיסרון במידות זהו סימן שהוא מושלם באותה המידה, ויש אנשים רבים שאינם יודעים מה היא גאוה ומה היא ענוה, והכל מפורש ומבואר בספרי המוסר מה הם חובות הלבבות, מה נקרא גאוה ומה נקרא ענוה.

ויש אנשים שסבורים כי השמחה בתורה היא גאוה, אבל באמת אדרבה זוהי מצות תלמוד תורה לשמוח במה שלומדים, וכמו שכתב בהקדמה לספר אגלי טל "כי עיקר מצות לימוד התורה היא להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה", ועל זה מבקשים בברכות התורה והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפנינו, לכן השמחה במתיקות התורה אינה שייכת לגאוה אלא אדרבה זוהי המצוה, והשמחה בתורה היא שמחה של מצוה ולא גאוה, וכהנה יש הרבה טעויות בענייני המידות.

ספרי המוסר מלמדים את האמת

והעצה לזה היא ללמוד בספרי יראה ומוסר, שהם ספרים המגלים את האמת, שלא לחיות בטעות, ויש כאלה שמפחדים מספרי מוסר וקשה להם לשמוע מוסר, או שחושבים שלא צריכים את ספרי המוסר, ומשל למה הדבר דומה, שלפעמים אדם מרגיש טוב מאד ואינו חש בשום כאב, וכשעושה בדיקת דם רגילה בשביל מחלה קלה, מגלים במהלך הבדיקה שיש לו איזה מחלה קשה יותר שיש לה תרופה ויכול להתרפא ממנה, אך אם לא היה יודע את המחלה או שהיה מזניח את הטיפול בה, אזי אחר כך יש בעיות קשות וקשה להתרפא, לכן טוב שמגלים את המחלה בזמן מוקדם שאפשר לרפא אותה.

וכך גם בנפש, החטא הוא מחלת הנפש, וכמו שכתוב (תהלים מא, ה) "רפאה נפשי כי חטאתי לך", וספרי המוסר יש בהם ידיעות חשובות מאד שמכירים את מחלות הנפש, וכשאדם לומד בספר מוסר ומגלה איזה דבר שנוגע לעצמו, צריך לשמוח שמחה גדולה מאד, כי אין דבר שאין עליו תיקון ולכל חטא יש תשובה, וכן כתב בחובות הלבבות סוף שער התשובה כי לכל חטא יש תשובה, לכן כל אחד ואחד צריך לחפש ולמצוא את החטאים ולעסוק בדרכי התשובה, כי יש דרכים לפי טבע האדם, כל אחד לפי כוחו, כיצד לחזור בתשובה, ומי שמשתדל בכל כוחו ממש, הרי הוא בעל תשובה גמור, שאם תשובתו היא מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות.

וצריכים לדעת כי גם חטא בשוגג נקרא חטא, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, טו) "כי השוגג ענוש ייענש", ובזמן שבית המקדש היה קיים היו צריכים להביא קרבן חטאת על חטא בשגגה, והיינו מפני שהשגגה היא בגלל שלא למד ואמרו (אבות ד, יג) שגגת תלמוד עולה זדון, והיה צריך לברר בספרי המוסר מה הם החטאים ומה הם חובות הלבבות, ואפילו שגגה שאינה שגגת תלמוד אלא רק שכח את המציאות, כגון שהיה סבור על חלב שהוא שומן ואכלו, גם זה צריך כפרה, וכשביית המקדש היה קיים היה חייב להביא קרבן חטאת גם על שוגג במציאות.

וכתוב בספרים (בית אלוקים להמבי"ט תשובה פ"ב) כי עכשיו בזמננו שאין לנו קרבנות, תשובה מכפרת גם בלא חטאת, ואמנם יש עדיין חיוב חטאת לכשיבנה בית המקדש, וכמו שמובא (שבת יב, ב) על רבי ישמעאל שכתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה, אבל אף על פי כן אין זה מעכב את הכפרה כמו בזמן שבית המקדש היה קיים, וכתוב בספרים כמה תיקונים שאפשר לעשות בזמן הזה במקום קרבן חטאת.

ועלינו לדעת מה לעשות כשיודעים כבר את החטאים, כיצד מתגברים ועושים תשובה? הרי יש חטאים שקשה מאד להתגבר עליהם, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ז) כי קשה מאד לעשות תשובה על מידות רעות, מפני שאדם נשקע בהם וקשה לשנות את ההרגל שנעשה טבע, ואפילו מעשים ודיבורים ומחשבות כשמתרגלים בהם קשה להפסיק, או אם מתרגלים בשב ואל נעשה שלא לעשות את מה שצריך לעשות, זה קשה מאד להתחיל לעשות, ומה היא העצה לזה?

עצת הגרי"ס - להגדיל היראה ולהקטין הניסיון

וידוע העצה שנתן רבי ישראל סלנטר זצ"ל "להגדיל היראה ולהקטין הניסיון", להוסיף יותר יראת שמים ולהקטין את הניסיון שלא יהיה קשה, ואמנם קשה מאד להפסיק את החטא, אבל אם

מגדילים את היראה, יראת העונש זה כוח חזק מאד, ואילו יראת הרוממות היא דרגה גבוהה מאד שרק לפעמים אדם מרגיש אותה אבל זה נדיר מאד, אך יראת העונש כתוב ברמב"ם (הלכות תשובה י, א) שמלמדים אותה גם לנשים ועמי הארץ, כי בזמנו של הרמב"ם הייתה האמונה בשלמות בכל כלל ישראל, והרחוב היה מלא אמונה.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שאמר כי פעם הייתה יראת שמים ניכרת ומורגשת ברחוב, ואילו התורה הייתה בצנעה, וכמו שאמרו (ירושלמי ברכות ה, א) היגע בתלמודו בצנעה לא במהרה הוא משכת, היו גדולי עולם שישבו בעיירות קטנות ואף אחד לא ידע מהם, לא היה דפוס ולא היו עיתונים ולא הייתה תקשורת, והכירו אותם רק ציבור קטן מאנשי המקום, ופעמים רבות שאנשי המקום שהיו אנשים פשוטים לא ידעו את גדלותו של הרב שלהם, והוא עצמו לא היה עושה פעולות כדי שיחשיבו אותו, אבל היום התורה היא בפרהסיא, ומצד שני את היראת שמים לא רואים ברחוב כמו שהיו רואים פעם.

וכבר סיפרתי מה שסיפר לי יהודי אחד שכבר נפטר, שהוא זוכר כי בחודש אלול לפני יותר ממאה שנה, אפילו העגלונים הפשוטים שהיו בעלי המקצוע הפשוט ביותר, ולא ידעו כלום מלבד הובלת סוס ועגלה, כשהיה נופל ויכוח ביניהם בחודש אלול, היה האחד מפחיד את חברו הרי אלול היום וכיצד אתה מדבר? כך היה מפחיד אותו עם חרדת האלול, כי זכירת האלול משפיעה להתנהג כמו שצריך להתנהג בחודש אלול.

וידוע מה שהיה אומר מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל, כי העצה הטובה ביותר בחודש אלול היא לזכור שהיום אלול, ועל ידי הזכירה שעכשיו חודש אלול זה לבד נותן המון, שאין היסח הדעת מן האלול, ולפני כל דבר חושבים אם זה מתאים לאלול או לא מתאים לאלול, כי עוד מעט יש דין ויש כתיבה וחתימה ויש ממה לפחד, את זה מבינים על ידי הזכירה שעכשיו אלול, אבל בימינו מי הוא שזוכר את האלול?

הרי ידוע מכתבו של הגר"ס (אור ישראל מכתב י"ד) שכתב "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול", כשהגיע חודש אלול היה פחד ורעדה, והרגישו את חרדת האלול, מפני שפעם הרחוב היה מלא ביראת שמים, וכבר בזמנו של רבי ישראל סלנטר הייתה ירידה בזה, שלא הרגישו את חרדת האלול כמו שתיאר הגר"ס שהיה מלפנים, וקל וחומר אנחנו כמה עלינו לחשוש ולהשתדל להרגיש את חרדת האלול.

והעצה היא להגדיל היראה, להוסיף יראת שמים זה הדבר הכי חזק, וכמו שאמרו (בי"ב י, א) גוף קשה פחד שוברו, ואמנם היצר הרע הוא חזק מאד, וכמו שאמרו (נדרים לב, ב) דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר טוב - כשיש יצר הרע שוכחים את היראה ומסיחים דעת ממנה, ואנשים משלים את עצמם שלא ייענשו על חטאיהם, או שיוכלו לעשות תיקונים לתקן את מה שחטאו, והעצה היא להגדיל היראה על ידי לימוד המוסר, וכמו שכתב המסילת ישרים בהקדמה "כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמיתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה", יש דברים פשוטים שאנשים יודעים אותם, אך המעשים אינם לפי הידיעה, מפני ששוכחים את הידיעה ומסיחים דעת ממנה, וכשזוכרים את הידיעות שבספרי המוסר כל ההנהגה היא אחרת.

הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה

ובאמת מבואר להדיא בפרקי אבות שזוהי העצה היחידה שלא לבוא לידי עבירה, פרקי אבות הם שישה פרקים המלאים דברי חיזוק וכלול בהם הכל, וכמו שאמרו (בי"ק ל, א) האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות, והם תורה שבעל פה של הדרכים להגיע לשלמות בכל התרי"ג מצוות, וכתוב שם במשנה (ב, א) "רבי אומר הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע

מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים", ולימד לנו רבי כי העצה היחידה לעמוד בניסיון היא להתחזק ביראת העונש, ולדעת שבשמיים רואים את כל מעשיו, וכדברי הגרי"ס זצ"ל להגדיל היראה.

והנפש החיים (א, ד) פירש דברי המשנה בדרך רמוז, שאדם צריך לדעת כי כל מעשיו ופעולותיו שהוא עושה כאן בעולם הזה, הוא משפיע בהם למעלה בעולמות העליונים, והתנא רמז לזה באמרו "דע מה למעלה - ממך", שכל מה שנעשה בשמיים למעלה הוא 'ממך' - מכוח מעשי האדם, וכל מעשה טוב שהוא עושה בעולם הזה הרי הוא משפיע בזה קדושה ואורות בכל העולמות העליונים, אכן כפשוטו כוונת דברי התנא להתחזק ביראת העונש, ונמצא כי רבי אמר שהעצה היחידה שלא לבוא לידי עבירה היא לחזק את יראת העונש.

ויש להעיר מדברי המשנה להלן שם (ג, א) "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". וביאר בזה רבינו יונה בשערי תשובה (ב, כה) "כאשר תחשוב מאין באת תכניע נפשך ותשנא הגאווה, וכאשר תזכור לאן אתה הולך תבזה העולם ותכיר כי מותרו אין ולא תתעסק בו זולתי לעבודת הבורא יתברך, וכאשר תשיב אל לבך לפני מי אתה עתיד ליתן את החשבון יהא מורא שמים עליך", עכ"ל.

והיינו שכל אדם צריך לחשוב מאין הוא בא ויבין שלא שייך שיתגאה כלל, ויחשוב לאן הוא הולך ומה עתיד להיות בסופו שלא יישאר לו כלום מכל העולם הזה שהוא כחלום יעוף, וממילא יעדיף את העולם הבא שזה חיי נצח, ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון זוהי יראת העונש, אם כן עקביא בן מהללאל נקט שצריך להתחיל עם מחשבות של שנאת הגאווה וחשבונות שכל העולם הזה הוא הבל ואינו כלום, ורק לבסוף הזכיר את יראת העונש "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", וצריך ביאור מדוע שינה רבי ונקט רק את העצה של חיזוק היראה.

ואפשר שהטעם בזה מפני שעקביא בן מהללאל היה חי בזמן בית המקדש, ואילו רבי היה בתקופה מאוחרת יותר בסוף התנאים, וידע רבי את מצבם של בני דורו כי אינם בעלי דעה ובעלי מחשבה להתחיל עם חשבונות כאלה של ענווה וגאווה, וקשה לאדם שלא להתגאות כי סוף סוף יש לו כסף וכוח וביטחון עצמי, וכן קשה לחשוב שהעולם הזה אינו כלום כי סוף סוף חיי העולם הזה הם חיים טובים ונעימים מאד, ונגד הטבע הוא לחשוב כן, ומחשבות אלו היו שייכות רק אצל בני דורו של עקביא בן מהללאל.

לכן אמר רבי הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים, כי ידע רבי שהעצה היחידה לבני דורו היא להתחזק ביראת העונש, שהיראה מרחיקה את האדם מן העבירה, וככל שיתחזק יותר באמונה וידע שיש דין וחשבון, כך ייזהר יותר שלא לעבור עבירות, וכמו שאמרו (ב"ב י, א) גוף קשה פחד שוברו, והיא היא העצה שאמר הגרי"ס להגדיל היראה.

להקטין הניסיון - כשמתרגלים לא קשה

והעצה השנייה שאמר הגרי"ס היא להקטין הניסיון, ובאמת צריך לדעת כיצד מקטינים את הניסיון, הרי לכל אחד מתחשק עולם הזה ואדם מרגיש חשיבות ורוצה כבוד, חמדת הכבוד דוחפת אותו לרדוף אחרי הכבוד והשררה, והוא עושה כל מיני השתדלות לקבל איזה מעמד מכובד, ומתאמץ לקבל הנהגה ושליטה על איזה משהו, כך טבע האדם, לכל אדם יש ניסיונות וקשיים, ואנשים חושבים איזה קושי יש פה! איך אפשר להיות צדיק ולקיים את כל מה שצריך? הרי זה כל כך קשה! זה לא בכוחי! כך אדם חושב. אבל באמת זה טעות ואפשר בנקל להקטין הניסיון ולהתגבר עליו.

נתחיל עם ביטול תורה, מה העצה לאלו שקשה להם ללמוד? צריכים לדעת כי אמנם התמדה זה דבר קשה, אבל אחרי שמתחילים כבר לא קשה, וכמו שפירש"י בפרשת קבלת התורה (שמות יט, ה) שכל ההתחלות קשות אבל מכאן ואילך יערב לכם, רק בהתחלה זה קשה, אבל אחר כך יש עריבות ונעימות, יש טעם ומתיקות בתורה, דברי תורה נחמדים מזהב ומתוקים מדבש, וכמה מיני טעמים יש בתורה שנמשלה לחם, בשר ויין, דבש וחלב, מי שטעם את מתיקות התורה יודע עד כמה תענוג התורה הוא 'אשריך בעולם הזה'.

כך הדרך להקטין את הניסיון על ידי ההבנה שהקשיים יסתלקו במשך הזמן, וכדאי לסבול את הקשיים כדי לזכות לתורה, כמו כל אדם שרוצה חיים טובים בעולם הזה שצריך לעבור קשיים, ואנשים עובדים הרבה שנים בעבודה קשה ומתבזים כדי להשיג מקצוע ולהתפרנס בכבוד, והכל שווה להם בשביל הפרנסה שתבוא בסוף, כך גם כדאי לסבול את הקשיים, כדי לזכות בסוף לטעם ומתיקות התורה, אלא שבני אדם לא מרגישים בחוש את הרווח שבתורה שהוא יותר מן הפרנסה, ולא מוכנים לסבול קשיים עבור תורה כמו שמוכנים לצורך פרנסה.

וכפי שסיפרתי על בן עשירים אחד שלמד בישיבה לפני שנים רבות, ואחרי שגמר ללמוד בישיבה יצא לעסוק במסחר, ואמר לי כי עכשיו הוא רואה שבישיבה לא למד כראוי ולא ניצל את זמנו כמו שצריך, מפני שעכשיו הוא שקוע כל כך בעסק המסחר ואינו מסיח דעתו מזה, והוא הולך לישון בזריזות וקם מוקדם בבוקר כדי שיוכל להתייצב בזמן לעבודה, וכשלמד בישיבה לא היה שקוע בתורה כל כך, כי לא הרגיש בחוש את חשיבות התורה שהיא יותר חשובה מן הפרנסה.

הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה

וצריך לדעת מה שאמרו חז"ל (אבות ב, א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, אדם צריך לשים לב שכל הפרנסה וענייני העולם הזה אינם אלא חיי שעה והתורה היא חיי עולם, והרווח של תורה שהיא חיי נצח עדיף מחיי שעה של פרנסה, ואמרו (שם ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ודאי יותר קל לקבל עול תורה, מאשר לסבול עול מלכות של מיסים ועבודת הצבא ועול דרך ארץ של פרנסה (כמובן רק למי שיש לו טעם ומתיקות בלימוד התורה), אלא שצריכים אמונה לדעת את חשיבות התורה.

לכן מצינו בגמרא (מכות כג, ב) תרי"ג מצוות נאמרו למשה וכו' בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, והדברים שאמר שם דוד המלך הם אחת עשרה עניינים של מידות טובות ומידת חסידות שאינם מעיקר התרי"ג מצוות, והיינו כי אמנם נאמרו למשה תרי"ג מצוות, אבל לקיים כל מצוה בשלמות, צריך דרגה גבוהה באמונה ובמידות טובות, ולכן צריך לקבל שלמות בעניינים אלו, כדי שעל ידי זה יהיו כל המצוות בשלמות, והם הם הדברים שדוד המלך העמיד שהם מידות טובות, ודרגות גבוהות מאד של מידת חסידות, שעל ידי החיזוק בדברים האלו אפשר להגיע לשלמות בכל המצוות, ובזמן דוד המלך היה אפשר להתחיל את החיזוק מאחת עשרה דברים, אבל בזמנו של חבקוק הייתה ירידת הדורות באמונה, והיו צריכים קודם להתחיל בחיזוק האמונה, שזה יסוד לכל התורה כולה.

וכמו שבזמנו של עקביא בן מהללאל היה החיזוק על ידי שלושה דברים, שנאת הגאווה, ביטול העולם הזה ויראת העונש, אשר כל אלו הם עניינים ששייכים לאמונה, וכן רבי ראה שבני דורו אינם יכולים להתחיל מכל הדברים האלו, וצריכים להתחיל את החיזוק מיראת העונש, והיינו חיזוק האמונה שיש עולם הבא ויש גיהנום, וכשהאמונה היא חזקה לא מרגישים כלל את הניסיון, מפני שעול תורה יותר קל מעול מלכות ועול דרך ארץ, וכדאי לסבול מעט קשיים בהתחלה, בשביל לזכות לאשריך בעולם הזה של תורה.

בזמנים של קדושה מתגברים הניסיונות

ועכשיו אנחנו נמצאים בחודש אלול, שהוא זמן של ימי רצון וסייעתא דשמיא, וידוע כי תמיד בימים שיש בהם השפעה של קדושה יש יותר ניסיונות, כמו ימים טובים וחול המועד שהם זמן של קדושה, וכתוב בירושלמי (הובא במשנה ברורה תקל, ב) "כלום אסור לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ויגעים בתורה ועכשיו אוכלים ושותים ופוחזים", שהימים הטובים ניתנו כדי לעסוק בהם בתורה, אבל יש רבים שמתוך שמחת יום טוב הם פורקים עול תורה, וצריכים לדעת כי המטרה היא שמחה של מצוה, לשמוח במצוות היום, ועל כל פנים כך היא המציאות, שבזמנים של קדושה יש יותר ניסיונות.

וכן שבת שהוא יום של קדושה ויש בו השפעה לתיקון כל המעשים בשבוע שעבר ולהצלחה בשבוע הבא, לכן יש רבים שדווקא ביום השבת קשה להם יותר להתגבר על ביטול תורה, ויש כל מיני יצרי הרע מיוחדים לשבת כמו עיתונים של דברי בטלה שיוצאים "לכבוד שבת", איני רוצה לפרט עד כמה הם גרועים, אבל כך המציאות, מפני קדושת השבת יש בה יותר ניסיונות של ביטול תורה.

והחכם עיניו בראשו לחפש עצות כיצד לנצל את הזמן המסוגל שלא יעבור בבטלה, ושמעתי פעם ממלמד אחד בחיידר שסיפר לי על תלמידיו שהם לומדים שמונה עשרה שעות בימי שישי ושבת, ילדים צעירים בכיתה ז' למדו שמונה עשרה שעות במשך שישי ושבת! בלי סיגופים ובלי מאמצים מיוחדים, עם סעודת שבת וזמירות של שבת, זה שייך! ויחד עם זה היה להם מספיק זמן לכל צרכי גופם.

וכך גם בחודש אלול שהימים הם ימי רצון, זה לעומת זה עשה האלוקים ויש בהם ניסיונות יותר מכל השנה, כי בלא ניסיונות אין הצלחה, ותפקיד האדם הוא לעמוד בניסיונות, וידוע כי ציבור של בני תורה הם כמו אדם גדול, ואמרו חז"ל (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, והיינו מפני שמי שגדול מחברו יש לו כוחות יותר גדולים, והניסיונות הפשוטים אינם קשים עבורו, לכן יצרו גדול ומעמידים אותו מן השמים בפני ניסיונות יותר קשים שצריך לעמוד בהם.

כל הדברים שדיברנו הם דרך ארוכה וקצרה, ואפילו שלוקח הרבה זמן להגיע לשלמות בזה, זוהי דרך קצרה כי מיד כשנכנסים לדרך הנכונה מקבלים שלמות, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) כי מיד כשאדם מקבל על עצמו לשמוע מוסר החכמים ולקיים את כל מה שיידע שצריך לעשות, כבר מעכשיו הוא צדיק גמור וברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, "ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה". יש לנו את הדרך הבטוחה להצלחה ולתשובה שלמה ולכתיבה וחתומה טובה!

חידושו של הירושלמי

ראיתי שמביאים דבר נפלא בשם הירושלמי, כי בראש השנה אין דנים את האדם לפי מעשיו לשעבר, אלא לפי מה שהוא ביום ראש השנה עצמו, ולא מסתכלים על העבר אלא מה המצב שלו כעת, באיזה דרגה הוא ומה מצבו הרוחני בראש השנה, מה המעשים שלו, מה הדיבורים שלו, ומה המחשבות שלו, אם בראש השנה הלב שלו הוא טוב כמו שצריך להיות, הרי הוא צדיק גמור ונכתב ונחתם לאלתר לחיים, כי מאחר שהוא במצב טוב, הרי עכשיו זהו מצבו, ואפילו אם פעם היה בטלן ומדבר לשון הרע ובעל מידות רעות, הרי עכשיו השתנו מידותיו, וכיון שהוא מתנהג יום שלם כמו שצריך, זהו סימן שהשתנה ונהפך לאדם אחר.

וכמו ששמעתי פעם מעשה שהיה באחד שאמרו עליו שהוא אדם גדול, והיה אחד שביקש לבדוק אם זה נכון או לא נכון, ונסע אליו והתאכסן בביתו שלושה ימים רצופים, וביקש לראות במה הוא גדול, אך לא ראה אצלו שום דבר מיוחד יוצא מן הכלל, והכל היה בפשטות בלי שום צדקות מיוחדת, ויצא מאוכזב שלא ראה עליו שום גדלות, ושאלו אותו האם ראה אצלו איזה מעשה קטנות, או דבר שיש לו ביקורת לומר עליו, ואמר כי לא ראה שום דבר שאפשר לבקר אותו, אלא הוא מתנהג באופן נורמאלי, ואינו עושה דברים משונים וחריגים, ואמרו לו אם כן זוהי גדלותו! אם שלושה ימים היית אצלו ולא מצאת בו שום פגם, זהו אדם גדול!

ולפי המבואר בראש השנה יהיה די ביום אחד של התנהגות כזאת, שהכל לפי ההלכה בלי שום פגם, ואם אדם עומד בניסיון יום שלם, כבר נתהפך מצבו והשתנה טבעו בזכות קדושת היום, והרגל נעשה טבע, ונחשב כבר צדיק גמור לזכות בדין לשנה טובה. חידושו הנפלא של הירושלמי הוא פתח תקווה נכבד, וכך גם אמר לי אחד ששמע את הדברים והיו לו למשיב נפש. אשרינו שיש לנו את דברי חז"ל, ואנו יודעים מה לעשות, בעזרת השם נזכה לכתובה וחתימה טובה!

מֶרֶן הַגֵּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, רְשִׁימוֹת תַּלְמִידִים

אדם כצל עובר

בתפילת ראש השנה אדם יסודו מעפר וכו' משול כחרס הנשבר... "כצל עובר", ואיתא בחז"ל (ב"ר צ"ו ב') כצילו של עוף בשעה שהוא פורח. יש להבין וכי באמת החיים הם כצל עובר, והא ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ויש חיים יותר שנים מזה, ומדוע נחשב שזה כצל עובר, הא צל עובר זה רגע כל דהו וחיי האדם אינם רגע אחד.

ויש לפרש דהנה על דרך משל לומר שכבש יותר קטן מפיל שייד השוואה ביניהם, אבל לומר על נמלה שהיא יותר קטנה מפיל אין השוואה כלל, דמה הדמיון כלל בין נמלה לפיל, והנה עיקר החיים של בן אדם זה החיים הנצחיים בעולם הבא ולא חיי שעה של העולם הזה, וחיי נצח לא ניתן להגדירו כלל, שהרי לנצח אין סוף, וכשרוצים להגדיר חיי העולם הזה לעומת חיי הנצח לא שייד השוואה ביניהם כלל, ולא ניתן להגדיר חיי שעה ביחס לחיי נצח, אלא שאמרו לשון הכי קרוב לשכל האדם להמחיש לו הדבר, ולסבר לו את האוזן אמרו נוסח שחיי העולם הזה הם "כצל עובר" לעומת חיי הנצח.

מֶרֶן הַגֵּרֵא"ל שְׁטִינְמַן שְׁלִיט"א, רְשִׁימוֹת תַּלְמִידִים

משולחן מלכים

לקט פנינים ואמרות קצרות משולחן רבותינו גדולי ישראל

בדרכי ההכנה ליום הדין ועבודת הימים הנוראים

ערוכים מספריהם ומכתבי תלמידיהם

ארבעים ימי תפילה

דבר זה ידוע לכל שימי חודש אלול הם ימי רצון ורחמים, אמנם אם אנחנו רוצים לנצל את סגולת הימים האלה כראוי שלא יעברו ונישאר כשהיינו, עלינו ללמוד בדברי חז"ל מה ייחודם של ימים קדושים אלו.

והנה הטור בתחילת הלכות ראש השנה מביא מה דתניא בפרקי דרבי אליעזר, בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מז, ו) עלה אלוקים בתרועה וגו', לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעים בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר וגו'.

ראשית דבר אנו לומדים כאן שעל ידי השופר שתקעו כדי שלא יטעו עוד נתעלה הקב"ה, וזהו היסוד מה שמבואר בפסוק (תהלים סח, לה) "תנו עוז לאלוקים" שכלל ישראל במעשיהם כביכול נותנים כוח לו ית"ש, ולכן כשהיה מצב של התעלות וחיזוק אצל כלל ישראל הקב"ה נתעלה עמו, וכך הוא הדבר אצלנו אם נזכה להתעורר ולהתחזק ונזכה שתתקבל תפילתנו לרצון והקב"ה יפתח לנו שערי תשובה ונזכה להתעלות ולהיכנס בשערים אלו של תשובה, הרי שאף הקב"ה כביכול יתעלה עמנו, וזה יביאנו לידי תשובה שלמה שמקובלת ורצויה לפניו ית"ש.

אמנם יש להתבונן עוד מה עשה משה רבינו ע"ה בארבעים יום אלו, בארבעים יום הראשונים אנו יודעים שלמד את התורה מפי הגבורה כמו שמבואר בגמרא במנחות (צט, ב) שתורה ניתנה בארבעים יום. אך בארבעים יום השניים אמר הכתוב (דברים ט, כה) "את ארבעים היום וארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר השם להשמיד אתכם", הרי שהיו אלו ימים של תפילה, ועל מה הייתה תפילתו, שכלל ישראל יחזור למצב שהיה לפני חטא העגל.

וראיתי שהגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל כתב שיש להתעורר מזה כמה גדולה מעלת התפילה, שהזקק גם לזה לארבעים יום, והשווה בזה למעלת לימוד כל התורה כולה בארבעים ימים ראשונים.

ומכל מקום למדנו שימים אלו שהם כנגד אותם ימים שהיה משה בהר, הם ימי תפילה, ואם הם נחשבים ימי רצון ורחמים ובימים אלו נפתחים על ידי תפילה כל השערים, שערי חסד שערי רחמים, התפילה בוקעת רקיעים, ואפשר להשיג בהם על ידי תפילה מה שבימים רגילים צריך לזה הרבה עמל ויגיעה.

אלא שהתפילה צריכה להיות כפי שהייתה התפילה אצל משה רבינו "ארבעים היום וארבעים הלילה אשר התנפלת", וכפי שהתנא באבות אומר (פ"ב מי"ח) "וכשאתה מתפלל על תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום". בפשטות היה אפשר ללמוד שהתנא מדבר כאן כלפי המתפלל שלא תהא התפילה אצלו כעול קבוע שמוטל עליו לעשותו, וחפץ כבר להיפטר ממנו, אלא שיעשנו כאדם הבא לבקש רחמים ותחנונים שבא מרצונו.

אך התנא שם מביא ראיה לדבריו שנאמר (יואל ב) "כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה", הרי שדיבר התנא על ענין קבלת התפילה מצד הבורא ית' שכל ענין התפילה שמתקבלת לפני הבורא ית' אינו אלא כחנינה הניתנת מאת המלך למי שאינו ראוי לקבל הטובה, ורק מריבוי רחמיו של המלך ומהיותו ארך אפיים ורב חסד הוא חונן אותו ונותן לו מתנה. וכן כתב החסיד יעב"ץ בפירושו לאבות שם. והיינו שעל האדם לדעת שאינו יכול לבקש מאיתו ית' בעבור זכות מעשיו הטובים, וכל מה שיכול לבקש הוא חסד וחנינה על ידי רחמיו ית"ש, ותהיה תפילתו כמו העני המבקש שיחוסו עליו ויתנו לו מה לאכול, ויודע כי ללא שיבקש ויתחנן לא יקבל כלום.

זוהי העבודה המוטלת עלינו בימים אלו, ואמנם בוודאי רחוקים אנחנו מכך מאד כי חסר לנו עוד הרבה בעצם הידיעה מה כוחה של תפילה ומה ערכה, וגם רחוקים אנו מההכרה האמיתית עד כמה אנחנו עניים ורשים כלפי הבורא ית', אך מכל מקום כל חיזוק בזה הוא רכוש גדול.

ועלינו לעצור ולהתבונן מעט לפני כל תפילה ותפילה ולפני כל ברכה וברכה, לזכור מה עומדים כעת לעשות, לפני מי אומרים את מה שאומרים, לצייר בנפשו שכעת הוא בא לפני המלך, ולהשתדל לכוון לכל הפחות באמירת השמות כי הביזיון הכי גדול לבוא לפני המלך ולבו בל עימו. ואם נתחיל לכל הפחות להתרגל ולהשתפר בכיוון הזה יש תקווה שנוכח לחן וחסד ורחמים ממנו ית"ש.

מִן הַגְּרָמִי לִיפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

ירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול

הנה כבר הרבה דורות שיש ירידה בהרגשת חרדת האלול, וכמו שכתב הגר"ס (אור ישראל מכתב י"ד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול", רבי ישראל מתאר שבדור שלפניו היה פלצות ופחד בחודש אלול מאימת הדין, ואילו בזמנו "חרדת האלול

כמעט נכבתה", ויש רק דרגה קטנה מאד של אימת הדין, כך היה לפני כמאה וחמישים שנה בזמנו של רבי ישראל, עדיין לא נכבתה חרדת האלול לגמרי, והרגישו קצת את אימת הדין.

ושמעתי לפני שנים רבות מאדם שכבר נפטר, כי הוא זוכר מימי צעירותו ברוסיה, לפני יותר ממאה שנה, שאפילו העגלונים שהיו האנשים הפשוטים ביותר, וכל החכמה שלהם היא רק לרתום את הסוס ולהצליף עליו עם השוט, גם הם כשהיו מתקוטטים בחודש אלול, היה האחד גוער בחברו ואומר לו, הרי אלול היום וכיצד אתה מדבר? כך היה מפחיד אותו עם האלול, אפילו העגלון הפשוט ביותר שהיה עם הארץ גמור היה מפחד מאלול, כך היה המציאות בדורות הקודמים.

ועכשיו אמר לי אדם אחד שאינו מבוגר כל כך שהוא זוכר מלפני כמה שנים שהיה מתגורר באחד מערי השדה (קרית גת) והיו שם בעלי בתים ואנשים פשוטים, והרגיש שם את אימת הדין וחרדת האלול, אבל כאן בבני ברק אינו מרגיש את אימת הדין, במקום תורה בקרב בני תורה לא רואים את אימת הדין, עד כדי כך! זה כבר לא "כמעט נכבתה" אלא ממש נכבתה, לא רואים את חרדת האלול, ואמנם מן הסתם יש משהו בלב, אבל אין זה ניכר.

וסיפר לי אדם צעיר שנהיה רב בתל אביב לפני כעשרים שנה, ויש לו שם בית כנסת, והוא אומר שיעורים לבעלי בתים, ויש ביניהם כמה בעלי בתים חשובים יותר מהאחרים, ופעם אחת בחודש אלול הזדמן לו ללכת עם אחד מהם שהיה אדם רציני ותמיד בא לשיעורים, ואמר לו בדרך אגב, הנה עכשיו חודש אלול וצריכים להתחזק, והשיב בעל הבית ואמר לו כי אין לו צורך בשום חיזוק, וכל השנה אצלו היא כמו אלול, שהוא מסודר ומתוכנן עם סדרים כל היום, כך חשב שהוא צדיק... והרב היה מאד מאוכזב ממנו, כי היה בטוח שהוא בן עלייה, ועכשיו ראה שאינו מבין שיש לו במה להתחזק וצריך להתחזק באלול.

מה היא הסיבה לירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול? זה לא תלוי בגאונות ולא בצדקות אלא ביראת שמים, וכמו שביאר הגרי"ס שם כי הסיבה לירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול היא, "כאשר ספו תמו גדולי היראים אשר חרדתם מאימת המשפט התראה על פניהם ועשתה רושם בלב הסרים אחריהם".

פעם היו גדולי יראה שאימת המשפט הייתה ניכרת על פניהם, וזה היה עושה רושם על אחרים ומשפיע להרגיש את חרדת האלול, אבל היום כבר אין גדולי יראה שישפיעו יראת שמים כמו שהיו פעם, וכדי לקבל יראת שמים צריכים לקבל השפעה על ידי שרואים גדולי יראה, או מעצמו על ידי הלימוד בספרי המוסר, וכיון שאין גדולי יראה נתמעטה היראה, וכבר לא מרגישים את חרדת האלול.

ושמעתי שלפני שנים רבות נסע אדם לאחד מגדולי הצדיקים שהיו באותה תקופה, וחזר משם מלא התפעלות והתרשם מאד ממנו, ושאלו אותו מה ראית שגרם לך להתפעל כל כך ממנו, והשיב כי ראה אצלו שיש ריבונו של עולם, ושאלו אותו וכי לא ידעת זאת עד עכשיו? ואמר להם כי אמנם עד עכשיו ידעתי אך לא ראיתי, וכשהלכתי אצל הצדיק ראיתי בחוש שיש ריבונו של עולם, יש הבדל גדול אם יודעים או שרואים בחוש, וכשרואים את אימת הדין זה משפיע, אך גם כשלא רואים אם נזכרים זה משפיע משהו.

וראיתי בעיני בעלי בתים פשוטים מאד, כאלה שמתפללים שלוש תפילות ביום, ולפעמים מחסירים איזה תפילה וממשיכים כהרגלם, שגם הם היו מרגישים את חרדת האלול ואימת הדין, והיה אחד פקיד בבנק שהיה מקבל קהל בגילוי ראש, וכשהיה עולה לתורה בימים הנוראים היה בוכה מרוב התרגשות, כי נזכר באימת הדין, מפני שלמד בצעירותו בוואלוז'ין

אצל הנצי"ב, ושם ראה מה היא אימת הדין, ואפילו שכל השנה כולה היה שוכח מזה, בימים נוראים היה נזכר ומתרגש עד כדי בכייה.

והיום אין בינינו אנשים כאלו שראו גדולי יראה כמו הנצי"ב, וכבר אין במה להיזכר מפני ירידת הדורות, וכל דור שעובר המושפע הוא פחות מן המשפיע, וממילא ההשפעה יורדת, כי מאחר שהמשפיע הוא יותר קטן גם המושפע הוא יותר קטן, ואנחנו רק יודעים שיש יום הדין, וככל שמתבוננים יותר וחושבים על זה, כך מקבלים אימת הדין.

ושמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שאמר כי העצה הקלה בחודש אלול היא לזכור כל הזמן שעכשיו אלול, שעל ידי זכירת האלול מתעוררים ממילא לכל מה שצריכים, ולא מסיחים דעת מעסק התשובה, כי באלול חושבים פעמיים לפני כל דבר שעושים, וכל אחד מבין שאלול אינו זמן רגיל, ואם לא מסיחים דעת מהמציאות הזאת של אלול, זה נותן הרבה חיזוק וכוחות להתקדם הלאה, ולזכות ביום הדין!

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, הכנה ליום הדין

הנה אנו עומדים סמוך ליום הדין, וישנם שני דברים שמוטלים עלינו עכשיו, האחד לדעת את חומר הדין ולהתחזק בהרגשת הפחד ואימת הדין, וכן עלינו לדעת מה לעשות כדי לזכות בדין. וכנראה בדרך כלל היו רגילים לפני הימים הנוראים לדבר בעיקר על הפחד מיום הדין, כי העצות ידועות הן - תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, אבל באמת גם הפחד מיום הדין ידוע לכל אחד, שהרי בכל שנה רחמנא לצלן רואים כל מיני אסונות שנגזרו בימי הדין הקודמים.

ובכל זאת בדורות האחרונים הפחד מיום הדין הוא הרבה פחות ממה שהיה בדורות הקודמים, למרות שהצרות בימינו הם לא פחות ואולי אף יותר גרוע מבעבר, ורואים אנשים צעירים שמסתלקים בטרם עת ותאונות דרכים ומשפחות שלמות שנהרסות, אף על פי כן הפחד מיום הדין הוא די חלש, וידוע מה שכתב הגר"ס באיגרתו "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול", אפילו שמדברים על הפחד מיום הדין, למעשה לא מרגישים בעומק הלב את הפחד, וכל אחד יודע בעצמו שאינו מרגיש את הפחד כראוי.

והסיבה לזה היא כי הפחד צריך להגיע מהפנימיות, וככל שחזקים יותר ביראת שמים כך מרגישים יותר את האמונה בחוש, ומרגישים שהכל בהשגחה וכמו שאמרו (חולין ז, ב) אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזים עליו מלמעלה.

ועכשיו בזמנינו לא מרגישים כל כך את האמונה בחוש, ואפילו שאי אפשר לומר חלילה שלא מאמינים, אבל רואים בכל דבר שמונחים יותר מדאי בדרכי הטבע, וכגון בענייני רפואה, שבוודאי צריכים להשתדל להתרפאות ואי אפשר לסמוך על הנס, אבל דבר ראשון שואלים מה זה אמר ומה זה אמר, ומונחים יותר מדאי בצד הטבעי ושוכחים את ההשגחה שגרמה לזה, ואף על פי שמזכירים גם את ההשגחה, בכל זאת זה לא חזק כל כך אצל האנשים, לכן גם הפחד מיום הדין יותר חלש.

מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א, ימלא פי תהלתך

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו

עומדים אנו בימי חודש אלול, ימים אלו מחייבים אותנו בהכנה מעשית לקראת יום הדין הממשמש ובא.

ראשית העבודה הוא לחשוב כל אחד על עצמו, מה חובתו בעולמו. לשם מה ברא אותנו הקב"ה ולשם מה העמידו בעולם הזה. והנה הדברים ברורים לנו בדברי התורה ובדברי הנביאים וחז"ל. כמו שנאמר בישע"י (מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו אף עשיתיו" דהיינו שעיקר יצירת האדם ועיקר יצירת כל העולם הוא כדי לכבד את השם. ידיעה זאת צריכה להיות ברורה לכל אחד ואחד מאיתנו שהמשימה המוטלת עליו בכל ימי חייו הוא לעשות כבוד להשי"ת.

כיצד מקדשים שם שמים? באיזה פעולות מוטל החובה הזאת? לימד אותנו רבנו יונה בשערי תשובה בדברים ברורים (שער ג' פי' קמ"ח) זה לשונו: "כי הדבר ידוע אשר מדרכי קידוש השי"ת, להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עיניים, ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, עבודת השי"ת ויראתו ותורתו, כי זה כל האדם, ודבר זה כבוד השי"ת". למדנו בדבריו כי החובה לקדש שם שמים אינה מהחובות התלויות בזמן או בשעה מסוימת, אלא תמיד תמיד בכל שעה ובכל רגע, בכל פעולה ופעולה שאדם עושה צריך לצאת על ידו כבוד השי"ת. אין רגע שפטורים ממילוי תפקיד נעלה זה.

וחובה זו היא חובתו של כל יהודי ויהודי, אף אלו שלא זכו להיות יושבי בית המדרש ומצויים הם בעולם המסחר, גם עליהם מוטלת החובה לזכור את הדברים האלה כי תפקידם הוא לקדש את השם. הם יכולים בפעולתם ומסחרם לעשות למען החזקת לומדי תורה, לסייע בידי זולתם וכדומה.

הנה בתורתנו הק' למדנו פרשה שלמה על עונשו של בן סורר ומורה, עונש נורא שאביו ואמו וכל אנשי עירו סוקלים אותו באבנים. הבה נתבונן מה חטאו של נער זה שכל כך החמירו בעונשו, וכי בגניבה ואכילה של תרטימר בשר ושתיית חצי לוג יין, יגדל עונשו כל כך?

וכתב הרמב"ן: ועל הכלל אין בו עתה חטא מוות, ועל שם סופו הוא נידון כמו שהזכירו רבותינו, וזה טעם וכל ישראל ישמעו ויראו, כי לא הומת בגודל חטאו, אלא לייסר בו את הרבים, ושלא יהיה תקלה לאחרים, וכך דרך הכתוב שיזהיר כן כאשר ימותו לגדר כדי שתהיה במיתתם תקנה לאחרים וכו'. והנה יש עליו שני עונשין, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם, והשני שהוא זולל וסובא עובר על מה שנצטוונו קדושים תהיו, ונאמר עוד ואותו תעבודו ובו תדבקון, כאשר פירשתי שנצטוונו לדעת את השם בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך השם וכו', עכ"ל הרמב"ן.

ומו"ר הגה"צ רי"ל חסמן זצ"ל אמר כי דברי הרמב"ן מלמדים אותנו את יסוד דבריו של רבנו יונה. שאין זה מילי דחסידותא או הידור גדול הראוי לחסידים ואנשי מעשה, אלא כל אדם יהיה מי שיהיה, מוטלת עליו החובה בכל רגע מימות חייו על פני האדמה לקדש את השם בכל תנועותיו, ואין רגע שלא יהיה מחויב זה. לכך גם מנער בן שלוש עשרה תובעים את התביעה שלא קיים את הציווי של קדושים תהיו ובו תדבקון. ויכול וצריך הוא להבין שזה מה

שמוטל עליו, ואם איננו מבין את זה אין כאן רק חיסרון של קדושה, אלא הוא בן סורר ומורה ומיתתו בסקילה, כדי שכל ישראל ישמעו וילמדו את חובתם התמידית בעולמם.

כשאנחנו עומדים לקראת יום הדין, עלינו לחשב את מעשינו לתיקון המעשים, לשים לב יותר להיות רחמן, לכבד את השני, לרצות בטובתו של השני. הלא נצטוונו "בו תדבקון". וחכמינו ז"ל אומרים להידבק במידותיו מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון וכו'. כשאדם מתרגל להידבק במידותיו של הקב"ה אז כל מעשיו מתוקנים, ובכל הנהגתו הוא מקדש שם שמים כמו שאמרו חז"ל (יומא פו, א) שאומרים עליו כמה נאים מעשיו כמה מתוקנים דרכיו, ובוה מקיים חובתו בעולמו.

מנן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

בואו ונחשוב חשבוננו של עולם

הנה כתוב בספרים שרצוי לעשות חשבון הנפש בכל לילה, והלוואי שנזכה לעשות כן כי יש בזה רווח גדול, ומסופר על החפץ חיים זצ"ל שהיה עושה חשבון הנפש וחישב כיצד ניצל כל רגע במשך היום, וכשראה על איזה זמן שלא נוצל היה מצטער, וכמו להבדיל אדם שעסק במסחר במשך היום ובסוף היום הוא רואה שחסר לו איזה סכום קטן ואינו יודע החשבון, הרי הוא מצטער על חסרון הכסף, וכך כשהיה רואה איזה חיסרון היה מתאונן ומחפש על מה הלכו רגעים אלו.

והרי מי שיש לו בית מסחר ואין באפשרותו לעשות חשבון בכל יום, לכל הפחות בסוף השנה הוא מוכרח לעשות חשבון, וכמו כן בערב ראש השנה כל אדם צריך לעשות חשבון, ואמרו חז"ל (ב"ב עח, א) מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו', המושלים אלו המושלים ביצרים, בואו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, והיינו כי לפעמים יש הפסד ממון בעשיית המצוה, וצריך לעשות חשבון ולהעריך את ההפסד כנגד השכר, ולהיפך את הרווח שחושב שמרוויח בעשיית עבירה כנגד ההפסד שמפסיד.

וצריכים לעשות חשבון לא רק על עבירות שעשו, אלא גם על דברים שבשבב ואל תעשה, וכגון ביטול תורה הרי מצינו (חגיגה כז, א) שהלומד תורה ספוג באש עד כדי כך שאור של גיהנום לא שולטת בו, איננו יכולים לתאר את כוח התורה, ומה עושים? אדם נותן את זמנו ומבטל תורה בעד דבר הכי קטן ופעוט, וצריך לעשות חשבון מדוע לבזבז את הזמן היקר, הרי תורה זה הכל וכמו שכתוב (ירמיה לג, כג) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", וכל תיבה שלומדים זה מצוה, ובריש פאה (א, א) תנן תלמוד תורה כנגד כולם, ותלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות, ובעד מה מחליפים ומבטלים תורה.

וכן לפעמים מפסידים עניית אמן יהא שמייה רבא, שעל זה אמרו (שבת קיט, ב) כל העונה אמן יהא שמייה רבא בכל כוחו קורעים לו גזר דינו, ואפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלים לו, והנה יש מצוות שיש מאמץ וטרח בקיומם, אבל מה המאמץ בעניית אמן יהא שמייה רבא, ובעד מה מפסידים? בעד דיבורים בטלים, אם אדם היה עושה חשבון באותו רגע מה הוא מאבד, איזה שכר גדול שאי אפשר לתאר מקבלים עבור מצוה אחת.

אם נרצה לקבל מושג מהו שכר המצוות, אפשר להתבונן ממה שאמרו בסנהדרין (צו, א) שנבוכדנצר הרשע זכה לגי' דורות מלכות, בשכר גי' פסיעות שפסע לכבוד השם, הנה אנו אין לנו רגש כל כך בשכר זה כי היום לא מצוי מלכים, אבל המלכים שלטו על הכל ועשו כרצונם, ובפרט נבוכדנצר שכתוב (מגילה יא, א) ששלט בכיפה, לכל זה זכה בשביל גי' פסיעות שהלך לכבוד השם, ומה זה כל כך קשה, הרי אדם רגיל הולך אלפי פסיעות על כל דבר קטן, ובשביל שהלך גי' פסיעות זכה לגי' דורות מלכות.

ואמנם רק לרשעים משלמים שכר בעולם הזה אבל שכר הצדיקים שמור לעולם הבא, וזה לא קיפוח מה שלא משלמים בעולם הזה שהרי אמרו (אבות ד, יז) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, אם כן להיפך הרשע מקבל קצת מפני שרוצים לפטור אותו ונותנים לו הכי פחות שאפשר, אבל מהו הקצת? בעד מצוה קלה כזאת שהלך גי' פסיעות לכבוד השם זכה לגי' דורות של מלכות, ואם כך הוא משהו שכר, וכי אפשר לתאר גודל השכר שיקבל יהודי בעולם הבא עבור המצוות!

והנה חז"ל אומרים שאין לנו מושג בשכר עולם הבא, אבל עלינו לקחת מזה דוגמא, שאם בעד דבר כל כך קל משלמים גי' דורות של מלכות, וזה רק משהו קטן שרוצים לפטור אותו בשכר בעולם הזה, וייתכן שלא היה כלל מצווה בזה, וכי אפשר לתאר מה אפשר להרוויח בעולם הבא, אם כן המבטל מצוה ועושה דבר אחר, המתעצל מלהזדרז לתפילה בציבור ועומד ומדבר ומאחר, צריך לחשוב מה הוא מפסיד!

וכי תפילה בציבור זה פחות יגיעה מפסיעה לכבוד השם? וכי יהיה על זה פחות שכר ממה שקיבל נבוכדנצר הרשע? כמה גודל השכר על תפילה לכבוד שמים שרוצה לקיים ציווי השם, ובעד מה מחליפים, אין סוחר שילך למכור אבנים טובות ומרגליות בעד חפץ שאין בו שווה פרוטה. בואו חשבון כמה מפסידים! בכל רגע עומד לפני האדם אפשרות לעשות מצוה, לדבר או לחשוב בדברי תורה, או כל מעשה שיעשה לכבוד שמים, אי אפשר לתאר העושר שיכול לזכות על ידי זה, ומחליף העושר הזה בשביל כלום.

אבל אדם מסיח דעתו ושוכח, וצריך לעורר את עצמו מזמן לזמן לחשוב, ובפרט עכשיו שעומדים ביום האחרון של השנה לפני יום הדין, אם יתבוננו על מריבות בני אדם, על מה רבים, מה זה כדאי ומה מרוויחים מזה, ועל ידי כל ויתור מרוויחים כמו שאמרו (ר"ה יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, הרי על ידי ויתור מעבירין לו על כל פשעיו! ומי ישלה עצמו שאינו צריך סליחה, הרי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ובמקום להעביר על מידותיו עומדים על כל דבר ולא מוותרים ומה מרוויחים.

כל אחד צריך לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, וצריך לקבל עול מלכות שמים בכל העניינים דהיינו לראות בהכל איך רצון השם, ואם יעשו חשבון זה ירוויחו הרבה, ואפילו להינצל מאיזו מריבה, מאיזה דיבור בטל, או לשון הרע ורכילות, או שאר עבירות, הרי זה רווח בלי גבול! ואפילו שלא יודעים שכר המצוות, כמו שכתוב (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך", אבל מהשכר שקיבל נבוכדנצר יכולים לתאר את השכר של מי שאינו רשע, וכל אחד ימליך את הקב"ה על עצמו ונזכה לשנה טובה!

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, יִמְלֵא פִי תִהְלֵתְךָ

הדרך לתשובה שלמה ברגע אחד

אנו נמצאים כבר בסוף חודש אלול, ויש הרבה שחושבים ודואגים כיצד אפשר לעשות תשובה שלמה, בדרך כלל אנשים חושבים על עצמם ורואים שיש הרבה דברים שצריך לחזור בתשובה עליהם, יש דברים שצריך לעשות ולא עושים אותם, ויש דברים שעושים ולא צריך לעשות אותם, בדיבור, במחשבה או במעשה, וקשה להפסיק, כיצד אפשר בזמן קצר כזה של אלול ועשרת ימי תשובה לחזור בתשובה שלמה ולהשתנות להיות אדם השלם כמו שצריך?

הרי לא יכול להיות שאדם ישתנה בבת אחת, וכתוב בכל ספרי המוסר כי השלמות באה בהדרגה לאט לאט, וכמו בסולם שאי אפשר להתקדם מהר ולעלות מיד על השליבה העליונה, ויש הרבה שליבות שצריך לעלות בהם לאט לאט, כך גם בשלמות במידות טובות ובענייני התורה והמצוות אי אפשר להתעלות בבת אחת, וצריך להתקדם מדרגה אחר מדרגה.

וכמו שכתוב בגמרא (ע"ז י, ב; יז, א; יח, א) בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ואמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שזה מוזכר תמיד בגמרא על כאלו שהתעוררו לתשובה ברגע אחד ומיד מתו, מפני שאם היו ממשיכים עוד לחיות לא היו מחזיקים מעמד באותה מדרגה, כי השתנות מן הקצה אל הקצה נגד הטבע אינה יכולה להיות בבת אחת, ואמנם אדם יכול להגיע להכרת האמת גדולה מאד לרגע אחד, אך תיכף לאחר מכן יירד ממדרגתו, ורק זמן קצר יוכל להחזיק בזה.

וכפי שסיפר לי מרן הגרא"מ שך זצ"ל שפעם אחת נכנס אליו אחד והתחיל לבכות על מצבו העגום שנכשל באיזה דבר, והיה שרוי במצב רוח איום ולא היה יכול להירגע מצער, וכעבור יום אחד חזר שוב ונכנס למרן הגרא"מ זצ"ל וכבר היה רגוע לגמרי ונתקרה דעתו, כך הוא הטבע שהדעת מתקררת בתוך זמן קצר, ואי אפשר להחזיק מעמד הרבה זמן עם הדרגה של קונה עולמו בשעה אחת, וכל אלו שקנו עולמם בשעה אחת מיד מתו, כי היה כדאי להם למות ולא להמשיך לחיות שאז יירדו ממדרגתם.

וכן מצינו בתהלים (קלט, כד) "וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם", דוד המלך ביקש מאת הקב"ה שאם הוא הולך בדרך שאינה טובה, בדרך של חטאים שמעציבה לפני הקב"ה, אזי "ונחני בדרך עולם" - עדיף לו שייקחוהו מן העולם ולא ימשיך לחיות, כי אם יחיה וימשיך בדרך של חטאים יהיה יותר גרוע ויקבל יותר גיהינום, ועדיף למות ולקבל פחות גיהינום, וכך גם אלו שקנו עולמם בשעה אחת, טוב היה להם שמתו ולא איבדו את מדרגתם, כי אי אפשר להשתנות ולקפוץ את כל המדרגות בבת אחת ולהחזיק מעמד בזה.

ובאמת המהרש"א שם ביאר מדוע "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת", כי לכאורה אדרבה היה צריך לשמוח בכך שזכה לקנות את עולמו, וביאר המהרש"א "ייראה בזה שדקדק לומר בכל אחד עולמו, שקונה עולמו לפי מדרגתו כדאמרינן שיש לכל צדיק מחיצה בפני עצמו, אבל בכה רבי אההוא דלא קנה עולמו רק בשעה אחת שנהרג ויצא מן העולם, ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים", והיינו מפני שמי שקונה את עולמו בכמה שנים לאט-לאט מדרגה אחר מדרגה, והגיע למצב קיים שזוהי מהותו, יש לו עולם הבא הרבה יותר טוב ממי שקנה את עולמו בשעה אחת, ועל זה בכה רבי שלא זכה הלה למדרגה הגדולה של קונה עולמו בכמה שנים.

לכן עלינו להתבונן מה היא העצה לעשות תשובה בימים הספורים שנשארו לנו? הרי אי אפשר להשתנות בבת אחת! וראיתי במכתבי מרן המשגיח זצ"ל (אור יחזקאל מכתבים ק"כ)

שכתב כי גם הוא היה מודאג מזה בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה, כיצד אפשר לעשות תשובה בזמן קצר כזה, ולהתעלות ולהיות בעל תשובה גמור בבת אחת, וכתב שם כי מצא עצה טובה מאד לזה, בשערי תשובה לרבנו יונה (ב, י) בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, וזה לשונו:

"כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע וייכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכיח ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירוהו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", עכ"ד.

והיינו שאדם יכול להיות בעל תשובה וצדיק גמור ברגע קטן, אם הוא שומע דברי מוסר, ומרגיש באמת שהוא צריך תיקון, ומקבל על עצמו לקיים את כל מה שישמע הלאה, אם יש בלבו קבלה אמיתית לעשות את כל מה שיידע, אזי ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול ונהפך לאיש אחר, וכבר מעכשיו יש לו שכר על כל המצוות שהוא עתיד לקיים, ובשעה קלה נעשה צדיק ונחשב כאילו שכבר קיים את כל המצוות.

אבל רבינו יונה שם הוסיף תנאי לזה "ואחרי זאת, יום יום ידרוש וישקוד על דלתות מוכיחיו, וישכיל מכל מלמדיו", שצריך להמשיך בקביעות לשמוע דברי תוכחה, כי אם רק יום אחד הוא שומע תוכחה, אזי למחר ישכח את זה, וכעבור יום ההשפעה תרד, וצריך שכל הזמן יהיה המשך של קבלת דברי מוסר, לא לשכוח את חובת האדם בעולמו, אם זה נמשך בקביעות כל יום ויום, אזי זה מוכרח להשפיע במשך הזמן, שכל האופי והמעשים ישתנו לטובה.

וכתב המשגיח במכתבו שם כי העצה הזאת מועילה לא רק בשמיעת דברי מוסר, אלא גם אם אדם לומד מוסר בכל יום, זה כמו שהוא שומע דברי מוסר, כי הוא משמיע לעצמו בקביעות דברי מוסר, וספרי המוסר יש בהם את כל מה שצריך לדעת כיצד להתנהג, וכשיש לאדם קביעות בכל יום ללימוד המוסר, ממילא זה יביא אותו לידי שלמות בכל המצוות.

כל אחד צריך ללמוד בספר מוסר שמשפיע עליו לפי טבעו ולפי כוחו, ועל ידי שממשיכים כך באופן תמידי זה משפיע, וההשפעה הזאת מביאה את האדם לידי השתנות גמורה, זוהי העצה הקלה שמביאה לתשובה שלמה, והיא זכות גדולה ליום הדין, והלוואי שנזכה לזה!

מִן הַגֵּר"ג אֲדִלְשֵׁיין שְׁלִיט"א, אֲסִיפֵת שְׁמוֹעוֹת

חסד התשובה

רבינו יונה בראש דבריו כשבא לברר את חיוב מצוות התשובה פתח והקדים לבאר את החסד הגדול בעצם האפשרות שנתן לנו הקב"ה לטהר עצמנו מן החטא על ידי תשובה, ואלו דבריו "מן הטובות שהיטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם הדרך לעלות מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולימדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, לרוב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרם, שנאמר (תהלים כה, ח) טוב וישר השם על כן יורה חטאים בדרך".

היינו שכל העניין של תשובה הוא חסד וטובה מיוחדת מאת הבורא יתברך שמו. ובאמת הדברים מבוארים בדברי חז"ל שאמרו בפרקי דרבי אליעזר שלפני שברא הקב"ה את העולם חתר חתירה תחת כסא הכבוד שמשם יוכלו לחזור בתשובה. והיינו כי לולא הבריאה המיוחדת שהכין הוא ית"ש לא היה שייך עניין של תשובה כלל, ורק ברוב טובו וישרו שכל כוונתו להיטיב עם בריותיו לכך הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת פשעיהם וכו', ולא עוד אלא שלמדם והזהירם לשוב אליו, ובטובו הגדול מורה לנו את הדרך איך נשוב.

וביאורן של דברים הוא על פי מה שאמרו בירושלמי (מכות פ"ב) שאלו לחכמה הנפש החוטאת מה תהא עליה, אמרה להם חטאים תרדוף רעה, שאלו לנבואה, אמרה להם הנפש החוטאת תמות, שאלו לתורה, אמרה להם יביא קרבן ויתכפר, שאלו להקב"ה, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר, הדא הוא דכתיב טוב וישר השם על כן יורה חטאים בדרך.

וביאר מורי רבי הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל שסיבת הדבר שהחכמה והנבואה והתורה לא הגידו העצה של תשובה, משום שהכירו וידעו את חומרם וגודל הקלקול של החטא, שאינו רק עניין של עונש מאת הקב"ה, אלא היזק וקלקול והרס וחורבן מציאותי לכל נפש האדם, ואחרי שהאדם חטא הרי יש לו חיסרון מציאותי ממש בנפשו, וכיצד ימלא את החיסרון.

וזוהי תשובת החכמה שאמרה "חטאים תרדוף רעה". משום שהחכמה מכירה את המציאות הנוראה שנעשתה על ידי מעשה עבירה, הנפש נשחתה והרע נדבק בו, ולכך עבירה גוררת עבירה, שכוח ההרס של העבירה הראשונה קיימת אצלו והיא רודפת אחריו להוסיף עוד להכשילו ולהורידו לבאר שחת, וכמו שפירש"י שם: חטאים תרדוף רעה, אדם רשע רשעתו רודפתו עד הישמדו. ולכן גם אמרה הנבואה הנפש החוטאת תמות וכו'.

אמנם הקב"ה ברוב טובו ברא עבורנו בריאה חדשה, יצירה של יש מאין, והיא התשובה, שעל ידי עבודת התשובה מצליח האדם להביא מרפא לנפשו כתחיית המתים ממש, וזה אינו מכלל חוקי הטבע הרוחניים כלל, רק זהו חסד גמור מרחמי האב על הבן, רחמי הקב"ה שאנו בניו, ואין קץ לרחמיו, ובאהבתו הגדולה ממציא עצמו לנו, והודיע לנו על הימים הקדושים האלו שנוכל לעצור ממרוצת החיים השוטפים, לעצור את הרדיפה אחר תענוגי העולם הזה, ולשוב לחזור אחורנית את כל הדרך הארוכה שהלכנו בהתרחקות ממנו יתברך שמו.

וכאשר אנו נעצרים ונותנים לב לשוב באמת, אז זוכים לסייעתא דשמיא וסיוע ממנו ית"ש כי "טוב וישר השם על כן יורה חטאים בדרך", וכלשון קודשו של רבנו יונה שם: "ויעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלת אהבתו", תחת להיות במצב של שאול תחתית, להיות במצב של מיתה רחמנא לצלן, אפשר להגיע עד השם, להיות אהוב ונרצה לפניו ולהשיג אהבתו.

הידיעה של כל זה הוא ההקדמה שרבינו יונה הקדים לנו בבואו לעורר לבותינו לשוב בתשובה, וזה צריך לזכור בימים אלו, ימים שהתחייבנו בהם במצות התשובה, לדעת כי הקב"ה מחכה לנו באהבה ומסייע בעדנו להצליח, רק צריך שאנחנו נתחיל מעט "פתח כחודו של מחט", ידיעה זו תיתן לנו את התקווה שלא ליפול חלילה למצב של ייאוש ורפיון ידיים, אלא לאזור חיל לנצל את ההזדמנות הזו שהקב"ה ברא בשבילנו.

מִרְן הַגְרַמִּי לִיִּפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, דְּרַכִּי הַחַיִּים

דרכי הקבלות לימים הנוראים

כיצד עושים תשובה? הרבה נוהגים שעושים קבלות, מקבלים על עצמם לעשות דברים שצריך לעשות, אבל ידוע שבדרך כלל הקבלות מחזיקות רק לזמן מועט, ובסוף השנה המצב הוא כמו שלא היו קבלות, ואם כי זה טוב בינתיים שלא מגיעים למצב יותר גרוע, אבל נשארים באותו המצב ולא מתעלים, ועלינו להתבונן מה היא העצה לתשובה שלמה, שהקבלות יחזיקו ויימשכו למשך כל השנה?

העצה היא לקבל קבלות קטנות בדברים קלים ופשוטים שאפשר להמשיך לקיים אותם, לא כדאי לקבל קבלות על דברים חדשים, מפני שקשה לקיים דברים חדשים, ועדיף שהקבלות יהיו בדברים שבין כך עושים אותם, לעשות אותם יותר בשלמות, ויש לקבל רק דברים פשוטים שאפשר לקיים אותם בקלות, כל אחד ואחד יתייעץ עם מי שמבין בדברים האלה, כיצד לקבל ולהתחזק בדברים שיביאו אותו לידי התיקון השלם, ויותר קל לקבל קבלות בשב ואל תעשה שלא לעשות איסורים, מאשר להתחזק לקיים את המצוות בקום ועשה.

ניקח לדוגמא את איסור לשון הרע, וכי קשה לשתוק? האם אדם מוכרח לדבר? הרי זה שב ואל תעשה, וכי התאוה כל כך גדולה בלשון הרע? זה לא נורא לשתוק קצת, כל אחד יכול להחליט על כמה שעות שבהם לא ידבר לשון הרע, ויכול להחליט שיום אחד אינו מדבר לשון הרע, ואם באותו היום ייגש אליו מישהו לספר לשון הרע, יענה ויאמר לו היום החלטתי שלא לדבר לשון הרע, וכי יש מה להתבייש בזה, ומה בכך אם יאמרו עליו שהוא צדיק, וכי אסור להיות צדיק? ומה הבושה בזה?

והכרתי אדם שכבר הלך לעולמו, שבכל השמחות שהיו באים ויושבים יחד, אם היו מתחילים לדבר לשון הרע, היה אומר שאם לא יפסיקו לדבר לשון הרע הוא עוזב את המקום, ואפילו שהיה אדם חברותי מאד, כך היה מודיע, ולא אמר להם אני צדיק ואינני מדבר לשון הרע, אלא רק הודיע להם שאם ימשיכו לדבר לשון הרע יהיה מוכרח ללכת, ולא התבייש בזה, ואף אחד לא זלזל בו שהוא צדיק יותר מדי, אלא אדרבה העריכו אותו על מידת האמת שבו.

וכן מידת הכעס שזה דבר טבעי מאד, כבר דיברנו פעם עצה פשוטה נגד כעס, וכפי שהיה מעשה לפני כמה שנים באברך אחד שהיה כועס בביתו בשעת הדחק של ערב שבת, ובא לבקש עצה כיצד יוכל להתגבר על הכעס, כי ידע שהכעס הוא דבר אסור וכאילו עובד עבודה זרה, ושאלתי אותו אם הוא צועק כשהוא כועס, והשיב כי אכן הוא גם צועק, ואמרתי לו שמסתבר כי אם יתאפק מלצעוק בשב ואל תעשה, יעבור הכעס וכבר לא יכעס יותר, ומתחילה היה קשה לו לעשות כן, אך לאחר כמה שבועות שעשה כך הצליח להתגבר על מידת הכעס.

כך טבע האדם, שאם הוא מתגבר על עצמו מתוך הבנה, אזי הרגל נעשה טבע, ואפילו אם בהתחלה זה קשה, אחר כך זה כבר לא קשה, וכמו שידוע שיש תאוה גדולה לעישון וזה מושך מאד, ומי שמתרגל בזה קשה מאד להפסיק, ושמעתי בשם אדם גדול שאמר כי העישון מתחיל מגאוה, ילד קטן רוצה להרגיש גדול, ומעשן כדי שיחשיבו אותו כמו גדול, ועם הזמן זה נהפך לתאוה, שכבר מתרגל ונהנה מזה, וידוע שקשה להפסיק לעשן, אבל אחרי שמפסיקים, ככל שעובר הזמן זה יותר קל, והניסיון פוחת בכל יום שנמנעים מעישון.

לכל דבר יש עצות ודרכים להיגמל, ואפשר לקבל קודם קבלה ליום אחד, ואחרי שרואים כי יום אחד זה לא קשה, מוסיפים עוד יום ועוד יום, וככל שעובר הזמן זה יותר קל, כי

כשמתרגלים כבר לא קשה, וכמו שפירש"י בפרשת קבלת התורה (שמות יט, ה) שכל ההתחלות קשות אבל אחר כך יערב לכם, כי אחרי שמתרגלים זה לא קשה אלא ערב ונעים מאד!

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו

הטור באורח חיים (סימן תקפ"א) מביא מפרקי דרבי אליעזר שבראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלוקים בתרועה וגו', לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעים בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו וכדי לערבב השטן.

וכתב הבית יוסף שם "איכא למידק שכבר הביא ראייה משופר שתקעו במדבר, ולמה ליה תו לאיתויי ראייה מאם ייתקע שופר בעיר. יש לומר משום דאיכא למידחי דאף על פי שעל ידי שופר נמנעו ישראל במדבר מלחטוא אינו מפני שהשופר מיוחד לכך, דהוא הדין אם היו מעבירין כרוז היו נמנעים על ידו מלחטוא, לכך הביא מאם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, דמשמע שקול השופר גורם להחריד האדם מפחד השם ומהדר גאונו. ועוד יש לומר דמשופר לא למדנו אלא שעל ידו נמנעו מלחטוא אבל עדיין אנו צריכים ללמוד שעל ידי קול שופר אדם מתעורר לשוב בתשובה, ולכך הביא פסוק דאם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, "עכ"ל.

והנה לב יודע מרת נפשו, שאנו שומעים בכל יום תקיעת שופר לאחר התפילה, ומי יכול לומר שזה פועל עליו, ואפילו אם לא מתעוררים לתשובה גמורה, אבל לכל הפחות היו צריכים לראות איזה שינוי, וזה פלא שהרי כתוב בפסוק אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, הרי על כרחך שביחד עם תקיעת השופר צריכים איזה התעוררות מסוימת מצד האדם.

וכעין מה שמבארים בדברי הגמרא (ב"מ פה, א) אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניה שלה, ולכאורה הרי רואים במציאות שהרבה פעמים זה לא כך, אלא מבארים (עין רוח חיים אבות ב' י"ב) כי באמת התורה מחזרת להיכנס, אבל כשלא נותנים לה אפשרות להיכנס היא לא נכנסת בכוח.

וכן הוא בתקיעת שופר שאף על פי שזה מעורר לתשובה, אבל צריך איזה התעוררות מצד האדם שיהא מוכן לקבל ולהתעורר, ואם גם את זה לא עושים כיצד השופר יעורר, ולדאבונו כל כך נתקטנו הדורות, שחז"ל תיקנו התקיעה לעורר לתשובה כי בזמנם זה היה מעורר, אבל כשהלב אטום רחמנא לצלן, אפילו הדברים החשובים ביותר אינם משפיעים. השופר שנאמר עליו בלשון פליאה, אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, בזמננו אינו מעורר לתשובה, כי כשיש התעוררות מצד האדם, יש בכוח השופר לסייע, אבל כשזה חסר אין לשופר השפעה.

מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א, ימלא פי תהלתך

לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים

הנה אף על פי שאיני כדאי לדבר מאלול כי לי אין שום הרגשה, מכל מקום הרי השמש שמעורר לסליחות לא יקשו עליו למה הוא המעורר, ובכן אף על פי שאיני כדאי להכריז שהגיע זמן סליחות.

והנה בסליחות אנו אומרים "לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים", האם לא תכסה בושת פנינו באמרנו זה בלי בושת הפנים, ובהקדמה לספר מנוחה וקדושה הביא מבעל המחבר לשם שבו ואחלמה, שבעל המחבר מנוחה וקדושה איחר פעם בימי הסליחות מחמת איזה הכרח, ומצא את הציבור בבית הכנסת שהם מתחילים לומר לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים, תקפתו הבושה כל כך עד שלא יכול בשום אופן להרים ראשו איזה רגעים וזרם של דמעות ניגרו מעיניו, בגדר כמו שאמר עזרא הסופר בושתי וגם נכלמתי להרים פני, וכל ימיו של אותו צדיק היה מתפלל שיזכה עוד לרגעים קדושים כאלו בחיים.

והנה בוידוי מעשר (בפרשת כי תבוא כ"ו י"ג) כתוב ברשב"ם שצריך להתוודות כי ודאי לא ישקר לפני השם, והיינו כיון שיתוודה בוודאי יקיים המעשרות כדין שהרי לא ישקר, ומבואר שפשוט לתורה שאדם לא ישקר לפני השם, ואדם שמסוגל לשקר כנראה לא מתחשבים איתו כלל.

ומטעם זה מצינו בגמרא (ב"ב פב, א) שהקונה שתי אילנות מביא ביכורים ואינו קורא מספק משום דמיחזי כשיקרא, ומפרש הרשב"ם דשמא לא בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, והיינו שאם יאמר לפני השם "האדמה אשר נתת לי" הרי הוא משקר כיון שייטכן שעל פי דין זה לא האדמה אשר נתת לי, וכן הוא בחינוך מצוה תר"ו וזה לשונו, "ומן העניין הזה יש לנו ללמוד בתפילותינו ובתחנונינו לפני השם ברוך הוא לדקדק מאד ולהיזהר בלשון, שאין לומר דבר לפני השם ית' כי אם בדקדוק גדול וזכור זה בני ושמרהו".

וכיצד לא נבוש באמרנו ולנו בושת הפנים, ובהם נהגה יומם ולילה, וכנהנה רבות, נראה להשתדל להיטיב מחשבותינו, ולעשות המעשים בטוהר לב, ולא לשקר חס ושלוש בעמדנו לפניו.

מרוך הגרא"ל שטינמן שליט"א, ימלא פי תהלתך

תפילות הימים הנוראים, כיצד?

יש רבים שמודאגים על מצבם ובאים להתייעץ לפני הימים הנוראים מה לעשות וכיצד להתחזק, ומעשה שהיה בשנים האחרונות באברך שבא והתאוון על עצמו שהוא מרגיש בעצמו ירידה, כי בכל השנים בימים הנוראים היה בוכה בתפילות, והרגיש היטב את מה שהוא אומר בתפילה עד שהיה מתעורר לבכייה, ולא היה צריך לזה השתדלות אלא היה בוכה ממילא ללא שום מאמץ, ועכשיו זה כמה שנים שלבו נעשה לב האבן ואינו בוכה בתפילה, ולמרות שהוא משתדל ומנסה לבכות זה לא עולה בידו, והוא מודאג וחושש מה קרה לו, ומדוע אינו מצליח לבכות?

והתייעץ בזה עם אחד שמבין, והלה הסביר לו בדברים נכונים כי טבע האדם ששרוי במתח שאינו יכול לבכות, ומרוב שהוא מתוח וטרוד כיצד לבכות וחושב שאם לא יבכה לא יהיה לו

ראש השנה, מחמת זה הוא מאבד את העשתונות ואת ההרגשים והלב נסתם ונעשה קשוח, והיצר הרע מפתה אותו להתאמץ לבכות, כי כשהוא בוכה הוא מרגיש שבזה הוא צדיק, וכשהוא לא מצליח לבכות הוא לא רואה את צדקותו, ומה שהוא משתדל זה לא לשם שמים, אלא כדי להרגיש את חשיבותו.

והעצה היא להתפלל בפשטות כמו שילד קטן מתפלל, ולכוון רק את פירוש המילים הפשוט, כמו שכתב המשנה ברורה (צח, א) "ואל יכוון האדם בשמות וייחודים רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכוונת הלב וכו", ובתשובת רש"ל העיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומיו", וידוע שרבים מגדולי ישראל לא היו מאריכים בתפילתם, כי צריך רק להבין את פירוש המילים הפשוט כדי שהמחשבה תהיה ברציפות, וכשמבינים את פירוש המילים ממילא אפשר להרגיש את התפילה.

ובאמת סיפר לי אותו אברך שקיבל את העצה שאמרו לו, והתחיל להתפלל כמו ילד קטן עם כוונת פירוש המילים הפשוט, ובכה באותה שנה יותר מכל השנים! מפני שתפילתו הייתה זכה וטבעית ללא מאמצים, וכיון שהתפלל בצורה טבעית בלי מתח, הרגש מתפרץ ממילא, לכן בכה יותר מכל השנים.

מִן הַגֵּר "גֵּר אֲדַלְשֵׁיין שְׁלִיט"א, הַכְּנָה לְיוֹם הַדִּין

בקשות בתפילות ראש השנה

הנה עיקר הבקשות בתפילות ראש השנה הם על מלכות שמים, שכולם יהיו משועבדים למלכות שמים, וכפי שאנו מבקשים בשמונה עשרה "ובכן תן פחדך השם אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים", ובאמת כתוב שבראש השנה אין לבקש בקשות פרטיות על עצמו, וכן בקשת סליחה ומחילה מזכירים רק באבינו מלכנו ולא בתוך התפילה, וכל הבקשות בשמונה עשרה הם על מלכות שמים והתגלות כבודו ית'.

אבל כבר אמר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל כי אנו בדורנו לא שייכים למדרגה הזאת, וכי אדם אינו דואג לעצמו? האם אכפת לו רק מכבוד שמים? וכי לא אכפת לו מפרנסה ובריאות? הרי כל אחד אכפת לו והוא רוצה גם את צרכי עצמו, ואם יעמוד ויבקש רק על כבוד שמים זהו שקר ואינו אמת, לכן מותר לנו לבקש באבינו מלכנו על פרנסה ועל חיים טובים, כי בוודאי אנו רוצים גם את הפרנסה.

ומעשה שהיה באיזה מקום, שהגיע לשם אחד וראה כי כשאומרים אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך הם מבקשים בכוונה ובהתרגשות גדולה מאד, ואחר כך כשהגיעו לאבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה לא התרגשו כלל, והתפעל מאד מזה שהם דואגים על תשובה ורוצים רוחניות יותר מגשמיות, עד שבא אדם פיקח והעמיד אותו על טעותו, כי על תשובה הם מבקשים בכוונה גדולה מפני שהם יודעים שיש להם על מה לחזור בתשובה, אבל על פרנסה הם לא דואגים ובטוחים שיהיה להם פרנסה כמו בשנה שעברה, אך מי שהוא בעל אמונה יודע שגם על פרנסה ובריאות צריך לפחד, כי הכל בידי שמים ומי יודע מה יהיה, לכן צריך לבקש גם על זה.

ברם יש עצה אחת כיצד לבקש, וכפי ששמעתי פעם כי רבנית גדולה שהייתה באמריקה כתבה מכתב לבניה כאן בארץ, שבראש השנה יבקשו בתפילתם בעיקר על כלל ישראל, הנה זה לא כל כך קשה לבקש שיהיה טוב לכולם ולא רק לו, ובהרבה מקומות מזכירים בלשון רבים כגון 'כתבנו בספר פרנסה וכלכלה', וצריך לחשוב על הכלל שלכולם יהיה פרנסה וכלכלה ולא רק על הפרט, וכשאדם מבקש על הכלל, ממילא יהיה גם לו, שהוא ביחד עם כולם.

מנן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, דרכי החיזוק

עשו לפני כסדר הזה - י"ג מידות של רחמים

בימים אלו תיקנו לנו חכמינו בסדר התפילה לומר סדר י"ג מידות של רחמים, ולא פעם אחת ולא פעמיים אלא אנו חוזרים ואומרים את הסדר הזה פעמים רבות. וטעם לזה אמרו חז"ל בגמרא (ר"ה יז, ב) "אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם". היינו שאמירת הסדר הזה של י"ג מידות זוהי העבודה שתיביא אותנו לכך שנזכה לכפרה. ועוד אמרו שם "אמר רב יהודה ברית כרותה ל"י"ג מידות שאינם חוזרות ריקם".

והנה בוודאי אינו ענין של אמירה גרידא אלא מוטל עלינו ללמוד פרשה זו של סדר שלוש עשרה מידות, ולהבין מה הדברים מחייבים אותנו בחלק המעשה. וכבר עוררו רבותינו גדולי הדורות זצוק"ל לדייק לשון הגמרא שלא אמרו יקראו לפני סדר הזה, אלא אמרו "יעשו לפני כסדר הזה", והיינו שאיננו עניין אמירה גרידא אלא יש כאן עבודה של מעשה.

ומהו החלק למעשה אצלנו? זהו מה שאמרו חז"ל שנצטוונו "הוי דומה לוי", שהאדם צריך להידמות במידותיו למידת קונו מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון וכו'. כשמתפללים ומבקשים את הי"ג מידות של רחמים, עלינו לדעת שאנחנו צריכים להידמות אליו ית"ש באלו המידות, אם נשתדל לקנות בנפשנו את המידות הטובות האלה אז נזכה שיהיה מידה כנגד מידה שיתנהג עימנו באלו המידות ויושפע עלינו ממרום מידת הרחמים לחוס עלינו ולכפר לנו.

אם אצלנו תהיה המידה של ארך אפיים להיות סובל ומצפה לתשובת השני לטובתו להצלתו אפילו אם אדם זה חטא נגדו, ולא לחפש לרעתו. אז נוכל לבקש שהקב"ה ינהג איתנו גם במידה הזאת. וכבר ביאר בתומר דבורה את מידת ארך אפיים של הבורא ית"ש, כמה נוראה היא, שהרי הוא נותן לנו כוח וחיות להניע את איברינו, ובכוח זה שאנו מקבלים ממנו אנו חוטאים לפניו, וממרים את פיו, ובכל אופן הוא נוהג עמנו במידת ארך אפיים וממשיך לתת לנו חיים, ונותן לנו כוח להמשיך לעשות מעשים כרצוננו. אך אם ח"ו אצלנו תהיה מידת האכזריות, אם נחיה במידת ההתנשאות, להשפיל את השני, אז איך נזכה. זהו חלק גדול מהעבודה המעשית המוטלת עלינו בימים אלו להתרגל במידות טובות בבין אדם לחברו, להיות מעביר על מידותיו.

והנה כשנתבונן מה הגורם הראשון שמפריע לנו להיות מעביר על המידות, זהו מידת הגאווה, שהאדם מחזיק מעצמו, הוא מחזיק שהוא פיקח, והוא מבין יותר מכולם, וממילא הוא לא צריך להתחשב בדעתו של השני, ובוודאי שהוא לא יקבל את דבריו של השני כי הלא

הוא מבין יותר, וכך חי האדם לאורך ימים בטעות ובטיפשות ואינו רואה את האמת שעל אף כל חכמתו ודעתו הגדולה שכל כך בטוח בה, הרי הוא מלא נגיעות ופניות בכל מה שנוגע לעצמו ואינו יכול לראות כלל את האמת, אם אינו מכניע עצמו לשמוע את זולתו.

כשחיים ללא עבודה על המידות נמצאים במצב של אהבת הניצחון, מחפשים תמיד להיות המנצח, הצודק, ורצון זה גורם לעוות את הדרך הישרה ולהשתרש בטעות, ולא שיך כלל להיות מעביר על מידותיו.

זהו מה שמוטל עלינו בימים אלו "לעשות כסדר הזה", להתרחק מכל המידות הרעות האלו, וזו תהיה ראשית עבודת התשובה שלנו, זהו הפתח שנפתח לעצמנו להציל את נפשותינו מרדת לבאר שחת, ובכך נוכל לזכות בכפרה, ונצא זכאים בדין. חייבים לעבוד לקנות בעצמנו את המידות האלו שבו מתנהג הבורא ית"ש איתנו, להיות רחום חנון אך אפיים רב חסד, לא לחפש תמיד ביקורת אצל השני, לא לראות תמיד את שגיאות השני, לא לחפש שמעמדו יגדל ומעמד חברו יקטן, אלא ההיפך, לחפש טובת השני, לרצות בהצלחתו ולשמוח בגדולתו.

עבודה זו אינה שינוי מעשה בחיצוניות גרידא, אלא ההתדבקות במידות אלו של הקב"ה וההרגל שאנו נתרגל בהם במעשה, לנהוג ברחמים להיות סובל ומעלים עין, לנהוג במידת הוותרנות, לחיות במידת עין טובה, הם קניינים נצחיים בנפש שהם בונים את האדם. זהו הוי דומה לו. וכשנזכה להידבק במידותיו נזכה שינהג עימנו במידות אלו של רחמים ונזכה לכל טוב שלה!

מנן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

העצה לזכות בדין להיות ממקיימי העולם

הנה בתפילות אנחנו מבקשים שהקב"ה יתנהג עימנו במידת החסד והרחמים, וכפי שאומרים בתפילות ראש השנה "קל אמונה בערכך דין אם תמצה עומק הדין מי יצדק לפניך בדין", כי אם הקב"ה ימצה עומק הדין בלא לשתף הנהגת חסד ורחמים, אזי לא תהא אפשרות לזכות בדין.

ומצינו שאפילו המלאכים שאינם חוטאים יראים ממידת הדין, כמו שאומרים בפיוט ונתנה תוקף "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין", ואם המלאכים מפחדים מיום הדין, על אחת כמה וכמה בני אדם שיש להם חטאים, לכן כל התפילות מיוסדות על סמך זה שמבקשים בהנהגת חסד ורחמים.

ובאמת בגמרא (ר"ה יז, ב) הקשו סתירה, מצד אחד כתוב צדיק השם בכל דרכיו, והיינו שהקב"ה דן במשפט אמת לפי הדין, ומצד שני כתוב וחסיד בכל מעשיו, והיינו שהקב"ה דן בחסד לפני משורת הדין, ומתרצת הגמרא בתחילה צדיק ולבסוף חסיד, ופירש"י דלבסוף היינו כשרואה שאין העולם מתקיים בדין ואז הוא עושה לפני משורת הדין.

ולכאורה הלא בפירש"י על התורה (בראשית א, א) הביא מדברי חז"ל כי בתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים והקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין, ונמצא כי מיד בתחילת הבריאה, עוד לפני יצירת האדם ולפני שדנים אותו, כבר ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים במידת הדין ושיתף את מידת הרחמים,

ואם כן מהו החידוש כאן שכשהקב"ה בא לדון לבסוף הוא משתף את מידת הרחמים, הרי הנהגה זו כבר נקבעה בבריאת העולם.

ומבואר מזה שאף על פי שהקב"ה שיתף את מידת הרחמים בבריאת העולם, עדיין במידה מסוימת יש דין, שאם לא כן למה צריך לדון בני אדם אם אפשר להתנהג במידת הרחמים ללא גבול, ורק כשהקב"ה רואה שהעולם אינו יכול להתקיים, אזי הוא מוסיף חסד ורחמים במידה יתירה, יותר ממה ששיתף בעת בריאת העולם.

והנה בדור המבול נשמדו כל הברואים חוץ מנח ואשר איתו בתיבה, ולכאורה הלא בזמן שהקב"ה רואה שאין העולם מתקיים הוא מצרף יותר מידת הרחמים, ומדוע לא עשה כן בדור המבול? וצריך לומר כי החסד והרחמים הם כדי שהעולם יתקיים, ואילו אנשי דור המבול הרשעים שהשחיתו דרכם על הארץ, אם הם היו נשארים בעולם זה היה חורבן ולא קיום לעולם, והקב"ה היודע מהו קיום העולם קבע שאם דור המבול יישארו זה חורבן העולם ולא קיומו, לכן אדרבה לצורך קיום העולם צריך להשמידם רחמנא לצלן.

ונמצא כי באמת הנהגת מידת הדין קיימת וזה דבר חמור מאד, ורק כשהקב"ה רואה שזה פוגע בקיום העולם הוא מוסיף עוד מידת הרחמים, ואם כן הנהגת חסד זו שייכת רק כשדן על קיום העולם, ואילו כשדן את היחיד זה לא שייך, כי מה יפריע לקיום העולם אם יתנהגו עימו בהנהגת דין ויסבול רחמנא לצלן, לכן העצה לכל יחיד היא להיות ממקיימי העולם במעשיו, ואז הקב"ה יתנהג עימו יותר במידת הרחמים לצורך קיום העולם, אבל מי שאינו ממקיימי העולם ומסתכלים עליו כיחיד, אזי ההנהגה היא כמו שכתוב (תהלים סב, יג) "כי אתה תשלים לאיש כמעשהו", וזה נורא ואיום!

וכיצד אפשר להיות ממקיימי העולם? הנה אדם שעושה מצוה ומזכה את הרבים הרי תלוי בו חלק מהעולם, ויש יותר סיכוי שיזכה בדין, שאם לא כן חס ושלום זוהי פגיעה בקיום העולם, כי הוא במעשיו מחזיק את העולם ומזכה את הרבים, ולכן ההנהגה עימו היא יותר במידת החסד, אבל ככל שאדם פחות קובע קיום העולם, שמעשיו אינם חשובים כל כך ואם ייענש לא יפגע בקיום העולם, אזי משלמים לאיש כמעשהו, ואוי לו לאדם שאינו נחשב לפני הקב"ה כנצרך לקיום העולם אלא להיפך, כי אז ייתכן שהוא מכריע את העולם לכף חוב רחמנא לצלן, וכבר לא מתנהגים עימו במידת חסד יתירה.

והעצה לזכות בדין היא על ידי שמעשיו מועילים לרבים, ולא נחשוב שזיכוי הרבים שייך רק אצל אנשים העומדים בראש הציבור, אלא כל אחד ואחד בבחינה מסוימת יכול לגרום זיכוי הרבים, וכל בחור בשיבה שלומד ומתפלל כראוי ועושה חסד, ממילא כולם מושפעים ממנו, ועל ידי זה הוא גורם לקיום העולם, ואם חס ושלום יחסר זה פוגע בקיום העולם, לכן הקב"ה נוהג עימו ביותר מידת החסד.

ואפילו בלא העניין של זיכוי הרבים, הרי אמרו (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, וכל אחד יכול להיות ממקיימי העולם על ידי שיתחזק בג' מצוות הללו שמעמידים את העולם, בתורה, ובתפילה שהיא במקום עבודת הקרבנות, ובגמילות חסדים, וככל שאדם יתחזק יותר באלו המצוות הוא יותר מקיים את העולם, ועל ידי זה ירבו הסיכויים שיתנהגו עימו יותר במידת החסד והרחמים, והקב"ה יעזור לכולנו שזוכה בדין!

מרח הגראי"ל שטינמן שליט"א, כתבי תלמידים

אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם

אמרו חז"ל (ר"ה טז, א) "אמרו הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", בראש השנה צריכים לומר עשרה פסוקים של מלכויות כדי להמליך את הקב"ה, ועל ידי זה זוכים בראש השנה לכתובה ולחתימה טובה, והדברים טעונים ביאור, שהרי בלאו הכי הקב"ה הוא מלך העולם, וכי הוא צריך להמלכתנו?

ועוד צריך להבין מה שאנו מברכים תמיד ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם, וצריך ביאור מה ההבדל בין השם שהוא אדון הכל למלך העולם, וכן במה שאנו אומרים אין כאלוקינו אין כאדונינו אין כמלכנו, מבואר שיש אדון ויש מלך, וצריך ביאור בזה, וכי יש חילוק בין מלך לאדון?

והביאור הוא כי אדון ועבד הם תלויים זה בזה, מי שאין לו עבד אינו נקרא אדון, ורק מי שיש לו עבד נקרא אדון, והאדון צריך את העבד כמו שהעבד צריך את האדון, כי האדון דואג לעצמו וצריך את העבד שיעזור לו וישמש אותו, והעבד גם הוא צריך את האדון ומוכרח לשמש אותו כדי שייתן לו לאכול ולא יענישו, אך עבודת העבד אינה מאהבת האדון אלא על מנת לקבל פרס, כי הוא יודע שאם לא יעבוד לא יקבל מזונות, והאדון יכול להעניש אותו ולהכות אותו, זהו עניין עבד ואדון.

אבל מלך עיקר דאגתו אינה לעצמו כי אם לטובת המדינה, שכל העם סומכים עליו להנהיג אותם, ויש להם אמון מלא בו, והוא דואג לטובתו של כל אחד ואחד שירגיש בטוב ויהיה לו די מחסורו, ויש גם בימינו שבטים באפריקה שיש להם מלך שמקובל על כל הציבור, וכולם יודעים שהוא דואג לטובתו של כל אחד ואחד, ואפילו אם הוא מעניש את מישהו, אף אחד לא בא אליו בטענות, כי כולם יודעים שהוא צודק, והעונש הוא עם חשבונות מדויקים כאלה בשיקול הדעת, והמלך בעצמו מצטער במה שצריך להעניש ועושה זאת בליט ברירה, כך המלך אהוב על כל העם ואהוב את העם.

והנה למלך יש עבדים ויש את כל העם, כמו במגילת אסתר (ג, ב) "עבדי המלך אשר בשער המלך", ויש גם (שם א, ה) "העם הנמצאים בשושן", מי יותר חשובים, עבדי המלך או העם? בוודאי עבדי המלך שזוכים לשרת ולשמש את המלך, והם נמצאים תמיד עם המלך וקרובים אליו, והם גם חלק מהעם שהמלך אוהב אותם ורוצה את טובתם, והעבדות הזאת היא עבדות מכובדת מאד שזוכים לשמש את המלך, לא כמו עבד שעובד את האדון מתוך ההכרח, אלא עבד המלך שמח לשמש את מלכו אהובו, ולהיות קרוב אליו.

וכאשר אנחנו אומרים ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם, הכוונה בזה שהקב"ה מלבד שהוא אדון הכל הרי הוא גם מלך שדואג לטובת העם, ויש דרגה יותר גבוהה מהעם מי שזוכה להיות עבד המלך, וכמו שנאמר על משה רבינו (יהושע א, ב) "משה עבדי מת", וכן כתוב על דוד המלך (ש"ב ג, יח) "דוד עבדי", ועל אברהם אבינו (בראשית כו, יד) "אברהם עבדי", שהם זכו לדרגה ולתואר של עבדי המלך.

וכך הוא גם עניין תפילת מלכויות בראש השנה, להרגיש שאנחנו עבדי המלך, שאז העבודה היא מאהבה ולא מיראה, כי המלך אוהב את נתיניו ודואג להם ולא לעצמו, ועוד יותר ממלך רגיל שדואג לפרנסה ולצרכי העם, הקב"ה שהוא מלך העולם הוא ית' נותן את כל החיים, ומלבד מה שהוא נותן גם מזון ומכלכל חיים בחסד, הרי הוא גם נותן את החיים ומנשים את האדם בכל רגע ורגע, וכמו שאמרו כל הנשמה תהלל קה - על כל נשימה ונשימה תהלל קה, ותפילת מלכויות בראש השנה היא להגיע להרגשה כזאת של מלכות.

לכן עיקר הבקשות בתפילות ראש השנה הם על מלכות שמים, שכולם יהיו משועבדים למלכות שמים, וכפי שאנו מבקשים בשמונה עשרה "ובכן תן פחדך השם אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים", כי אם יש מדינה ויש בה כאלה שמורדים במלך, זה מפריע למלך וחסר בכבוד המלך, והעם שאוהבים את המלך, כולם רוצים את כבודו, ומבקשים שכל בני המדינה יכבדו את המלך ולא ימרדו בו, זהו עניין אמרו לפני מלכויות בראש השנה.

מחשבות אלו של עבדות יביאו ממילא לשינוי המעשים, כי אדם יודע שכדי לזכות ולא להתחייב במשפט צריך להרבות בזכויות ובמעשים טובים ולא להוסיף פשע, ומשתדל לעשות כמה שיותר מעשים טובים, מתוך הבנה והכרה ברורה שזה כדאי, ועוסק בזה מתוך שמחה ולא מתח ועצבות, וכמו שמצינו (או"ח תקפא, ד) שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, מפני שאנו בטוחים שהדין יהיה לטובתנו, כי הקב"ה שהוא אוהב עמו ישראל בוודאי יגזור עלינו גזירות טובות, ורק צריכים להשתדל להוסיף מעשים טובים, כדי שיפסק עלינו את הטובה הגדולה ביותר.

לפיכך אמרו חז"ל אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, כי באמירת הפסוקים אנחנו מתעוררים להתנהג כמו עבדים, עבד שאינו מקיים את חיוביו הוא מורד במלכות וממריד גם אחרים שרואים אותו ולמדים ממעשיו, ומי שכל מעשיו הם לפי העבדות, הוא גם משפיע על אחרים, ומחזק את השפעת המלך, ובכך הוא ממליך את הקב"ה עליו ועל אחרים, וזהו מה שאמרו "כדי שתמליכוני עליכם".

וכשעומדים לפני יום הדין, צריכים לדעת שאין דברים קטנים ברוחניות, וכל מעשה וכל מחשבה אין להם ערך ושיעור, וידוע שבקלם אמרו כי אין אנו יודעים מהו השכר בעולם הזה ובעולם הבא עבור 'אמן' אחד שעונים, כל אמן פירושו לפי עניין הברכה, בברכת השבח היינו אני מאמין ומצטרף לשבח, ובבקשה אני מצטרף לבקשה, ובהודאה אני מצטרף להודאה, אם חושבים קצת על זה, אין לשער כמה שמחה יש בשמיים באדם כזה, והוא עבד שמשמח את האדון, וזהו הזכות ליום הדין.

מרב הגר"ג אדלשטיין שליט"א, דרכי החיזוק

עבודת ראש השנה - תמליכוני עליכם

העצה לעמוד בדין ביום ראש השנה אמרו חז"ל (ר"ה לד, ב) אמר הקב"ה אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זיכרונות כדי שיבוא לפני זיכרוכם לטובה ובמה בשופר. והנה זה ודאי ש"אמרו" אין הכוונה שדי לנו באמירת הפה לבד, כי הלא שייך שיעמוד האדם כל היום ויצעק ויריס קולו בתפילה בפסוקי מלכויות וכל זה יהא נכלל בכלל מה שאמר הנביא "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני". כדי להגיע באמת לידי "תמליכוני" צריך להשקיע מחשבה להתבונן ולעורר עצמו בהבנה עמוקה שיתרומם ויכיר את גודל מלכותו ית', שהוא הבורא, הוא השליט, הוא המחיה, והכל שלו ומרצונו, ועל ידי מחשבה זו יבוא לידי הרגשת הלב שירגיש שמקבל עול מלכות שמים.

ועוד לא די בזה אלא צריך שיהיה תמליכוני "עליכם", כי האדם יכול להמליך את הקב"ה על כל העולמות כולם מעמקי תהומות עד לשמים ושמי השמים, וארבע כנפות הארץ, על כל

חלל העולם ומלואו עם כל היצורים וברואי מעלה ומטה, ויודה ויבין כי הכל שלו ית"ש, אבל דבר אחד נשכח מלבו, להמליכו עליו! על עצמו ובשרו, רוחו ונשמתו, ומה הועיל? הלא כל רצון השי"ת הוא שימליכו על עצמו, וכי חסר לו להקב"ה ההמלכה הזו הלא מבלעדיה הוא קונה הכל והוא אדון העולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, אלא שחפץ השם בטובת נפשו של האדם ליכותו להחיות נפשו בזה שיקבל על עצמו עול מלכות שמים, לשעבד "עצמו" למלכו של עולם, ואם יחסר זה מה הועיל.

ויותר מכך עלינו ללמוד בנוסח התפילה שאנו מבקשים ומתחננים "מלך על כל העולם כולו בכבודך והינשא על כל הארץ ביקרך וכו'" ומה היא אותה מלכות, מהו אותו התגלות כבודו ית"י? "ויידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו השם אלוקי ישראל מלך", והיינו שכל עיקר המלכת הקב"ה - מה שנתון בידינו ומה שנצטוונו על כך - הוא שאנחנו נגיע להכרה לראות את האמת של "השם אלוקי ישראל". והיינו שאנו בידינו לפעול בפעולות שלנו, במעשים שלנו, לריבוי כבוד שמים שבכך אנו מורים ומפרסמים ומסייעים לכינון מלכותו ית' בבריאה, שזהו כל עיקר ההמלכה "ויאמר כל אשר נשמה באפו".

מה נורא הדבר למתבונן להתעורר מזה כי אנו קרוצי חומר דלי מעש, במעשים שלנו, זוכים לשים הכתר מלכות בראשו כביכול, כל בן ישראל שנוהג במצוות השם והולך בדרכי תורתו, בכל מצוה ומצוה שמקיים, בכל מידה טובה שקונה לעצמו, בכל מעשה חסד שעושה עם רעהו, בזה מרומם ומנשא מלכותו ית' בבריאה, וזהו מאי דכתיב "עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" אימתי מלכותו קיימת ונחשב האדם ל"עבדי אתה", כשמביא במעשיו לישראל אשר בך אתפאר דהיינו שבמעשיו ובעבודתו לבורא יתברך ניכרת מלכותו שלו ית'.

כשאדם חי בהרגשה כזו, ומנהל את חייו כך, שאכן כל מעשה יהא מכוון להרבות כבוד שמו יתברך, אז זוכה שניתן לו חיים ובריאות שיוכל להמשיך בפעליו הטובים לעבוד את קונו, ולכך תיקנו חז"ל נוסח בקשת החיים "זכרנו לחיים וכו' למענך אלוקים חיים" כי כל תקוותינו לזכות בחיים הוא בזכות שאנו מקווים לחיים כאלו שיהיו מוקדשים "למענך" לעשיית רצונו ית' וקבלת עול מלכותו.

מה הדרך להגיע לדרגה זו שמעשיו יביאו להמלכת מלכותו ית' בבריאה? זה על ידי שיתבטל האדם לגמרי להיות עבד נאמן להשי"ת, שיקבל על עצמו עבדות גמורה לרצונו יתברך וכמו שמבואר בחובת הלבבות (שער הכניעה פרק ח') שכתב: מן הידוע אצלנו כי תחילת מה שתתקיים בו העבודה לאלוקים מן האדם, הוא שיתנצל לו ממידת האדנות ויחד אותו לו בלבד, ושיקבל על עצמו כל מידות העבדות לבורא, כי העבדות והאדנות הם משער המצטרף, אשר תתחייב מציאות כל אחד במציאות האחר שהאדם איננו ראוי לשם עבד עד שיהיה לו אדון והאדון לא ראוי לשם הזה עד שיהיה לו עבד". פירושו: שהעבודה המחויבת כדי לקבל את אדנות האלוקים הוא שיבטל האדם מעצמו כל דבר שיש בו ממידת האדנות, ולא יתן כל יקר ותפארת לעצמו כלל, ויהיה נכנע ושפל לפניו יתברך, כולו משועבד בשעבודא דאורייתא לעבודת אדוניו, כשמגיע האדם להרגשה כזו, אז כל מעשיו הם המלכה של האדון ברוך הוא, ובזה זוכה להיזכר לפניו לטובה.

מִן הַגְרָמִי לִיפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבִי תְלִמִידִים

כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה

הנה איתא בגמרא (ר"ה טז, ב) ואמר רבי יצחק כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה שנאמר מראשית השנה, מרשית כתיב, ועד אחרית סופה שיש לה אחרית. ופירש"י, שישראל עושים עצמם רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש, עכ"ד.

כאן לימדונו חז"ל את דרך העלייה כיצד מגיעים לידי כניעה גמורה, לידי הרגשה של עבדות לוותר לגמרי על רצונו ולהיות משועבד רק לרצון קונו, על ידי שעושים עצמם רשים לדבר תחנונים ותפילה, כמו העני המתדפק על הדלתות לבקש איזה מחיה להחיות נפשו הרי הוא יודע ומרגיש שאין לו כלום, עני ודל הוא ואין לו אלא לבקש חסד חנם שאם לא זה אין לו ממה לחיות, והוא עומד בבושה ומבקש רחמים בהכנעה גמורה, כך צריך האדם להרגיש שעליו לבקש תחנונים על הכל, וכי מה יש לו האם יש לו חיים או בריאות או פרנסה, הלא הכל נתון לו במתנה מאיתו ית"ש ברצונו ייתן וברצונו יסתיר פניו ממנו ואז אין לו כלום רחמנא לצלן, וכמו שאמרו "על כל נשימה ונשימה תהלל יה" כי אף הדבר הפשוט ההכרחי והכי מצוי כמו אוויר לנשימה אינו אלא מתנה תמידית שמקבלים כל רגע מאיתו ית'.

וכשם שאנו רואים אצל אותם החולים רחמנא לצלן בלבם או בדרכי הנשימה שפעמים חסר להם אוויר וקשה עליהם הנשימה עד שמרגישים שעומדים להיחנק, הרי באותה שעה כשעושים פעולות להקל עליהם את נשימתם, או כשמוסיפים להם חמצן וכדומה הרי על כל נשימה שמצליחים לשאוף הם מלאי הודאה ושמחה כך צריך כל אחד להרגיש, שאין לו כרגע כלום, מה שהיה לו רגע קודם היה זה ממתנת שמים, וכדי לקבל לרגע ההווה והעתיד צריך לבקש מאת הבורא ית' שייתן לו, הבנה והרגשה זו ממילא מביאה את האדם לידי הכנעה והתבטלות גמורה ומביאתו לקבל עול עבודתו, אך יחד עם ההרגשה של השפלות וההכנעה מצטרפת הרגשה של שמחה על כך שיש לו הזכות למלאות רצון אדוניו המיטיב עימו ומחיה אותו, ובהרגשה של אושר על זה שבכך הוא מרומם ומנשא מלכותו ית'.

זהו יסוד ועיקר עבודת היום, להתבונן ולהעמיק מחשבתו בזה עד שיבוא להרגיש בלב את ההרגשה של כניעה. זהו החובה המוטלת עלינו וזהו דרך ההצלה לנו לזכות ביום הדין. וכמו שאמרו שם (כו, ב) בראש השנה כמה דכייף איניש טפי מעלי. ופירש רש"י: "כמה דכייף איניש, בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם הלכך בראש השנה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא בעינן כפופים". זהו כל עבודת היום ליפול ברך לפני רחמי השם יתברך בתחנונים, לשון חנינה כאדם היוצא להיהרג ומתחנן על נפשו, וכל המשפיל עצמו יותר "כייף איניש דעתיה טפיי" הרי זה משובח.

מון הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

הנה הגורמים העיקריים שמונעים את האדם מלעלות לדרגות שהיה יכול לעלות הם המידות, ואחת מן המידות העיקריות זו גאוה, והיה מקום לחשוב כי גאוה שייך רק כלפי בני אדם ולא שייך שאדם יתגאה כלפי הבורא ית', אבל מצינו בחז"ל (בראשית רבה י"ט) על חזקיהו המלך שהתפאר כלפי הקב"ה, אם כן יש דבר כזה שבני אדם מתגאים גם כלפי הקב"ה, ובאמת זה מצוי שהרי כל מעשה שאדם עושה בלי קבלת עול מלכות שמים זה גאוה כלפי בוראו שאינו נכנע אליו.

ובאמת אמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) "אמר רב יצחק כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", ופירש"י שישראל עושים עצמם רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כעניין שנאמר תחנונים ידבר רש, עכ"ל. ולכאורה מי הוא זה שיכול להעיז פנים בתפילתו ולדבר בחוצפה, הלא בוודאי גם בכל השנה התפילה היא בלשון תחנונים, ומה המיוחד בראש השנה וכי בכל השנה לא עושים עצמם כרשים? אמנם משמע מזה ששייך לדבר בתפילה גם שלא בלשון תחנונים, ויש מציאות כזו שאדם מרגיש גאווה גם כשהוא מתפלל אל הקב"ה.

והתוספות שם פירשו שמתוך שישראלים רשים לבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים, ובאמת כתוב (תהלים נא, יט) "זבחי אלוקים רוח נשברה", אבל זה דווקא כשהאדם מכניע את עצמו ומגיע לידי שבירת הלב, ואם אדם נשבר מתוך צרות רחמנא לצלן אין כאן זבח, ואמנם יש קצת כפרת עוונות על ידי היסורים, אבל אין לזה המעלה המיוחדת של "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה".

ואפשר לפרש שהרי מידות החסד והרחמים של הקב"ה הם גדולים מאד, ומכל מקום כתוב בגמרא (סוטה ה, א) שהקב"ה אומר על בעל גאווה שאין אני והוא יכולים לדור בעולם, נמצא כי מידותיו ית' אינן יכולות לשכון במקום שחסר הכנעה, לכן מי שלבו נשבר, אפילו אם אינו בדרגה של זבחי אלוקים רוח נשברה, מכל מקום כבר שייך שתתעורר עליו מידת הרחמים והחסד, ומרחמים עליו מן השמים.

ועוד אמרו בראש השנה שם למה תוקעים ומריעים כשהם עומדים כדי לערבב השטן, ופירש"י שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתמין דבריו, והר"ן שם פירש להכניע את היצר כדכתיב אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו דשטן היינו יצר הרע, עכ"ד, והיינו שהפחד של השופר מכניע את היצר הרע, ולכאורה הרי מעשים שבכל יום שבני אדם חוטאים אפילו בזמן של פחד, ולפי מה שנתבאר יש לומר כי אפילו כשאין הפחד משפיע שלא לחטוא, מכל מקום עצם הדבר שהוא נכנע באותו הזמן, זה סיבה שתתעורר עליו מידת החסד והרחמים.

עבודתנו בראש השנה היא להזכיר מלכויות זיכרונות ושופרות, ואמרו חז"ל (ר"ה טז, א) אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, והיינו כי כל זמן שאדם מרגיש שיש 'אני' אין שם אפשרות לשכינה, שהרי הקב"ה אומר על בעל גאווה שאינו יכול לדור עימו בעולם, ועיקר עבודת ראש השנה היא לבטל את העצמיות ולהכניע את עצמו, ואפילו שגם בכל השנה צריכים לקבל עול מלכות שמים, הרי בראש השנה יש עניין מיוחד לזה, להמליך את הקב"ה ולהכניע עצמו לגמרי אליו ית', ועל זה אמרו כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה. יתן הקב"ה שנזכה לזה, ונתברך כולנו בכתיבה וחתימה טובה!

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, מִפְּקוּדֵי אֲתָבוֹן

כמה דכייף איניש טפי מעלי

אמרו חז"ל (ר"ה כו, ב) מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים, משום דבראש השנה כמה דכייף איניש טפי מעלי. ופירש רש"י: "כמה דכייף איניש, בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם הלכך בראש השנה דלתפילה ולהזכיר עקידת יצחק בא בעינן כפופים".

למדנו כאן בדברי רש"י, שיסוד של הכנעה וכיף איניש דעתיה זהו עבודת הלב של תפילה בכל עת, הצורה של תפילה היא "פניו פרושים לארץ" עיניו למטה אך לבו למעלה, שמרגיש בהרגשת הלב שצריך לבקש מאת השם כי הכל מאיתו ית' ורק בידו להושיעו, ואם לא שיבקש אין לו כלום, זהו המצב של תפילת תחנונים שהיא תפילה שלמה.

והנה אמרו חז"ל (חולין ס, ב) רב אמי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא בתלת בשבתא וכתוב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ במעלי שבתא מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע עד שבא אדם הראשון וביקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.

למדנו כאן שני דברים האחד שאף על פי שנבראה בריאה של צמחים לצורך האדם, מכל מקום לפני שיבוא האדם וירגיש בצורך שלהם, ויבין שאם ברצונו לקבלם עליו לעמוד בתפילה - כי הוא מדיליה אין לו כלום וכל מה שצריך עליו לבקש ממי שהעולם שלו - הרי לא יקבלם, ויישארו על פתח האדמה, כי רק על ידי תפילה, דהיינו על ידי ההרגשה השלמה שהבורא ית' הוא הנותן, רק בכך זוכים לקבל.

ומאיך למדנו עוד שאחרי שמתפללים ומבקשים בהכרה הזאת זוכים ובטוחים שנענים, מקבלים בשפע של "ויצמח ה' אלוקים וגו'" שהוריד הקב"ה מטר להצמיח הצמחים ולהוציאם מעל פני האדמה. זהו בכל השנה ובפרט בימי הרחמים ששערי שמים פתוחים לכל אחד ואחד ועיקרן לתפילה נתקנו כלשונו של רש"י, כמה מוטלת עלינו החובה לתקן עצמנו ביסודות אלו שנוכל להגיע לידי תפילה שלימה.

ואמרו בגמרא (סוכה יד, א) "ויעתר יצחק אל השם לנוכח אשתו" אמר רבי אלעזר למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום אף תפילתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממידת אכזריות למידת רחמנות. הנה אמרו כאן חכמינו ז"ל ביטוי שאם לא שאמרוהו אין אנו יכולים לאומרו, שבכוח התפילה להפך דעתו של הקב"ה כביכול, ממידה שהיה צריך לנהוג בה עם אדם זה המתפלל למידה של רחמנות.

ועוד אמרו (ר"ה יח, א) תניא היה רבי מאיר אומר שנים שעלו למיטה וחוליים שווה וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינם שווה זה ירד זה לא ירד, זה ניצול וזה לא ניצול, מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצול וזה לא ניצול, זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה, זה התפלל תפילה שלמה וזה לא התפלל תפילה שלמה. ופירש רש"י: תפילה שלמה, נתכוון. הרי עלינו להתעורר בימים אלו להתחזק בתפילה, לגשת לתפילה מתוך הכנה של מחשבה ולב ביסודות אלו של עבודת, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין מו, ב) שהמקדים תפילה לצרה תפילתו מקובלת יותר, וכשנזכה לתפילה שלמה בוודאי תהא תפילתנו מקובלת לזכות לגזירה של חיים טובים.

מִרְן הַגְרַמ"י לִיפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבִי תְלִמִידִים

מעלת הויתור - הזכות ליום הדין

כמה גדולה מעלת הויתור, ומה האדם זוכה עבור זה, יש ללמוד מהמעשה עם רב הונא בריה דרב יהושע שנקנסה עליו מיתה ונטה עד שערי מוות ולבסוף הבריא, אמר הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה לא תקומו בהדיה, כיון שבחיינו לא העמיד על מידותיו גם בדין שמים לא

דקדקו אחריו (ר"ה י"ז א').

ומבואר כמה גדולה מעלת הויתור ומה זוכים על ידי זה, להינצל ממיתה שנגזרה עליו! ובפרט בימים אלו קודם יום הדין שכל אחד רוצה לזכות לחיים, כמה ראוי להשתדל מאד, לוותר ולוותר, ואין לשער כמה אפשר לזכות על ידי זה.

ובאמת אנשים מתנהגים ללא דעת ושכל ואינם מסוגלים לוותר לחבריהם, ועבור מה מתקוטטים? על כלום, על שום דבר! אפילו אם בסוף ירוויחו אלף דולר, נו, מה יש מזה, וכי בעבור כך היה שווה המריבה ולא לוותר?

בכל העניין של עביד איניש דינא לנפשיה רואים את המידות של האדם, ובשביל פרוטה אחת יכול לאבד אבר לחברו, ואף לסמא את עינו, והכל בשביל פרוטה אחת! וכך הוא לעניין הכבוד, אדם מוכן לעשות הכל בשביל הכבוד, כך הוא האדם מתבזה בשביל מעט כבוד, כולם חושבים על הכבוד שלהם בעולם הזה, הלוואי שכך היו דואגים לכבוד שלהם בעולם הבא, והיו מתנהגים אחרת לגמרי.

לנו יש ביקורת על הכהנים הגדולים של זמן בית שני שמסרו עצמם למות ושלא להוציא את שנתם עבור כבוד של פעם אחת לשמש בכהונה גדולה בעבודת יום הכיפורים (עיין בגמ' יומא ט' א'), אבל האמת שגם אנחנו קוברים עצמנו בשביל כבוד, ללא כבוד אנשים היו חיים במנוחת הנפש.

מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א, כתבי תלמידים

פתח תקווה נכבד מאד

יש דבר גדול מאד שהוא זכות בטוחה ליום הדין, זהו מה שאמרו חז"ל (ר"ה יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, לא רק על חטאים בשוגג או על עוונות במזיד, אלא אפילו על פשעים שהם מרידה במלכות, שידוע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, גם על זה מעבירין למי שמעביר על מידותיו. וחוף מהשכר הרי גם מקבלים בזה מדרגה שהגוף מתקדש, וקדושת הנשמה מתגברת על טומאת הגוף, כי מידות רעות הם הטומאה הכי גרועה שיכולה להיות, ומידות טובות הם הקדושה הגדולה ביותר, וכשאדם מעביר על מידותיו בשב ואל תעשה, קדושת המידות הטובות מתחזקת ומתפשטת בו.

ורבינו יונה (א, כח) כתב על זה כי זהו פתח תקווה נכבד מאד, זוהי תקווה גדולה מאד לזכות בדין למי שמעביר על מידותיו, ופעם שמעתי מאחד שאמר כי זה קשה מאד להעביר על מידותיו, אבל באמת אין זה נכון, כי אם רוצים ויודעים שזה כדאי ממילא זה כבר לא קשה, וכמו שידוע כי ילדים קטנים צריכים להעיר אותם בבוקר, וכשיש להם טיול הם קמים מוקדם מעצמם ללא שום קושי, מפני שזה מתחשק להם, ומה שמתחשק אינו קשה, וכך גם אם רוצים למצוא חן בעיני השי"ת, לא קשה להעביר על המידות, ורק צריכים שיהיה חשק לזה.

וכמו אדם שרוצה להיות בעל מקצוע חשוב, שיהיה לו על ידי זה הכנסה כספית גדולה, הוא צריך ללמוד הרבה זמן ולעבור מבחנים קשים, ומוכן לעבור את הכל כי הוא יודע שבסוף ירוויח כסף וקצת עולם הזה, אבל כמה זמן יחיה בעולם הזה? האם בשביל זה כדאי להתאמץ במשך שנים? וכי אחר כך הוא יכול להיות בטוח שלא יהיו לו צרות? בכל זאת היצר הרע מושך

לחמדת הממוון והכבוד, ומוכנים לעשות מאמצים גדולים בשביל זה, וכל שכן בשביל חיי עולם, שזה דבר שמשתלם יותר מכל הנאות העולם הזה, ובפרט שגם מעבירין לו על כל פשעיו.

ובאמת יש חשבון פשוט מדוע להעביר על מידותיו ולא להקפיד על מי שציער אותו, שהרי הצער נגזר עליו מן השמים, ואם הלה לא היה מצער אותו אזי היה הצער מגיע ממקום אחר, והמצער לא היה אלא שליח מן השמים לקיים מה שנגזר עליו, והיסורים הם לכפרת עוונות או יסורים של אהבה להרבות שכרו, וכשיבין שהיסורים הם מן השמים שוב אין מקום להקפיד על שום אדם, רק להעביר על מידותיו ולמחול לו, ואף על פי שהטבע לא כך, הרי זהו החשבון הנכון לפי השכל, ומי שהוא בעל אמונה צריך יותר לדאוג מדוע הצער מגיע לו, ולחזור בתשובה על זה. וכשאדם מעביר על מידותיו ואינו מקפיד על מי שציער אותו, זוכה מידה כנגד מידה שמעבירין לו על כל פשעיו.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

כאילו עקדתם עצמכם - שבירת המידות

הנה בכל התפילות אנחנו מזכירים זכות אבות, וכגון בתפילת שמונה עשרה שאומרים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, וביום ראש השנה כתוב דבר נוסף (ר"ה טז, א) אמר רבי אבהו למה תוקעים בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, והיינו כי בראש השנה לא מספיק מה שאומרים בתפילה אלוקי אברהם יצחק ויעקב, אלא יש גם מצות עשה מיוחדת מן התורה לתקוע דווקא בשופר של איל כדי להזכיר עקידת יצחק.

ואף על פי שאין שכחה לפניו ית', מכל מקום כך העמיד הקב"ה את הבריאה באופן כזה שכשזכירים את הזכויות יוצאים תוצאות טובות, ועל ידי הזכירה הקב"ה מפעיל מידה מסוימת ומעורר את מידת החסד, ואם לא מזכירים את הזכויות אזי מידת החסד פועלת פחות, ובראש השנה ציווה הקב"ה לתקוע בשופר של איל כדי להזכיר עקידת יצחק, והנה בוודאי אם יאחז אדם בידו שופר של איל כל היום ולא יתקע בו אין זה כלום, כי זכות מצות התקיעות היא שמועילה, וציווה הקב"ה בראש השנה לקיים את המצוה באופן שמזכיר את עקידת יצחק.

והנה אמרו בגמרא (ר"ה כו, ב) מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים משום דכמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, ופירש"י כמה דכייף איניש בתפילתו פניו כבושים לארץ טפי עדיף, והיינו מפני שבראש השנה אדם צריך להגיע לדרגת 'כפופים' להכניע את עצמו, לכן גם השופר צריך להיות כפוף כדי לרמוז לאדם מה רוצים ממנו.

אכן לא די לעמוד ולהתפלל בפנים כפופות, כי אדם יכול לעמוד כפוף לארץ ולהישאר בעל גאוה ובשאר מידותיו הרעות, והמצוה בראש השנה היא שהאדם יהיה בבחינה של פניו כבושים לארץ, והיינו כמו שצורת השופר מראה על הגוף, כך הגוף צריך להראות על כל מהות האדם שיהא כפוף ויעבוד על מידותיו, ובאופן כזה אמר הקב"ה מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ובאמת אם אדם תוקע בשופר ואינו משתנה כלום בפנימיותו, לא ייתכן להיות שנחשב כאילו עקדתם עצמכם לפני, ורק אדם המכניע את עצמו ועובד על מידותיו להתגבר ולהיות

בבחינת כייף, על ידי זה יכול להגיע לבחינה של כאילו עקדתם עצמכם לפני, כי שבירת המידות הרעות היא מעין עקידה, וכשאדם יהיה בבחינת 'עקדתם', אזי אפשר לזכות ליום הדין.

וכל ענייני המידות שאדם מרגיש שצריך תיקון, זה קשה כמוות לשבור את המידות, וכמו שרואים אדם שצריך לבקש מחילה מחברו שזה קשה כקריעת ים סוף, ואם סתם פגע בו בדבר קל אינו מתבייש לבקש מחילה, אבל אם באמת עשה לו דבר רע זה קשה מאד לבקש מחילה, וידוע בשם הגרי"ס שיותר קל לדעת את כל הש"ס מאשר לתקן איזה מידה, וצריך לעבוד על זה כל החיים, וכמה דכייף איניש דעתיה עדיף טפי ונחשב כאילו עקדתם עצמכם לפני, והקב"ה יעזור שכל אחד מאיתנו יזכה להגיע למדרגה הזאת, ונזכה לכתיבה וחתימה טובה!

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

למי נושא עוון למי שעובר על פשע

כיצד אפשר לזכות בראש השנה? חז"ל אומרים (שבת קנא, ב) ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, וביאר המסילת ישרים פרק י"ט שזה פשוט, כי הקב"ה מודד מידה כנגד מידה, ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות, גם הוא בדינו ירחמוהו וימחלו לו עוונותיו בחסד, שהרי מחילה זו דין הוא, כיון שהיא מידה כנגד מידתו, עכ"ד.

והביא על זה מה שאמרו (ר"ה יז, א) למי נושא עוון למי שעובר על פשע, ומובא שם בגמרא שרב הונא בריה דרב יהושע נחלש, ורב פפא בא לקיים ביקור חולים, וכיון שראה שרב הונא עומד למות, אמר לבני משפחתו להכין לו תכריכים, ולבסוף התרפא רב הונא, ורב פפא התבייש לראותו, עד שאמר רב הונא כי באמת כך היה המצב, שהיו צריכים להכין תכריכים, אבל הקב"ה אמר שלא ידקדקו אחריו מפני שהוא מעביר על מידותיו, ולמדנו שהדרך לזכות היא להיות עם מידות טובות ולהעביר על מידותיו, וכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו.

ומצינו עוד בגמרא (שם יח, א) כי רבה שעסק בתורה חי ארבעים שנים, ואביי שעסק בתורה ובגמילות חסדים חי שישים שנים, והיינו מפני שהיו ממשפחת עלי שלא האריכו ימים, וכמו שהביאה שם הגמרא ממשפחה שהייתה בירושלים שהיו מתיה מתים בני י"ח שנה, באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם, ונתן להם עצה לכו ועסקו בתורה וחיו, והלכו ועסקו בתורה וחיו, והיו קוראים להם משפחת רבן יוחנן על שמו, וכך גם רבה ואביי שהיו מבית עלי, חיו בזכות התורה והחסד. והתוספות שם הקשו כי מדברי הגמרא מבואר שרק אביי עסק בחסד ורבה לא עסק בחסד, והלא מפורש בגמרא (סנהדרין צח, ב) אמר ליה אביי לרבה מר הא תורה הא גמילות חסדים, ותירצו התוספות כי מכל מקום אביי עסק בחסד יותר מרבה.

הבה נחשוב, הרי מדברים כאן על האמורא הקדוש רבה, ראשוני כמלאכי השרת! ואם אמרו שרבה עסק בחסד בוודאי שזה היה בשלמות, ומה שפירשו התוספות שאביי עסק יותר ממנו, צריכים פשוט להבין ולפרש שזה היה בדקות מן הדקות של הלב, ולא שעסק אביי יותר ממנו בכמות אלא באיכות, ולמרות שאין לנו מושג עד כמה יכול להיות עוד יותר מרבה, בכל

זאת אותו המעט שבמעט לכאורה זה מרחק כל כך גדול, עד שהגמרא אומרת שרבה שעסק בתורה חי ארבעים שנים ואביי שעסק בתורה ובגמילות חסדים חי שישים שנים! יש לנו מושג עד כמה שיש מרחקים בקיום עבודת הבורא ית' ועד כמה שזה קובע, למרות שקשה לדעת ולהגיד דברים ברורים על זה. ועל כל פנים רואים מדברי הגמרא את היסוד שהביא המסילת ישרים שכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, ולמי נושא עוון למי שעובר על פשע.

ציבור שנמצאים במקום אחד כמה וכמה יכולים ממש באופן קל לקיים את זה, לקיים ברוחניות על ידי שידבר בלימוד, לדבר בהסברת פנים, לרצות להבין את השני, לא לחפש את הניצחון אלא לחפש את האמת, וכך גם בחסד אם רואים על אחד שהוא לא כל כך מרוצה ולא כל כך שמח, צריכים לעודד אותו ולשוחח איתו ולהראות לו עד כמה שהוא בעל מעלה, וכמה וכמה. ועיקר העיקרים שכל מעלה ומעלה שזוכים בימים הקדושים האלו, צריכים להשתדל שיישאר המשך על כל השנה ועל כל החיים. והתפילות צריכות להיות בשביל כלל ישראל, תפילות על מה שהקב"ה משתתף בצערן של ישראל, תפילות על המשפחה, ותפילה שהקב"ה ירחם על כלל ישראל ויביא במהרה בימינו את הגאולה השלמה.

מנן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

ראש השנה קובע לכל החיים

הנה כל אחד יכול לראות מה שעבר בשנה האחרונה ובשנים הקודמות, כמה צרות רחמנא לצלן, והכל נגזר בראש השנה וביום כיפור, וחז"ל נותנים עצה (ר"ה טז, א) אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, כי קבלת עול מלכות שמים של כל השנה אינה מספיקה, וצריך קבלה חדשה לומר עשרה פסוקים של מלכויות, ולא די בסתם אמירה, ובכל השנה מזכירים פסוקי מלכויות והיה השם למלך וגוי' ולדאבונו לא שמים לב למה שאומרים, אבל בראש השנה זה הזמן המיוחד לכך.

וצריכים לדעת שימים אלו יכולים לקבוע על כל החיים, ולפעמים עובר מחשבה שלא צריכים לעשות כלום, כי בלא זה יהא שנה טובה ויש לו חזקה וכו', אבל באמת כל אחד צריך רחמים, ובראש השנה דנים את האדם על כל הדברים איך יצליח בכל דבר, ומי יודע לאיזה מצבים יכול להגיע.

ואם חס ושלוש לא יהיה תלמיד חכם וירא שמים ולא ימליך את הקב"ה עליו, אוי לחיים כאלו! והיו אנשים שהאריכו ימים ורחמנא לצלן לא הלכו בדרך התורה, אבל אם אין חלק לעולם הבא ומתנתקים מהחיים האמיתיים, מה יש מזה, וכי בשביל זה רוצים לחיות? הרי הניתק מהחיים האמיתיים יותר טוב שלא היה נולד!

ועלינו לדעת שבראש השנה דנים על כל זה, איזה מצבים יהיו לו, אם יוכל להיות עבד השם, ומי ששואף לזה ומקבל עול מלכות שמים יש לו סייעתא דשמיא לזכות למצבים שיתעלה, ובאמת הדברים ידועים אבל בכל זאת צריכים להזכירם כדי להתעורר, שהכל תלוי ביד הקב"ה ושהימים הקדושים המתקרבים קובעים את האדם לכל החיים, ולא רק לכל החיים אלא על נצח, שאם חס ושלוש נגזר על האדם שיתרחק מהקב"ה, הרי זה איבוד לנצח רחמנא לצלן.

וכמה שהאדם מכין עצמו יותר לימים הנוראים בלימוד התורה ובתפילה, ומביט על מעשיו ומידותיו ושאיפותיו, ולאדם צעיר יותר קל להביא עצמו לדרך הנכון, כי אנשים מבוגרים משתרשים בחטאים ובמידות ויותר קשה לעקרם, אבל לצעירים אף על פי שיש להם מידות הרי הלב עדיין רך ועל ידי עבודה אפשר לעקור, אבל זה לא הולך מעצמו אלא על ידי עבודה של התחזקות בתורה, תפילה, מעשי חסד ושבירת המידות.

וכל זמן שאדם הולך בלי עבודה הוא שקט, אבל היצר לא שקט ועושה את שלו ומרגיל את האדם לכל מיני מחשבות ומידות רעות, והדברים האלו באים מעצמם ללא עבודה, אך צריכים את העבודה כדי לעקור ולשרש הדברים הרעים, לקבל עול מלכות שמים להכניע את עצמו, כי האדם מטבעו לא רוצה להיכנע, וזוהי עבודת ראש השנה "שתמליכוני עליכם" - להיכנע להקב"ה, ולדעת שהוא עבד וצריך לעשות ציווי השם.

והנה בזמנים אלו מרבים בתפילה, ואפשר להתבונן בדברים שאומרים בתפילה ובסליחות, להכניסם בלב ולחשוב לשפר המעשים והמידות, ושאיפה להיות עבד השם לדעת שאין תכלית אחרת בעולם חוץ מזה, והלוואי שכל מחשבות לבו של כל אחד מאיתנו יהיו חזורים בזה לרצות להיות עבד השם, וכל מי שיקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, בוודאי יתברך בכל אשר יפנה, ונוכה כולנו בשנה טובה!

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

אין ראייה משנים קודמות שיצא זכאי בדין

ידוע כי פעם הייתה אימת הדין גדולה מאד בחודש אלול, ובימינו לא רואים ולא מרגישים את אימת הדין, ובדרך כלל אדם מרגיע את עצמו וחושב, שהרי בכל שנה יש יום הדין בראש השנה, ותמיד בכל השנים יצא זכאי בדין וכל השנה עברה עליו בטוב, והוא סבור כי הוא בחזקת זכאי וצדיק והדרך שהוא הולך בה היא דרך טובה ונכונה, ויכול להמשיך את החיים שלו כמו שהיה רגיל עד עכשיו, כי בשנה שעברה לא היה צדיק יותר ממה שהוא עכשיו, ואם בשנה שעברה יצא זכאי אין שום סיבה שגם השנה לא יזכה בדין, ככה יש שחושבים ומרגיעים את עצמם.

ושמעתי פעם מהגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שדיבר שנה אחת בישיבה ביום כיפור לפני כל נדרי כשמרן הרב מפוניבז' זצ"ל היה בחוץ לארץ, ואמר כי אדם חי באשליות שבשנים הקודמות יצא זכאי בדין, כי כל השנים הקודמות עברו עליו בטוב, אבל באמת אין זו ראייה, כי שמא באמת כבר בשנים שעברו יצא חייב בדין, והורידו לו שנה אחת או יותר מקצבת שנותיו, וכן כתב הראב"ד בהשגות על הרמב"ם (הלכות תשובה ג, ב): "לא כמו שהוא סובר שכשאמרו רשעים נחתמים לאלתר למיתה שמיד מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמים לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו", עכ"ל.

וכשאדם אינו מנצל את החיים כראוי מורידים לו מקצבת שנותיו, כי מן השמים העניקו לו את החיים כדי שישתמש בהם להרבות כבוד שמים, שזה תכלית הבריאה, וכמו שאמרו (אבות ב, יב) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ואם הוא לא מנצל את החיים, ומבזבז אותם לא על התכלית האמיתי של כבוד שמים וחיי העולם הבא, אם כן למה לו חיים, וכל אחד צריך לחשוש שמא

כבר הורידו לו שנה אחת או כמה שנים מחייו והוא אינו יודע מזה, ואולי אם יחזור בתשובה יאריכו את ימיו, אבל אם לא חזר בתשובה אינו יכול לדעת מה נגזר עליו ומה יהיה בעוד כמה שנים.

ומלבד זאת גם אדם אינו יכול לדעת מה שנגזר עליו בנוגע לחיים נצחיים, ומי יודע אם זכה לסייעתא דשמיא כמו שהיה יכול לזכות, וכל אחד אם יעשה חשבון יראה שיש מקום לזכות לסייעתא דשמיא יותר ממה שיש לו, ואם כן יש לחוש שמא לא יצא זכאי בדין בשנים הקודמות, ולכן לא זכה לסייעתא דשמיא גדולה יותר ברוחניות, לכן אין מקום להיות רגוע ולחשוב, כשם שזכיתי בדין בשנים הקודמות כך אזכה גם השנה, כי באמת אי אפשר לדעת אם אכן יצא זכאי או שנתחייב בדין.

ויש עוד סיבה שאי אפשר לדעת אם יצא זכאי בדין, מפני שכתוב (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ופירש"י, "בחיי משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא", והיינו שרשעים נותנים להם את העולם הבא בעולם הזה, כדי שלא יהיה להם חלק לעולם הבא, ואילו הצדיקים מקבלים יסורים על חטאיהם בעולם הזה, בשביל שיהיה להם עולם הבא, כי העולם הבא הוא חיי נצח והעולם הזה הוא כחלום יעוף, וכיון שהם מחשיבים יותר את העולם הבא נותנים להם את העולם הבא, והרשעים שמעדיפים את העולם הזה מהעולם הבא, נותנים להם את שכרם בעולם הזה כמו שהם רוצים.

ולכן אין מקום להיות רגוע ממה שעבר את השנה במצב טוב, כי שמא הוא רשע שנותנים לו את שכר המצוות בעולם הזה במקום העולם הבא, וידוע שהשל"ה חיבר תפילה מיוחדת שלא יאכל את העולם הבא בעולם הזה, וכך גם מצינו (סנהדרין קא, א) שאמר רבי עקיבא לרבי אליעזר שמא ח"ו קיבל רבי עולמו וכו', וכל אחד צריך לפחד שלא יקבל שכר בעולם הזה על חשבון העולם הבא, ועדיף להיות חיי צער בעולם הזה ולא להפסיד את העולם הבא, וכמו ששמעתי מבעלי מוסר כי העולם הזה הוא פנסיון יקר מאד, שאפילו כוס תה עולה שם הרבה מאד, ועל כל הנאת העולם הזה משלמים ביוקר בעולם הבא.

ושמעתי בשם הגר"א והרמח"ל (מאמר החכמה) שביארו מה שמבקשים בימים נוראים "זכרנו לחיים" ואחר כך "וכתוב לחיים טובים", מה הם חיים ומה הם חיים טובים? וביארו בזה כי מתחילה מבקשים על חיי הנצח, לזכות לחיי עולם הבא, ואחרי שמבקשים על עולם הבא בלי שום חשבונות ותנאים על העולם הזה, אזי מבקשים גם על 'חיים טובים' בעולם הזה, שלא יהיו קשיים המפריעים לחיי התורה והמצוות, והכל יהיה בצורה נוחה בלי קשיים ובלי יסורים, כי היסורים הם ניסיונות ואנחנו לא רוצים ניסיונות, אך מתחילה מבקשים על העולם הבא.

וכשאדם יודע ומכיר שכל חיי הנצח שלו תלויים במעשים הטובים, וגם העולם הזה שלו תלוי לפי המעשים הטובים, ממילא בעמדו לפני הדין והמשפט הוא משתדל ומחפש עצות כיצד לזכות בדין, וכמו שכתב רבינו יונה (ב, יד) "ובעת אשר יידע האדם כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו, ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפציו", וקל וחומר לפני משפט מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמה צריך להשתדל ולחפש עצות כדי לזכות בדין.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

עומק הדין בראש השנה והמלכת הקב"ה

בעמדנו כעת שעות ספורות לפני יום ראש השנה הדבר הראשון שהוא הכרח לכל עבודת ימים אלו הוא, האמונה הברורה שיום ראש השנה הוא "יום דין" להכיר ולהרגיש שעומדים לפניו ית' בדין, ושבוים זה "כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון" כל הבריאה כולה נכנסת ועומדת לדין, דין על החיים ודין על המתים, דין על אלו שעיימנו כיום, ודין על הדורות הקודמים, ויום זה הוא הקובע את מצב החיים של כל אחד ואחד מאיתנו.

וכן צריך להחזיר לעומק הלב את האמונה הפשוטה שכל אשר נעשה בעולם בין עם הכלל ובין עם הפרט, עם כל יחיד ויחיד ועם כל משפחה ומשפחה, הכל נעשה בהשגחה פרטית, כל המאורעות והמקרים שראינו ושעברו על כל אחד ואחד בשנה האחרונה, כל הגזירות הנוראות של סבל ומיתה ויסורים וחוליים רעים, הכל מגזירת יום הדין שעבר. האמונה ההכרחי וההרגשה בכל זה היא ההקדמה וההכנה הראשונה לעבודת יום ראש השנה אשר בלא זה רחוקים מהכל.

ואחר שנדע ונברר לעצמנו את הידיעה הברורה הזו הרי מיד נתעורר בנפשותינו לחפש דרכים איך נצדק לפניו בדין, ואיך נזכה להיות מאלו השייכים לספרי חיים, וכמו שעורר רבינו הגרי"ס זי"ע בהתעוררות ליום ראש השנה (איגרת ז') "כי מה יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת בני ביתו התלויים עליו וכו' כאשר גם עיני בשר רואות כי כמעט בכל ראש השנה נידונים רחמנא לצלן גם הבחורים למיתה חס ושלוס", והלא מיהו זה שאינו אוהב את עצמו, מיהו אשר אינו חס על בני ביתו, ומיהו שלא ירא כאשר יודע שבני ביתו תלויים עליו בדינו שלו אם יזכה בדין.

הרי די לנו שנעביר לפנינו בזיכרון את מאורעות השנה האחרונה, כמה נידונו רחמנא לצלן למיתה, כמה עוללים וילדים רכים, כמה צעירים, כמה ראשי משפחות, כמה אבות ואמהות שהלכו לעולמם בכל מיני מקרים של מחלות או בפתע פתאום והשאירו אחריהם משפחות וילדים שבורים ורצוצים, ועוד, גם כמה נגזרה עליהם הגזירה להיות בכלל "מי יטרף" שהגיעו למצבים קשים בטרדות ודאגות, ועוד כמה נידונו למחלות ולייסורים נוראים רחמנא לצלן, שזיכרון כל זה מטיל עלינו פחד ואימה איך נעמוד אנו בדין.

הלא עומק הדין נורא הוא למאוד שאין לנו כל השגה ותפיסה בזה רק עד כמה שגילו לנו חכמינו ז"ל, והם ז"ל אמרו שאפילו אבות העולם לא היו יכולים לעמוד בדין, והלא אף מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון מפני אימת הדין, ואם כן אנו המשוקעים בחומר מלוכלכים בעוונות, איך נצדק לפניו בדין.

אולם לעומת זה כגודל עומק הדין כך גדלה אהבתו של הקב"ה ורצונו להיטיב את עמו ישראל ממש כאהבת האב לבנו יחידו אשר מחפש הדרך לטובתו, ולכך הקדים ותיקן לנו דרך ועצה, ולא עוד אלא שהוא מדריכנו ומבקש אותנו ללכת בדרך זו שבכך נוכל לבא לעמוד בדין ביום ראש השנה. וזהו מה שאמרו חז"ל (ר"ה לד, ב) אמר הקב"ה אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זיכרונות כדי שיבוא לפני זיכרוכם לטובה ובמה בשופר.

הנה כמה שמחה ואושר אפשר לקבל מלימוד דברי חז"ל אלו כשמרגישים איך הקב"ה פונה אלינו על ידי עבדיו חכמינו זיכרונם לברכה, כמו שהאב פונה לבנו ומייעץ לו בדרכי החיים באהבה ובחיבה, בני! עשה כך וכך ובוזה תרוויח, בזה תוכל לזכות בחיים טובים, כך הקב"ה מייעץ לנו: "אמרו לפני זיכרונות כדי שיעלה זיכרוכם לפני לטובה", שבכך תוכלו לזכות לטובה להיכתב בספר החיים.

ולמדנו כאן בדבריהם שביום זה של ראש השנה יש שני חלקים הקשורים ושייכים זה לזה, החלק האחד הוא "יום דין" אשר כל באי עולם יעברון לפניו לפקוד כולם בדין, והחלק השני הוא, "זה היום תחילת מעשיך", יום שנברא העולם ונתגלה מלכות שמים בבריאה, יום "אשר בו תינשא מלכותך" שניתן ביד הברואים את הכוח והחובה להמליך את הקב"ה ולגלות כבוד מלכותו בבריאה, ואמר הקב"ה ששני חלקים אלו קשורים אחד לחברו, כי איך האפשרות לזכות בדין? על ידי שנקיים את המוטל עלינו בהמלכת כבודו יתברך.

מִרְן הַגְרָמִי לִפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבִי תַלְמִידִים

גזר הדין לאחר רחמים מרובים

הנה כתב הטור (או"ח סימן תקפ"א) "נוהגים באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה, וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא וכו' אלא ראשון לחשבון עוונות, משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו, כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שלישי, כיון שנתקרב יותר יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שלישי השני, כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל".

והמשיך שם הטור בביאור הנמשל, "כך המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עוונות כל השנה, ערב ראש השנה הגדולים מתענים ומוותר להם שלישי עוונותיהם, ב' ימים בינוניים מתענים ומוותר להם ב' שלישים, ביום הכיפורים הכל מתענים ומוותר להם הכל, במוצאי יום הכיפורים עוסקים במצוות סוכה ולולב ואין עושים עוונות לכך קורא יום טוב ראשון - ראשון לחשבון עוונות".

והבית יוסף שם כתב על זה "ואיכא למידק על המדרש דאם כן ערב ראש השנה חשיב כיום הכיפורים, שהרי הוא מתכפר בו שלישי העוונות כמו יום הכיפורים והוא חשוב כמו כל ט' ימי תשובה, שהרי בכל ט' ימי תשובה אינו מתכפר אלא שלישי ובערב ראש השנה לבדו מתכפר שלישי, ויש לומר דשליש ראשון קל להתכפר ושליש שני קשה יותר ושליש אחרון קשה מכולם", עכ"ד, ומבואר מדבריו כי כפרת יום הכיפורים אינה נעשית בפעם אחת אלא בשלבים, ובאמת צריך להבין במשל עצמו למה הוצרכו לפעול מחילת המלך בשלושה שלבים, ומדוע לא יצאו מיד כל בני המדינה וימחל להם לגמרי?

ונראה כי יש שני טעמים פשוטים לזה, הא' כי מתחילה יוצאים גדולי המדינה מתוך שסבורים אולי ירחם השם ויפעלו מיד על המלך שימחל ושוב לא יצטרכו כל בני המדינה לטרוח לצאת, ולאחר שמחל רק שלישי באים גם הבינוניים אולי יסתפק המלך בכך וימחל, ולאחר שגם אז לא מחל לגמרי יוצאים כל בני המדינה. ועוד טעם אפשר לומר לפי שקשה לפעול שייכמרו רחמי המלך וימחל הכל בפעם אחת, אלא בידם לפעול שימחל שלישי, ואחר כך עוד שלישי, ואחר כך ימחל לגמרי.

אכן בנמשל קשה לנקוט הטעם הראשון שסבורים כי ביציאת הגדולים יועיל וימחל הכל, וכי סבורים שעל ידי הגדולים תהיה כפרה גמורה ולא יצטרכו ליום הכיפורים, הרי כבר מפורש במדרש שלא ימחל יותר משליש, ועל כרחך זהו מהטעם השני כי בכדי שנוכל לזכות לכפרת יום

הכיפורים, צריכים לבוא בשלבים ולהתרצות לפני המלך עוד פעם ועוד פעם, ורק על ידי ההקדמות האלו אפשר לזכות ביום הכיפורים לכפרה גמורה, שאם לא כן היה מספיק יום הכיפורים לבד, שהרי בלאו הכי לא די במה שמתענים בערב ראש השנה ועשרת ימי תשובה, ועל כרחך שגם יום הכיפורים אינו מועיל ללא התעניות של הגדולים והבינוניים קודם לכן.

נמצא שכל תוקף קדושת ראש השנה שהוא נורא ואיום, כל זה הוא לאחר שייתכן שכבר נמחלו שליש עוונות, ועדיין יש פחד מגזר הדין שעלול להינתן, והלא גם לאחר ערב ראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכיפורים או רואים את הגזירות הקשות שאירעו במשך השנה, הרי שגם לאחר שלושת חלקי המחילה עדיין צריכים לרחמים גדולים, ואפילו לאחר כל החשבונות שאנחנו מנסים לרכז את הדין, ונוסף לזה גם רחמנות הקב"ה בעצמו, שאינו כמו במשל עם בני המדינה, שברוב הפעמים המלך אכזרי ולא מוחל, אבל הקב"ה חנון ורחום אך אפיים ורב חסד ותמיד מתנהג במידת החסד, ולמרות הכל אימת הדין כל כך גדולה, כפי ראות עינינו את הנעשה בשנה החולפת.

ועל דרך זה צריך להתעורר ממדרש נוסף שמראה את גודל הרחמים שבראש השנה, כי הנה במחזורים מובא בשם רב סעדיה גאון עשרה טעמים לתקיעת שופר, ובטעם העשירי מובא מדרש שכל השנה השטן מקטרג על ישראל והקב"ה דוחה אותו לראש השנה, וכשבא השטן לקטרג בראש השנה ומביא את החמה עימו להעיד על עוונותיהם של ישראל, הקב"ה אומר לו, אתה עד אחד ואינך נאמן, הבא עוד עד אחר עימך, והוא הולך להביא את הלבנה ואינו מוצא אותה שהיא מכוסה, כמו שנאמר תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, יום שהלבנה מתבקשת ואינה נמצאת, שהיא מכוסה.

ועלינו להתעורר גם מזה, שכל הפרעניות שאנחנו רואים במשך השנה הם לאחר שהשטן נדחה בכל השנה עד ראש השנה, ובראש השנה עצמו הוא מחפש עד שני ולא מוצא, ואף על פי כן יש את כל המאורעות שרואים במשך השנה, לאחר כל החסדים והמחילה.

השקיעות בעולם הזה משכיחה את שימת הלב והרצינות, אבל מבהיל באמת מה שנעשה בראש השנה ויום הכיפורים, כבר לפני ראש השנה צריך להיות מחילה על שליש, וכי אנחנו יכולים להיות בטוחים שבערב ראש השנה פעלנו? אמנם או צועדים ומשתדלים בכיוון זה אך אי אפשר להיות בטוח, ואם באמת לא נפעל בערב ראש השנה אז העשרת ימי תשובה והיום כיפור יותר קשים, וצריך להתחזק בעזרת השם בכל ענייני תורה ותפילה בין אדם למקום ובין אדם לחברו, ונתברך כולנו בכתובה וחתומה טובה!

מִרְן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

ישראל שמחים בדן

נשאלתי על מה שאמרו בירושלמי (ר"ה א, ג) "אמר רבי סימון כתיב כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים וכו' אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא אבל ישראל אינם כן אלא לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם ואוכלים ושותים ושמחים", וקשה מי ערב לאדם שייצא זכאי בדן, ועל סמך מה ישראל שמחים ובטוחים שיזכו בדן?

ויש שמפרשים כי הדברים מכוונים על הכלל, שצריכים לשמוח מצד הכלל, כי כלל ישראל בוודאי יש להם את הזכויות של הכלל, אבל כל יחיד ויחיד באמת אינו יכול להיות בטוח, ויש לו על מה לדאוג אם יזכה במשפט, אבל עדיין קשה איך יכול להיות בשמחה אדם שהוא עלול להתחייב בדיון?

ונראה לפרש בזה בהקדם מה ששמעתי פעם מאדם אחד שהרגיש שלא בטוב וסבל יסורים לעת זקנתו, וכאשר נשאל לשלמו השיב ואמר באידיש "סי' איז אזוי גוט אז בעסער קען ניט זיין" - מצבי טוב הוא עד כי אין יותר טוב ממנו, מפני שידע כי מן השמים נותנים לאדם את מה שטוב בשבילו, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכשבאים עליו יסורים הרי זה לטובתו, שהיסורים הם כמו תרופה בשבילו.

משל למה הדבר דומה, לניתוח שעושים בשביל הצלת חיים, הרי אחרי הניתוח ישנם יסורים איומים, אבל החולה שמח בניתוח, כי על ידי הניתוח יבריא ממחלתו, ועדיף לו לסבול יסורים וכאבים בשביל הצלת החיים שלו, כך הם דיני שמים, שכל היסורים שבאים על האדם הם רפואה לנפשו, אלא שבניתוח אין היסורים מרפאים כי אם הניתוח, ואילו בדיני שמים היסורים עצמם הם הרפואה והתיקון לנפש האדם, אם הוא רשע תכליתם לכפרת עוונות, ואם צדיק הוא כבר נאמר (תהלים יא, ה) "השם צדיק יבחן", שהיסורים באים עליו להרבות שכרו.

אם כן נמצא שכל דיני שמים אינם נקמה על העבר, אלא עיקרם הוא בשביל העתיד להיטיב עם האדם, לכן גם בראש השנה כל דיני ראש השנה הם לטובת האדם, ומה שייגזר עליו הכל זה לטובתו כדי שיזכה בזה לחיי נצח, או לפירותיהן בעולם הזה אם הוא עושה את כל מה שהוא חייב, לכך ישראל שמחים בדיון, מפני שיודעים שכל מה שייגזר בדיון זה לטובתם.

מנן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, הכנה ליום הדין

הנהגת חסד מיוחדת במשפט הציבור

איתא בגמרא (ע"ז ד, ב) לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייאתא דיומא (בשעת חרון) ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי, אי הכי דציבור נמי, דציבור נפישא זכותיה, ע"כ. וצריך ביאור שהרי דנים כל יחיד בפני עצמו ומה מועיל שמתפלל עם הציבור, וכן קשה שהרי לציבור יש גם חטאים ולא רק זכויות, וייתכן שלציבור יש חטאים יותר גדולים ממה שיש לו, ומה מועיל להיות נכלל עם הציבור בדיון?

ונראה מבואר מדברי הגמרא שיש מעלה מיוחדת בציבור, שהקב"ה מסתכל על הצד הטוב והזכות שבציבור ולא לצד החובה, והוא חסד ורחמים של הנהגתו ית' בדיון להצילם מחומר הדין שהיו נידונים ביחיד על חובותיהם, וזה העניין דציבור נפישא זכותיה לפי שמעיינים בהם טפי מחובה, וכל יחיד ויחיד שמשותף עם הציבור הקב"ה מתנהג עימו בחסד גדול ומעניין בזכויותיו ולא בחובתו, אבל מי שאינו נכלל עם הציבור והרי הוא בא בדינו ביחיד, הריהו נידון בכל חומר הדין לפי מעשיו הזכות והחובה, ומי אשר יצדק, לפיכך לא יתפלל היחיד מוסף בראש השנה בג' שעות, שלא יהא מעורר דינו דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי רחמנא לצלן.

והנה הבא להשתתף ולהיות נכלל עם הציבור, צריך להיות אדם כזה שמעשיו הם תועלת וזכות לציבור, ולא חס ושלום להיפך שמעשיו סותרים את זכות הציבור, ובכל דבר שעושים צריכים לחשוב פן גורמים חלילה מכשול לרבים, כי מלבד מה שהוא מחטיא את הרבים הרי גם אינו מצטרף לציבור להיות נכלל ומשתתף עימם לזכות, ואי אפשר לו לעמוד מפני חרון אף וחומר הדין.

וכמה העריכו חז"ל להשפעת מעשה האדם בפני אחרים אם כמזכה או כמחייב הציבור, וזאת מפני שרואים אותו ולמדים ממנו. נראה מדבריהם במסכת ברכות (לה, ב) אמר רב חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר גוזל אביו ואימו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה וכו', ואין אימו אלא כנסת ישראל וכו', מאי חבר הוא לאיש משחית, אמר רב חנינא בר פפא, חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמיים.

ופירש"י שם (ד"ה אין פשע) לפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדים ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם בלא ברכה, ולכן נקרא זה המיקל חבר הוא לאיש משחית, לירבעם בן נבט שחטא והחטיא את ישראל, כך הוא חוטא ומחטיא. נמצא שאף על פי שאדם זה לא מסית אחרים שלא לברך, מכל מקום כל עבירה שאדם עושה יכול להביא לידי זה שאנשים ילמדו ממנו וייכשלו, כי טבע האדם הוא שנמשך אחר אחרים.

וכמו שהביא רש"י בפרשת כי תצא (דברים כה, יח) על עמלק שבא להילחם עם ישראל, משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכווה הקרה אותה בפני אחרים, עכ"ד, והיינו שעל ידי עמלק הצטננה יראת החטא בישראל, כי אם רואים שאפשר לעבור עבירה זה לבד סיבה שאדם אחר יכול גם כן לעשות, שכך טבע האדם שהוא מושפע, ומי שאינו מברך לעצמו נחשב בזה ממחטיאי הרבים, ונמצא כי כל עבירה שאדם עושה ואחרים עלולים ללמוד ממנו הוא בגדר מחטיא את הרבים.

עלינו להתבונן בזה, שהרי נמצאים בין אנשים, וכל דבר כמו לשון הרע או דברים בטלים או זלזול בתפילה, הרי זה נחשב למחטיא את הרבים, וכמו האוכל בלי לברך, שלא כתוב שאוכל בפני אלפי אנשים, אלא אפילו יושב בביתו ואוכל בלא ברכה, וכרגיל אנשים יודעים ממה שאינו מברך, זה כבר נחשב למחטיא הרבים, אם כן כשאדם עושה עבירה מלבד עצם העבירה, אם הוא נמצא במקום שעלול לצאת ממעשיו איזה קלקול, יש בזה גם חשבון של מחטיא הרבים, וחס ושלום מי שמחטיא את הציבור אינו יכול להינצל בזכות הציבור, כי רק מי שאינו מכשיל הרבים יכול להשתמש בזכות הציבור.

וכל אחד צריך להתבונן ולראות אם עשה דברים בציבור שלא כהוגן, כי המזלזל בתלמוד תורה ובתפילה ובשאר דברים הרי הוא משפיע על אחרים, וחוף מהחטא שמכשיל את הרבים הוא גם מפסיד את זכות הרבים דנפישא זכותיה, וכשאינן זכות הרבים מפסידים את החסד המיוחד שיש לנידון עם הציבור שמעיינים בזכויותיו ולא בחובתו, ובלי החסד מי יצדק לפנך בדין.

וככל שיהיה אדם יותר מזכה את הרבים יש יותר סיכויים, כי הגורם זכות לציבור מגיע לו זכות הציבור, כיון שיש לו חלק בזה, והלומד בהתמדה בוודאי משפיע גם על אחרים, וכשרבים לומדים בהתמדה, ממילא זה משפיע רוח תורה ושקידה ויראת שמים, והבא לתפילה ומתפלל כראוי משפיע על אחרים, ואם חס ושלום להיפך מי יודע והסכנה גדולה.

הקב"ה יעזור שנתחזק בתורה ובתפילה ובגמילות חסדים ומידות טובות שהם עמודי העולם, ויהיה לכל אחד שייכות לזכות הציבור, ונזכה כולנו לכתובה וחתימה טובה!

מרת הגראי"ל שטינמן שליט"א, מפקדיך אתבונן

מדרגת התשובה הבאה מטוהר הנפש

אנחנו תמיד רגילים לדבר את העצה לזכות במשפט בראש השנה, על ידי שיעשה עצמו רש לפני הקב"ה, ויבקש מאיתו בדרך של תחנונים ידבר רש, ויסוד הדברים זה מהגמרא בראש השנה (טז, ב) שאמר רב יצחק כל שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, ומפירש"י שם.

אם אנחנו רוצים לדעת למעשה אצלנו, מהו היסוד וכיצד להגיע למצב של תחנונים ידבר רש, אני חושב דרך לזה, וזוהי גם תהיה הזכות שאכן נוכל לגשת לראש השנה כראוי, על פי דברי רבינו יונה בשערי תשובה שער א' פסקא י"ג: "ומדרגות התשובה ומעלותיה לפי גודל המרירות ועוצם היגון. והיא התשובה אשר תבוא מדרך טוהר הנפש וזכות שכלה, כי לפי שכלו וכפי אשר תפקח עיניו ירבו ויעצמו במאוד מאוד יגוניו ברעיוניו על רוב עוונותיו", הנה זה ברור שרבינו יונה אינו מתכוון כאן מרירות המביא לידי עיצבון ושברון רוח, כי מרירות כזו לא מוסיפה לאדם כלום, אלא הוא נעשה שבור ורצוף ומאבד את כל המחשבה, ואין כל רווח מהמרירות הזאת, זהו בגדר מחלה, ולא בזה חפץ השי"ת מאיתנו.

אלא כוונתו מרירות ועוצם היגון כפי שהמשיך שם בפסקא י"ד "ואמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לח, י) השם נגדך כל תאוותי ואנחתי ממך לא נסתרה" - ביאורו: גלויה לפניך כל תאוותי כי איננה זולתי לעבודתך, ואתה יודע אנחתי כי איננה על עסקי עולם והדברים הכלים, זולתי על חטאי ועל קוצר ידי בעבודתך". דוד המלך עומד ומדבר אל הקב"ה ומעיד על עצמו שכל תאוותו על מה זה? - כל תאוותי איננה זולתי לעבודתך, לדעת איך עובדים את הקב"ה, איך משלימים את הצורך והתפקיד שהאדם צריך לקיים רצונו של הבורא, ואתה יודע אנחתי, על מה הוא מרגיש שכואב? שעדיין לא עשה מספיק, ויכול היה לעשות יותר בעבודת השם, "אנחתי איננה על עסקי העולם והדברים הכלים, זולתי על חטאי ועל קוצר ידי בעבודתך".

והנה בוודאי רחוקים אנו רחוק מזרח ממערב ויותר מהדרגות האלו, אך בזה צריכה להיות עבודתנו בימים אלו, לעורר בלבנו יותר תאוה ותשוקה לחיים רוחניים, לחשוב יותר ויותר על מה שנבראנו בעבורו, על החובות הרוחניות המוטלות עלינו, לשאוף לקיימם כראוי, ולהצטער כשלא זוכים לכך, ומאידך למעט בלהיות כל מאוויינו בתאוות העולם הזה, כי הא בהא תליא, ככל שאנו יותר קשורים לתאוות העולם הזה כך אנו לא קשורים לרוחניות, עולם הזה עם רוחניות ונצח זה לא הולך ביחד, וככל שאדם שקוע בתאוות הגשמיות כך הוא מאבד את כל ההרגשים הרוחניים.

וזה יכול להיות עבורנו עצה לימים האלו לעקור מלבנו קצת מתאוות עולם הזה ולקבל שייכות יותר לתאוות עולם הבא, תאוה לקיום מצוות, רצון להגיע לאיזה דרגה רוחנית, לכל הפחות לבקש ולהתפלל על זה, ולעורר בלבנו את ההרגשה על ההפסד הגדול על כל רגע שלא מנוצל טוב לתורה ולמצוות, על כל מעשה מצוה שלא נעשית כראוי, על כל יום שעובר ואיננו

זוכה לקנות מעלות רוחניות, וזהו המרירות והיגון הרצוי, שעליהם כיוון רבינו יונה בתחילת דבריו שמדרגות התשובה ומעלותיה תלויות לפי גודל המרירות והיגון.

וכפי שהמשיך שם רבינו יונה "ואמר אחד מן המתנפלים בחין ערכו [בחובות הלבבות בשער חשבון הנפש גם כן כתוב אותו ההמשך אלא שהחובות הלבבות כינה אותו "אחד מן הפרושים"]¹, אנתתי מפחדך הרחיקה ממני האנחות, דאגתי מקוצר ידי בעבודתך הרחיקה ממני הדאגות", והיינו כי כל אדם יש לו מצבים ודברים גשמיים שהוא סובל מהם, אך האנחה מקוצר העבודה להקב"ה, הדאגה מכך שלא זוכים לעבוד את השי"ת כראוי, הרחיקה ממנו את האנחה על מצבו הגשמי.

בוודאי שדרגתו של הפרוש הזה היא דרגה עליונה, אבל באיזה בחינה הדבר שייך לכולנו ככל שנקבל יותר שייכות לחיים רוחניים, כך העולם הזה ענייניו ותאוותיו יתפסו אצלנו פחות מקום, זהו הפירוש כפי גודל המרירות ועוצם היגון, זה לא סתם מרירות, אלא זה רצון ותשוקה מחד והרגשה של הפסד מאידך.

מה מרוויחים בזה? ממשך רבינו יונה כמו שנאמר (ישעיה נז, טז): "כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי" - ביאורו, כאשר יעטוף ויצטער הרוח שהוא מלפני כי הוא מן העליונים, ויעטפו נשמות אשר אני עשיתי, לא אריב עוד ולא אקצוף, כי איך לא אחון וארחם על נפש יקרה אשר הוא מלפני ונשמות אני עשיתי? על כן יקל העוון כפי אשר תכבד העבודה והאנחה עליו, כי היגון יבוא מאת טוהר הנשמה העליונה, ונרצתה בזה יותר מאשר תירצה ברוב ייסורי הגוף ומכאוביו².

אם אדם מגיע למצב שהוא מחפש דרך ומתחזק בלימוד התורה מתחזק בתפילה מתחזק בעשיית חסד, ולבו נשבר בקרבו על מה שלא השיג, הוא נאנח ומצטער על הכישלונות שהוא נכשל בהם, זו הבחינה של "רש" שהקב"ה מקבל את תפילתו ובקשתו, איך הקב"ה מסתכל עליו? - נפש יקרה! כי יגון כזה אינו יגון של מרה שחורה רחמנא לצלן, אלא זה יגון אשר יבוא מאת טוהר הנשמה העליונה, "ונרצתה בזה יותר מאשר תירצה ברוב ייסורי הגוף ומכאוביו". אמנם ייסורי הגוף ומכאוביו זה גם מקרב את האדם להקב"ה, אבל התבוננות של "אנתתי מפחדך הרחיקה ממני האנחות", "דאגתי מקוצר ידי בעבודתך הרחיקה ממני הדאגות", זה פועל על האדם להשיג מעלות, ומועיל לשנות את הדרך, ולכך זה מגן עליו שהקב"ה ירחם עליו.

ועיקר הדרך לעורר יותר תאוות עולם הבא הוא על ידי מחשבה והתבוננות בעת התפילה לתת לבו למה שמתפללים ומה היא תפילה, התבוננות זאת תקל עלינו להתקרב ולהיות יותר שקועים ברוחניות, אך אפילו שלא בזמן התפילה יש להתעורר מפעם לפעם לעורר הלב בהרגשה של חיפוש הדרך לחיזוק, אני חושב שזה יכול להביא את האדם שיוכל לאחוז באיזה בחינות מאותו המהלך, ועל ידי זה יכולים לזכות הרבה!

מִן הַגְּרָמִי לִיפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבִי תְּלִמִידִים

עבודת עשרת ימי תשובה

אנו עומדים לפני יום כיפור, ומצינו שאמרו חז"ל על הזמן של עשרת ימי תשובה (ר"ה יח, א) "דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב - אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", ושני חלקים נאמרו כאן, הא' דרשו השם בהימצאו, והב' קראוהו בהיותו קרוב.

"דרשו" היינו לעשות רצון השם וכל עסק התורה והמצוות, ו"קראוהו" זוהי תפילה, כמו שכתוב (תהלים קמה, יח) "קרוב השם לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת", ועשרת ימי תשובה הם הזמן המסוגל לזה יותר מכל השנה.

ולכאורה הרי כתוב "קרוב השם לכל קוראיו", משמע שבכל השנה קרוב השם לקוראיו, ולא רק בעשרת ימי תשובה, ומה המעלה המיוחדת בעשרת ימי תשובה שנאמר בהם "קראוהו בהיותו קרוב"? ויש לפרש כי מה שהקב"ה קרוב לכל קוראיו במשך השנה זה על ידי הקריאה והתפילה, ורק אחרי שקוראים ומתפללים אל הקב"ה בדרגה של "קראוהו באמת", דהיינו לא סתם תפילה אלא ממעמקי הלב, על ידי זה זוכים שהקב"ה קרוב, אבל בעשרת ימי תשובה הקב"ה קרוב מיד עוד לפני התפילה.

ועשרת ימי תשובה יש בהם סייעתא דשמיא לשני החלקים האלו, "דרשו השם" - שכל ענייני התורה והמצוות זה יותר קל בעשרת ימי תשובה, "קראוהו" - שגם התפילה מקובלת יותר בימים אלו, וכן כתב גם רבינו יונה בשערי תשובה (ב, יד) "והעת עת רצון והתפילה נשמעת בה", היינו שהעת עת רצון - לכל ענייני התורה והמצוות, והתפילה נשמעת בה - שהתפילה מקובלת יותר מכל השנה.

והנה רבינו יונה שם ביאר מה צריכים לעשות בעשרת ימי תשובה, "הירא את דבר השם, לבו יחיל בקרבו, בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים. וראוי לכל ירא אלוקים למעט בעסקיו ולהיות רעיוניו נוחתים, ולקבוע ביום ובלילה עיתים, להתבודד בחדריו ולחפש דרכיו ולחקור, לקדם אשמורות ולהתעסק בדרכי התשובה וכישרון המעשה, ולשפוך שיח, ולשאת תפילה ורינה, ולהפיל תחינה", עכ"ד.

רבינו יונה התחיל וכתב 'הירא את דבר השם' - מי שיש לו יראת שמים, יראת שמים זה לא כל כך פשוט, יש יראת שמים שאדם מקבל מכוח האמונה והחינוך שהוא מושפע מסביבתו, וכשהיראה אינה גדולה טבע האדם שהוא משוחד להקל לעצמו, אבל מי שיש לו יראת שמים, הוא יודע וזוכר את האמת, שיש דין ומשפט בראש השנה, והכל תלוי במעשים לפי הזכויות, וממילא זה גורם לו בדרך הטבע, בלי שום פעולה או התאמצות מיוחדת, שיש בלבו פחד וחרדה גדולה מיום הדין.

ועל זה כתב רבינו יונה "וראוי לכל ירא אלוקים למעט בעסקיו ולהיות רעיוניו נוחתים" - שהמחשבות יהיו עם פחד ואימת הדין, ולא להקל ראש בזה, שהרי כל אחד יודע שיש דין ואינו יודע מה ידונו אותו, וצריך להרבות בזכויות כדי לזכות בדין, ואפילו אם הוא עסוק, לאו דווקא בעסקים של בטלה [ובוודאי בעשרת ימי תשובה לא צריך לדבר על בטלה שזה דבר גרוע וחמור מאד] אלא אפילו בעסקים אחרים של פרנסה שאינם מעסק התורה והמצוות, בעשרת ימי תשובה צריך למעט בהם, ולחפש דרכים כיצד לזכות בדין.

וכן צריך "לקבוע ביום ובלילה עיתים להתבודד בחדריו ולחפש דרכיו ולחקור", לקבוע זמן לחשבון הנפש, ולחפש במעשיו מה הם הדברים הטובים ומה הם הדברים שאינם טובים, מה צריך לתקן ועל מה צריך לחזור בתשובה, וכן "לקדם אשמורות ולהתעסק בדרכי התשובה וכישרון המעשה", יש עשרים עיקרי התשובה שהם עבודה גדולה מאד, ואמנם אי אפשר להספיק הכל בימים ספורים, אבל מבואר בספרים שאם אדם מקבל קבלה טובה ויש התחלה שעתיד להמשיך בה, הרי הוא נידון כבר מעכשיו על שם סופו.

ועוד צריך "לשפוך שיח, ולשאת תפילה ורינה, ולהפיל תחינה". על מה צריכים להתפלל בעשרת ימי תשובה? יש שלושה דברים שבעל תשובה צריך להתפלל עליהם, וכמו שהביא רבינו יונה בעיקרי התשובה (א, מא) "יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל עוונותיו וכו', ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאותיו, ושיחפוץ בו וירצהו וייעתר לו כאשר אם לא חטא וכו', ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם תמיד שיעזרהו אל התשובה", עכ"ד.

הדבר הראשון הוא לבקש רחמים על כפרת עוונות שעל זה אנו מבקשים בשמונה עשרה "סלח לנו אבינו כי חטאנו", והדבר השני הוא שיתרצה וימצא חן בעיני השם, וכמו שאנו מבקשים בכל יום "רצה השם אלוקינו בעמך ישראל ובתפילתם", זוהי לא בקשה על הישועה, שעל זה כבר ביקשו בשמע קולנו, אלא בקשה על עצם התפילה שתהיה לרצון לפני השם, והדבר השלישי הוא לבקש על סייעתא דשמיא בעבודת התשובה, כי קשה לחזור בתשובה וצריכים סייעתא דשמיא בזה, וכמו שמבקשים בברכת השיבו בשמונה עשרה "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

על כל אלו הדברים אנו מבקשים בכל יום בתפילת שמונה עשרה, מפני שזה הכרחי לבקש עליהם בכל יום, אך כפי שכתב רבינו יונה ביותר צריכים להתפלל ולבקש עליהם בעשרת ימי תשובה, מפני שאז הוא עת רצון והתפילה נשמעת בו יותר מכל השנה, ובאמת ידוע בשם הגרי"ס זצ"ל כי דבר בדוק ומנוסה הוא שהתפילה על רוחניות אינה חוזרת ריקם, וכל התפילות הנ"ל שהזכיר רבינו יונה הם תפילות על רוחניות, על כפרת עוונות ועל תשובה ועל ריצוי לפני השם, וכל אחד שמתפלל ומבקש בכוונה ובלב שלם, הרי זה בדוק ומנוסה שאין תפילתו חוזרת ריקם.

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

תפילה על תשובה והתקרבות לקב"ה

הנה כמו שצריך אדם לבקש בתפילה מאת השי"ת על צרכיו הגשמיים, כיון שהכל מאיתו ית', ואנו אין בכוחנו לעשות כלום, כך גם יש עניין של תפילה על רוחניות, יש הרבה עניינים לבקש ברוחניות, כמו מה שמבקשים "ותן חלקנו בתורתך" - שהקב"ה יעזור להבין את מה שלומדים, ורבינו יונה האריך בעיקרי התשובה שיש גם תפילה על כפרת עוונות, שבעל התשובה צריך להתפלל שהקב"ה יעזרהו על התשובה, וכמו שמבקשים רחמים על חולה מסוכן, ועומדים בתחינה ובהכנעה כי יודעים שאין בכוחנו להצילו, כך צריך להתפלל גם שהקב"ה יכפר עוונותיו.

וכתב שם רבינו יונה (שער א' פיסקה מ"א) "יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל עוונותיו, שנאמר (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים ושובו אל השם אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. קחו עמכם דברים - זה עניין הוידוי. אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב - זה עניין התפלה, ופירוש "וקח טוב" - מעשה הטוב שעשינו, כי אמרו רבותינו ז"ל (סוטה כא, א) עבירה מכבה מצוה. ובעת התשובה יתכפרו העוונות ותתעורר זכות המצוה ויאיר נרה, אחרי אשר לא הגיה אורו לפני התשובה", עכ"ד.

והיינו מפני שאמרו עבירה מכבה מצוה, והעבירה גורמת שזכות המצוה לא תגן עליו, ברם אין הכוונה שלוקחים את כל זכות המצוה, אלא שחסר השלמות של המצוה, ולא יגרום שתהא מצוה גורמת מצוה, לכן בעל תשובה צריך להתפלל תפילה מיוחדת שהקב"ה ייקח את מעשיו הטובים ולא יהיה עבירה מכבה מצוה, אלא על ידי כפרת העוונות תחזור המצוה לשלמותה.

וכתב רבינו יונה שם (פיסקה מ"ב) כי יש עוד דרגה "ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאותיו", והיינו כמו בגד נקי שהוכתם, יש לפעמים שהכתם עובר אחרי הכיבוס, ועל ידי שרוחצים ומכבסים עם סמים חזקים, זה מעביר את כל הכתם, והבגד חוזר להיות כמו שהיה בתחילה, ויש לפעמים שנשאר איזה היכר קלוש והבגד איננו כבתחילה, יש שרואים בו הרבה כתמים והבגד נשאר מוכתם, ויש שלא רואים כי אם היכר קלוש אבל קשה להחזיר את הבגד למצב שהיה בתחילה, ועל זה כתב רבינו יונה כי בעל התשובה צריך להתפלל להקב"ה שימחה כעב פשעיו וכענן חטאותיו, כמו שיש עננים שהם נראים קיימים, וכשהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה הכל נמחה, ולא נראה שום זכר אפילו קלוש שהיה עננים.

ועוד דרגה כתב רבינו יונה שם, שצריך להתפלל "שיחפוץ בו וירצהו וייעתר לו כאשר אם לא חטא", והיינו כי אם אחד נכשל ועשה עוול לידידו הקרוב אליו באהבת נפש ולבסוף נתפייסו, יש כמה דרגות בפיוס, לפעמים האהבה הקודמת חוזרת בלי שום הבדל, ויש לפעמים שאמנם כלפי חוץ היחס ביניהם נראה טוב וחביב, אבל במעמקי הלב כבר אין זו אותה אהבה שהייתה לפני כן, ועל זה כתב רבינו יונה שצריך בעל התשובה להתפלל, שיחפוץ בו השם וירצהו וייעתר לו כמו שהיה לפני שחטא.

והמשיך רבינו יונה שם כי "תאוות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם, ורצונו - החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר (תהלים ל, ו) חיים ברצונו, ונאמר (שם פ, כ) השם אלוקים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה" - הארת פנים של הקב"ה מביא ישועה לאדם, ועל זה צריך להתפלל ולהתחנן להקב"ה שירצה אותו ויזכה להארת פניו כמו שהיה קודם שחטא. עד כדי כך צריכים לבקש על חטא!

אוי!!! שכל אחד ואחד יתבונן איך שנכשלים בחטא בקלי קלות, בלי שום גיעה נכשלים, ואילו התשובה על אותו החטא היא עבודה גדולה, כל כך הרבה תפילות צריכים כדי למחוק את החטא ולהיות רצויים לפני הקב"ה! אם כן מה היא הדרך הכי קלה והעצה הפשוטה לזה? זהירות! אם יתבוננו ויראו איזה קושי של תשובה ותפילה צריכים כדי לזכות שיתכפר החטא ויתרצה לפני הקב"ה, בזה ישיגו את מעלת יראת החטא, וזהירות שלא להיכשל.

מרו הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

בינוניים תלויים ועומדים

הגמרא מביאה בראש השנה (דף ט"ז ע"ב) אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן שלושה ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינוניים. צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, בינוניים תלויים ועומדים מראש השנה ועד יום הכיפורים, זכו [היינו שעשו תשובה] נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה.

ונשאלת השאלה למה בינוניים צריכים לעשות תשובה כדי לזכות הרי מיד כשעשו מצוה אחת נעשו צדיקים שהרי עד עכשיו היו מחצה עוונות ומחצה זכויות וכשהוסיפו מצוה יש להם רוב זכויות, ויזכו לחיים?

אמנם מצד שני קשה כי אם נלמד כפשוטו שבינוני הוא זה שיש לו מחצה זכויות ומחצה עבירות הרי זה יכול להיות רק רגע אחד שהרי אפילו אם ברגע זה היה בינוני הרי מיד אחר כך הוא נהפך להיות או לרשע או לצדיק, שבתוך רגע או שעשה מצוה או שעבר על ביטול תורה, וכיצד שייך שבו אדם יוכל להיות כל הזמן במצב של בינוני. [וכתוב שבו אדם צריך לחשוב את עצמו לא רשע ולא צדיק אלא בינוני].

ואפשר לומר מה שמשמע בגמרא וזה חידוש. דהנה בסנהדרין דף ק"ב ע"ב מביאה הגמרא אמר רב נחמן אחאב "שקול היה", ופירש"י מחצה עוונות ומחצה זכויות, שנאמר ויאמר השם מי יפתה את אחאב ויעל וייפול ברמות גלעד, ויאמר זה בכה וזה בכה, ופירש"י מדמהדרי כולי האי מי יפתה את אחאב משמע דבקושי גדול נענש. מתקיף לה רב יוסף מאן דכתב ביה רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני השם אשר הסתה אותו איזבל אשתו ותנינא בכל יום הייתה שוקלת שקלי זהב לעבודת כוכבים, ואת אמרת שקול היה - הרי היה חוטא כל כך? אלא אחאב וותרן בממונו היה ומתוך שהנהנה תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו מחצה. ויצא הרוח ויעמד לפני השם ויאמר אני אפתנו ויאמר השם אליו במה ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו, ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן, מאי רוח אמר רבי יוחנן של נבות הזרעאלי, ופירש"י שלפי שהוא הרג את נבות היה רוחו מחזר לפתותו ולהפילו.

על כל פנים מזה שהוצרכו לחפש עצה כיצד לפתותו לעשות עבירה מוכיחה הגמרא שמע מינה שהיה שקול כי אם היה רשע מה צריך לפתותו, ועל כרחך שהיה חציו זכויות וחציו עוונות, ולכן הוצרכו לפתותו, ולעשות מאמץ מיוחד, ברוח של נבות! לפתותו ולהפילו. ולמדנו מזה כי אדם שיש לו מחצה מצוות ומחצה עבירות כדי להוציאו מכלל בינוני צריך לפתות אותו עם מאמץ מיוחד כדי שייכנס להיות נכלל בגדר של רשע ואז הוא יכול ליפול ברמות גלעד. ונשאלת השאלה האם זה כל כך קשה לפתות בן אדם שהוא חציו מצוות וחציו עבירות, הרי כל רגע הוא נכשל, וכל הזמן הוא משתנה פעם עושה מצוה ופעם עושה עבירה ולמה כל כך קשה לפתות את אחאב שיעשה עוד עבירה ויהיה רשע?

משמע מזה שבינוני מה שנקרא מחצה על מחצה חציו מצוות וחציו עוונות, לא שייך שיגיע למצב אחד עד "ששתנה" בעצמו, דכיון שהוא במצב של בינוני כדי להשתנות ממצב של בינוני לא מספיק מה שיעשה עוד מצוה שהרי תיכף הוא עושה עבירה, ויחזור להיות בינוני, ולכן בינוני נשאר בינוני, ולא יכול כל רגע ורגע להשתנות, כי אז ייצא שאם תדון אותו ברגע זה שעשה מצוה יהיה טוב, ורגע אחר כך יהיה רע. וכן חוזר חלילה כל הזמן, ולכן צריך דווקא שישתנה המצב שלו, וכשהוא בינוני כדי לצאת מהגדר של בינוני צריך לעשות מהפיכה באדם.

ולכן היה צריך לפתות את אחאב כדי לעשות ששתנה וכבר לא יהיה בדרגה של בינוני, כי בוודאי להכשילו לעשות עבירה זה דבר קל מאד, שברגע אחד עושה עבירה, אמנם בעוד רגע יעשה מצוה, וכל זה לא יוציא אותו מהמצב של בינוני. וכדי לפתותו שישתנה לרשע הוצרכו לעשות מאמץ מיוחד ולשלוח את הרוח של נבות שנהרג על ידו, והרוח של נבות יהיה מחזר לפתותו "ולהפילו" כמו שפירש רש"י.

וכמו שלצד הרע חס ושלום אינו יוצא מכלל בינוני עד שמשתנה ממצבו לרע, כן להיפך כדי לצאת ממצב של בינוני להיות נחשב צדיק לא מספיק לומר לבן אדם שאם יעשה עוד מצוה יהא צדיק, כי זה עדיין לא מספיק מה שעושה עוד מצוה. אמנם בוודאי זה טוב ובוודאי צריך לעשות את זה. אבל בעיקר מה שצריך הוא שישתנה מהמצב של בינוני.

ולפני ראש השנה יש יותר סיבה לראות שלא ייכנס לראש השנה כשהוא במצב של בינוני, ולא לחשוב מה יכול להיות אם ייכנס במצב של בינוני, הרי אחר כך בעשרת ימי תשובה יעשה עוד כמה מצוות וייהפך לצדיק גמור, לא! בינוני כל זמן שלא נשתנה המצב שלו הוא עדיין בינוני, וצריך לעשות מאמץ שיהיה בדרגה אחרת - בדרגה של צדיק! וכשעושה תשובה הוא עושה שינוי בעצמו ומשתנה מהמצב של בינוני, אבל כל זמן שהוא בינוני אפילו אם עושה מצוות זה לא מועיל כי עדיין הוא בינוני. ולכן אצל אחאב היה צריך לעשות דבר מיוחד כדי שישתנה מהמצב שלו. וכן לצד הטוב כשעושה תשובה הוא משתנה מהמצב של בינוני וזה שייך רק על ידי תשובה.

אם כן אדם צריך לדעת שמצב של בינוני זה לא כל כך טוב. אף על פי שהלוואי שנהיה במצב של בינוני ולא יותר גרוע, אבל בינוני זה לא טוב! כי בינוני כל זמן שהוא לא ישתנה, עדיין דנים אותו שוב בתור בינוני. כי כל זמן שלא נשתנה ממצב של בינוני הוא בינוני, וביום כיפור צריך שיוכרע שהפסיק להיות במצב של בינוני, והוא כבר בדרגה של צדיק, ולזה צריך מהפיכה בכל המצב שלו.

ולכן צריך מאד מאד לדעת, היום שרוצים להיכנס ליום הדין, צריך להיכנס במצב של צדיק, וזה לא כל כך פשוט. ואפילו עושה מצוה, מכל מקום כיון שהקב"ה יודע שעכשיו רגע אחד עשה מצוה אבל רגע אחר כך יעשה עבירה חס ושלום, אי אפשר לדון אותו לצדיק. וכמו שאי אפשר לעשות ממצב של בינוני לרשע, כך בוודאי שאי אפשר לעשות אותו לצדיק. וכמו שאצל אחאב היה צריך משהו מיוחד כדי לעשותו רשע, ולא היה מספיק סתם יצר הרע שיש לו שמכשיל אותו לעבירות, וכן בצד הטוב כדי להשתנות צריך משהו מיוחד.

וצריך להתחזק בזה מאד שלא יהיה במצב של בינוני, כי אם יישאר במצב הזה עד יום כיפור - לא יעשה תשובה ולא יעשה מהפך בכל המהלך שלו, אז הוא שוב בינוני, ובינוני עדיין תלוי ועומד, ומי שאינו יוצא מהמצב של בינוני צריך "מאד" רחמים, כי סוף סוף ידונו אותו בעל כורחו באיזה רגע ומי יודע באיזה רגע ידונו אותו, ואם ירבה מצוות מאד הרי אין לך תשובה גדולה מזו שיצא מכלל בינוני לצדיק.

ולכן כשאדם בא ליום הדין צריך מאד מאד רחמי שמים, והקב"ה יעזור שבאמת כל אחד ואחד ישתדל לא להיות במצב כזה של "שקול" אלא שיבוא ויעשה מהפיכה בתוך עצמו. ואפילו אם עדיין לא עשה כל כך הרבה מצוות אבל אם המהלך שלו הוא, שהוא עומד כבר במצב של אדם אחר - לצד של צדיק, יש סיכויים גדולים, ונקווה אל השם שירחם עלינו.

ובזה מובן גם כן מה שחז"ל אומרים בקידושין דף ל' לעולם יראה כאילו חצי העולם זכויות וחציו עוונות עשה מצוה אחת הכריע את כל העולם, ולכאורה כיון שכל רגע ורגע זה משתנה, מתי הדין על העולם, האם בזמן שחלילה וחס מצב של חובה או במצב טוב. אבל לפי מה שנתבאר יש לבאר דאין הכי נמי העבירה מכריעה, אבל בעיקר המצב של בני האדם מכריע, ואם רוב האנשים הם בגדר צדיק כמו שחז"ל אומרים, אז כל העולם כבר ניצול.

ולדאבוננו רואים יום יום איזה צרות שיש, וכל מה שקרה במשך השנה - רחמנא לצלן. ולכן צריך מאד להתחזק כשכל אחד יודע שזה נוגע "לו" ולמשפחתו, ולכל העולם. והקב"ה יעזור שכל אחד ואחד מכלל ישראל ייכתב וייחתם לשנה טובה, ותהיה כתיבה וחתימה טובה!

מֶרֶן הַגְּרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, אֹרַח הַמּוֹעֲדִים

כתב הרמב"ם פרק ג' מהלכות תשובה הלכה ג' "כשם ששוקלים זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלים עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולים אותו עד יום הכיפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה", והיינו שכל עשרת ימי תשובה הם ממש המשך אחד של ראש השנה, שאם עשה תשובה בין כסה לעשור נחתם לחיים ואם לאו חלילה להיפך.

והעיר בזה בספר לב אליהו כי תמוה מאד, שמשמע שלא מועילה תשובה בין כסה לעשור כי אם לבינוני, אבל רשע כבר נחתם דינו בראש השנה, וקשה שהרי יש כלל עד יום מותו תחכה לו לתשובה, וכל שכן בין ראש השנה ליום הכיפורים שנאמר על ימים אלו (ישעיה נה, ו) "דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב", שיש בהם אפשרות לתשובה יותר מכל השנה.

וביאר שם הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל לפי מה שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ד, כג) "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים", והיינו שהדרגה של האדם צריכה להיות שנטיית הלב תהיה רק עשיית טוב, וממילא אם נמצא בראש השנה שלבו נוטה על הרוב לטובה ונמשך אחר הטוב, אפילו אם יש בידו כמה עוונות, הרי הוא עומד על דרך החרטה והתשובה, ואף על פי שעדיין לא שב נקרא צדיק ולבו נוטה לתשובה, לכן נחתם לחיים.

וכמו בעל חוב שכיון שמשתדל ומתחיל לפרוע יש תקווה שיגמור אפילו שעדיין חייב עוד חוב גדול, וכן הדבר בנטיית הלב אם לבו נוטה לעבוד את השי"ת כבר זוכה לחיים כי התקווה שימשיך לפרוע מה שמשועבד לבוראו. אבל אם חס ושלום כל שאיפותיו הם לעולם הזה, רצונות, תענוגים, הרהורים, הרי הוא מרחיק את עצמו מלפרוע את החוב, ונמצא שהוא כולו חייב, ולמה יחכו לו, לפיכך נחתם למיתה.

ולכן בינוניים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, וזה מה שאומר הנביא ישעיה (לא, ו) "שובו לאשר העמיקו סרה", כי אפשר שהעמיקו במעשה אבל הלב נוטה לטוב ורצונו להסיר הטומאה, וההבחנה לנטיית לבו היא אהבת התוכחה, זה שאוהב תוכחה, תקווה גדולה נשקפת שישוב מדרכו הרעה, אבל מי ששונא את התוכחות כבר נואש מנפשו, והעצה להביא עליו את אהבת התוכחות היא רק על ידי גיעת התורה, שקדושת התורה וטעם התורה מערה עליו רוח טהרה וקדושה.

מִרְן הַגְרַמ"י לִיִּפְקוּבִיץ זְצוּק"ל, כְּתָבִי תִלְמִידִים

משקל המעשים נמדד באיכותם

כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה ה"א, זה לשונו: "כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו צדיק ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו רשע מחצה למחצה בינוני". דהיינו שיש שלוש אפשרויות, יש אפשרות של זכויותיו יתירות, אדם שהרבה בלימוד תורה ובעשיית מצוות, הרבה בעשיית מעשים טובים, ומעשים אלו מרובין הם מעוונותיו, הוא הנקרא צדיק. האפשרות השנייה היא ההפוכה, שעוונותיו יתירות על זכויותיו, רשע. והאפשרות השלישית הוא מחצה למחצה, שהזכויות והעוונות שווים, והוא נחשב בינוני.

ועל זה כתב שם הרמב"ם בהמשך דבריו, "וכשם ששוקלים זכויות אדם ועוונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלים עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולים אותו עד יום הכיפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה". דהיינו שמשקל המעשים ששוקלים במשפט של ראש השנה האם זכויותיו מרובות או להיפך, זה קובע את דינו במשפט, אם זכויותיו יתירות נחשב צדיק בדינו ונחתם לחיים, ואם עוונותיו יתירות על זכויותיו, אף שיש לו גם הרבה זכויות שעשה הרבה מצוות ומעשים טובים, מכל מקום נחשב רשע בדינו ונחתם למיתה רחמנא לצלן.

כשנתבונן על עצמנו האם נוכל להיות בטוחים בעצמנו היכן אנחנו עומדים, האם בכלל מי שזכויותיו מרובות או חס ושלום להיפך, והלא אף אם נקל לעצמנו ונשתכנע שמצבינו מחצה למחצה, [וכמו שאמר רבא על עצמו שהוא מן הבינוניים - ברכות ס"א ע"ב] הרי צריכים אנו היטב להיזהר ולשקול את כל מעשינו כי הרי בכל מעשה ומעשה מכריעים אנחנו את הכף לצד אחד, לזכות או חס ושלום לחובה.

והנה יש להתעורר שלא רק פעולה הנעשית במעשה מכרעת, אלא בכלל זה, דיבור, שמיעה, מחשבה, גם הם יכולים להכריע לזכות או חס ושלום לחובה, יש זכויות הבאות על ידי מחשבה והרהור ויש על ידי דיבור ושמיעה, וכן להיפך במניין העוונות יכול להיות שיהפוך מבינוני לרשע על ידי מחשבה, דיבור, ראייה, שמיעה. זו הערה אחת.

אמנם יש להתעורר בזה עוד מהמשך דברי הרמב"ם שם שכתב: "ושיקול זה אינו לפי מניין הזכויות והעוונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות, שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלים אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכים הזכויות כנגד העוונות". הנה פשטות הדברים אפשר להבין שיש מצוות שהם שוקלות יותר כי הם מצוות חמורות ונכבדות יותר, כמו מצות פדיון שבויים וכדומה תגדל ערכה ממצוה קלה, ובמשקל המצוות תכריע יותר. ברם אם זו הכוונה אם כן אין צריך את דעתו של אל דעות להכריע בזה, שהרי אף להבנתנו מצוה זו שהצלת נפשות תלויים בה גדולה ונכבדה היא ומכרעת יותר ממצוה קלה.

אלא המבואר מדברי הרמב"ם שלא על זה נאמר הכלל שיש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות, אלא משקל המצוות נמדד לפי האיכות בעשייתן, דהיינו לפי הלב שמכניס בעת עשיית המצוה, יש מצוה קלה שנעשית לשם שמים, וכוונתו ולבו איתו בעת עשייתו אותה, על ידי זה תגדל ערכה של מצוה זו במשקל המעשים כנגד כמה זכויות, ורק הקב"ה שהוא אל דעות בוחן לב וחוקר כליות שידוע מחשבות בני אדם ומכיר בטהרת לבם הוא היכול לשקול המעשים לפי ערכן האמיתי, והוא היודע היאך עורכים הזכויות כנגד העוונות.

מנן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם

אנו עומדים עכשיו בעשרת ימי תשובה סמוך ליום הכיפורים, ורבינו יונה (ב, יד) כתב שאפשר להתעורר לתשובה מעשרת ימי תשובה, והביא שם את הפסוק (ויקרא טז, ל) "כי ביום

הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני השם תטהרו", וביאר בזה "על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני השם בתשובתנו, והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו", והיינו שנאמר כאן ציווי לכל אחד ואחד מישראל לטהר את עצמו בתשובה ביום הכיפורים, ועל ידי שישתדל בעצמו יזכה שגם הקב"ה יטהר אותו כמו שכתוב "יכפר עליכם לטהר אתכם".

מהו העניין של טהרה? המסילת ישרים פרק ט"ז ביאר כי "הטהרה היא תיקון הלב והמחשבות, וזה הלשון מצאנוהו אצל דוד שאמר לב טהור ברא לי אלוקים, ועניינה שלא יניח האדם מקום ליצר במעשיו, אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה ולא על צד החטא והתאוה", טהרה היא תיקון הלב והמחשבות, שהלב יהיה עם שאיפות טהורות, כי מצד טבע הלב יש שאיפות לדברים גשמיים, שהעין רואה והלב חומד ומושך את האדם לדברים גשמיים, ואם אדם נמשך לדברים גשמיים יותר מכפי הצורך מצד חמדת הלב, הרי זה מזיק לרוחניות.

ועוד כתב המסילת ישרים שם, כי טהרת הלב שייכת גם בכל מעשים טובים שאדם עושה, שאם יש איזה פניות וכוונות נוספות חוץ מעצם המעשה, הרי זה מקלקל את שלמות המעשים, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, כי כשיש לאדם מידות רעות, חסר לו בשלמות כל התרי"ג מצוות, כי הנגיעות מלוות את כל המעשים שלו, ועניין הטהרה הוא שיהיה הלב טהור ללא פניות אחרות, וצריכים סייעתא דשמיא לזכות לזה, וכפי שאנו רואים שדוד המלך התפלל (תהלים נא, יב) "לב טהור ברא לי אלוקים", וכן אנחנו מבקשים בתפילה "וטהר לבנו לעבדך באמת", כי זה לא תלוי בנו אלא בסייעתא דשמיא.

ולכאורה צריך ביאור מדוע צריכים להתפלל על זה, הרי המסילת ישרים ביאר בכמה פרקים את הדרכים לקנות מידת הטהרה על ידי התבוננות ומחשבות, ואם כן מדוע צריכים להתפלל על סייעתא דשמיא, הלא המסילת ישרים נתן לנו דרכים לזה. אבל באמת התירוץ פשוט מאד, כי בוודאי שיש דרכים טבעיים לזה, אך כמו שבענייני בריאות הגוף צריכים סייעתא דשמיא ויחד עם זה יש גם את הדרכים הטבעיים לזה, וכשאדם אינו אוכל הגוף מתקלקל, ואם יבקש רחמים על בריאות הגוף ולא יאכל זוהי שטות, כי הוא צריך להשתדל בדרכים הטבעיים שיש בידו, וסייעתא דשמיא תועיל רק על מה שאין בידו לעשות, והוא חייב לעשות קודם את מה שבידו לעשות.

וכשם שאין סומכים על הנס בענייני בריאות הגוף וחייבים לעשות את כל מה שיכולים, ומי שסומך על הנס ואינו משתדל במה שבידו אין לו סייעתא דשמיא, כך גם בצרכי הנפש ברוחניות חייב לעשות את מה שבידו, ומי שאינו עושה את כל מה שבכוחו אין לו סייעתא דשמיא. לכך צריך תחילה להשתדל בדרכים המועילים בדרך הטבע על ידי התבוננות ומחשבות וכמו שביאר המסילת ישרים, ויחד עם ההשתדלות צריך גם להתפלל על סייעתא דשמיא, כי הדרכים הטבעיים אינם מועילים לגמרי ויש יצר הרע, ואם אחרי ההתבוננות וההשתדלות עדיין לא הגיע לשלמות, על זה יש סייעתא דשמיא, אבל קודם צריכים לעסוק בדרכי הטבע.

ועל זה נתחבר ספר מסילת ישרים להורות את הדרך והעצות לקנות את המידות הטובות, כי אף שיש תפילות על רוחניות ויש סייעתא דשמיא לזה, לפני הכל אדם צריך להשתדל את מה שיכול לעשות בכוחות עצמו, וכמו שאמרו (קידושין ל, ב) "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי", וביארו בזה הגר"א והמסילת ישרים פ"ב כי הקב"ה עוזר לאדם רק אם עשה את כל מה שבידו וכבר הגיע למצב כזה ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי", אבל מי שיש בידו להשתדל עוד בכוח הבחירה שלו, צריך תחילה לעשות את מה שבכוחו, ואם אינו עושה כל מה שבכוחו אינו זוכה לסייעתא דשמיא.

וכל ספרי המוסר מבארים את הדרכים הטבעיים והעצות מה שאדם יכול לעשות בכוחות עצמו, וכמו בצרכי הגוף שיש את הדברים שצריך לעשות בעצמו כדי להיות בריא, ועל ידי שישתדל ויעשה את מה שהוא חייב לעשות בעצמו, יזכה לסייעתא דשמיא בזה, כך גם במידת הטהרה, חייב להשתדל בכל כוחו להשיג מידת הטהרה, אלא שיש בזה דרגות שהם למעלה מכוחו של האדם, וכשאדם משתדל בכל כוחו זוכה לסייעתא דשמיא, וכל אחד צריך להשתדל לקיים "לפני השם תטהרו" ולטהר את נפשו ביום הכיפורים, ועל ידי שישתדל בזה בכל כוחו יזכה לסייעתא דשמיא, כמו שכתוב "יכפר עליכם לטהר אתכם", שהקב"ה יטהר אותו, ויגיע לטהרה ולתשובה שלמה!

מִרְן הַגַּר"ג אֲדֵלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

“ישעי ביום הכיפורים” - כפרת העוונות

הנה ביום כיפור יש שני עניינים, אחד שזה יום דין, וכל אחד יודע מהשנים שעברו כמה חמור תוצאות הדין, כפי שרואים במשך השנה המצבים שעוברים על בני האדם שהם הכל כתוצאה מראש השנה ויום כיפור, וכל זה הוא לאחר המידה הגדולה של חסד והרחמים הגדולים שיש ביום כיפור, שכולו חסד ורחמים, ואי אפשר לתאר את חומר הדין הנידון בימים אלו, ודבר זה הוא סיבה מספקת שנתבונן במצבנו וצריך לעורר את האדם לתשובה, אבל במציאות לדאבוננו לא מתעוררים והלב האטום לא מתעורר.

ודבר נוסף יש ביום כיפור שזה יום כפרה, ובפסוקים משמע שזה עיקרו של יום כמו שכתוב (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם", וגם בחתימת הברכה דקדושת היום בשמונה עשרה חותמים מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל וכו'.

והנה במדרש (תהלים כ"ז) כתוב השם אורי וישעי, רבנן פתרי קראי בראש השנה ויום הכיפורים, אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים. ומה שיום הכיפורים נקרא ישועה, כיון שהישועה הגדולה ביותר לאדם זה כשזוכה לסליחה וכפרה, כי חוץ ממה שזה יום הדין לבינוניים התלויים ועומדים מראש השנה, אבל לכל העולם הוא יום סליחה וכפרה בין לצדיקים בין לבינוניים ובין לרשעים, וזה הישועה הכי גדולה שיש להאדם שיתרצה לפני השם, שעל ידי זה יכול להתקרב להקב"ה מחדש לאחר שנתרחק מחמת חטאיו.

ולוא ישועת יום הכיפורים אפילו אם אדם יאריך ימים ושנים, אבל אם לא יזכה לכפרה מה יש לו מכל זה אם אינו יכול לזכות לנצחיות, לתכלית שבעבורה בא לעולם, ומה יש בידו הרי יצא שכרו בהפסדו, וכל האושר של האדם הוא כשיכול לבוא לפניו ית' כשנמחלו עוונותיו והוא מפויס ומרוצה לפניו ית', ולכן ישעי זה יום הכיפורים כי אין לך ישועה גדולה מזאת שזוכה לסליחה וכפרה, ולכן העבודה העיקרית ביום הכיפורים היא לזכות לסליחה וכפרה.

ונתאר לעצמנו כשיש לאדם בגד מלוכלך שוטפים אותו, אבל ככל שהלכלוך יותר גדול בבגד קשה להסירו, וצריכים חומרים יותר חריפים לכבסו, ולפעמים זה מגיע למצב של לכלוך שהחומרים החריפים שורפים את הבגד, כמו כן אצל האדם על ידי חטאים הוא מלכלך את נשמתו ואם זוכה לכפרת עוונות הרי הוא מאושר, ואם לא זוכה לכפרת עוונות, אפילו אם ימשיך לחיות, אבל ברבות השנים הנשמה נעכרת כל כך עד שמי יודע אם יוכלו לנקותה

ולזככה, וכשלא יהא דרך אחרת יצטרכו לכבסה על ידי יסורים נוראים, ולא רק יסורים בעולם הזה אלא חס ושלוש הפסדים נצחיים, לכן כפרת יום הכיפורים זה כל התקווה וההצלחה של כלל ישראל.

מִרְן הַגְרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

האושר ביום הכיפורים

רבינו ישראל סלנטר באיגרת ח' כתב שצריכים לדעת את הידיעה שיום הכיפורים הוא דבר טוב למאוד, האושר שיש לכל אחד ואחד שהוא יום סליחה וכפרה, וכן אמרו חז"ל (תענית ל, ב) שלא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים, אין לנו דבר טוב ממנו, אולם אליה וקוץ בה, כיון שזה תלוי בתשובה, ובהכנה הראויה לתיקון דרכנו.

אמנם רבי ישראל זצ"ל מקל עלינו את העבודה שכתב, "אכן גם המעט טוב מאד, אין ערוך לה בענייני התבל, לראות לכל הפחות שתהיה איזה קבלה על להבא ביום הכיפורים", ואם יש איזה התעוררות לתשובה, אז עומדים כבר על הדרך של תשובה, ושייכים לאותו היום טוב שהוא יום הכיפורים.

כל אחד צריך למצוא אצלו איזה התחלה, אפילו התחלה של דבר מועט, לדוגמא: התחלה בתפילה, בתפילה גופא ההתחלה הכי קטנה, לכוון את המילים הראשונות של שמונה עשרה "ברוך אתה השם", לכוון את ברכות השחר, לכוון את הברכה של ברוך שאמר, אבל שאותה ההתחלה תהיה כפתחו של מחט, חור מפולש שאינו נסתם, זה ההתחלה בדרך התשובה, וצריך להחזיק בקבלה זו בלי נדר, ואותו המעט אין ערך לה!

אמנם בשביל לקבל קבלה צריכים לדעת מה הם השורשים והדרכים הרעים שגורמים לנו לחטא. הוי אומר המידות הרעות הם המה מקור כל הרעה, הם הגלגלים המסובבים ודוחפים את האדם לחושך וחלקלקות, וכפי שרואים בחיים כי באופן כללי כל אחד ואחד היה יכול לגדול ולהצליח, להיות ממאורי הדור, ומדוע רק יחידים יוצאים כך? אם בוחנים רואים שהיסוד היה המידות רעות, או מידות של תאוה או מידות של גאוה או מידות של כבוד, וזה לא גוזמאות אלא זה מציאות החיים.

וכבר כתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ג) כי כמו שצריכים לחזור בתשובה על מעשי עבירות, ככה צריכים גם כן לחזור על ענייני מידות, וזה הרבה יותר קשה לחזור בתשובה מאשר על מעשים, וביום הכיפורים נתן הקב"ה מצוה מיוחדת של תשובה, כביכול הקב"ה יורד וממתין לתשובתם של ישראל, עד כדי כך שלא נתן שליטה לכוח הרע ביום הכיפורים.

ולכן צריך לעבוד שיהיה התחלה להתייבב על דרך טוב לעקור מליבנו את המידות הרעות המנהלים אותנו בכל דרכי החיים, ולזה צריך לימוד המוסר, אם כל אחד ואחד בלי נדר יקבע לעצמו ללמוד על הסדר מסילת ישרים או שערי תשובה, ואת הרגעים האלו של לימוד המוסר ילמד בהתפעלות בשפתיים דולקות של כל מילה ומילה בשערי תשובה, וכל מילה ומילה במסילת ישרים, כמה תועלת זה ייתן לאותו הלומד! ואם כל אחד יזכה אפילו לרגע אחד שיוכלו לומר עליו "באשר הוא שם" - זה הישג גדול!

וכן בלימוד התורה אם אדם קובע לעצמו את הידיעה שביטול תורה זה חטא, ולימוד התורה שקול כנגד כולם, אם יכניסו בתוך הלב מפעם לפעם שזה יעורר את האדם לידי לימוד התורה, זה התחלה גדולה לתשובה, זו צריכה להיות עבודת יום הכיפורים, להתעורר, ולהשתדל שיהיה על כל פנים חרטה על העבר וקבלה לעתיד ויודוי, ואז נזכה לנוכל להתקרב להקב"ה בלב שלם ולהתחזק בתורה ובתפילה כפי מה שכתוב "שובה ישראל עד השם אלוקיך", ונזכה כל אחד ואחד לסליחה וכפרה וקבלת התפילה לשנה טובה!

מנן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, כתבי תלמידים

"לפני השם תטהרו" - ע"י התמסרות להקב"ה

אמרו חז"ל (יומא פה, ב) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקווה ישראל השם, מה מקווה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל, ולכאורה הרי כך כתוב מפורש (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם", וזה דבר ידוע שכל עניין יום כיפור זה הכפרה מן העבירות, אם כן מה חידש רבי עקיבא?

ונראה שרבי עקיבא חידש כי חוץ ממה שהקב"ה מכפר, יש גם עניין נוסף של טהרה, ומונח בטהרה דבר נוסף שאין כמעלתו בסליחה וכפרה, ונתאר לעצמנו כגון שאחד פגע בחברו פגיעה חזקה מאד, ואחר כך בא לבקש ממנו מחילה ומחל לו, על פי רוב גם אחרי שכבר מחל לו, בלבו הוא לא שלם עימו, אבל בטהרה אפילו מי שנטמא בטומאה חמורה ביותר, אם טבל טבילה ראויה, הטהרה היא לגמרי וכמו שלא היה טמא כלל.

וזה מה שאמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שאפשר להגיע עד לדרגה של טהרה שלא נשאר שום רושם מכל העוונות, ולא רק מחילה וכפרה שעדיין יש רושם מהעוון, ואם כן זוהי זכות עצומה, שאפשר לזכות ביום הכיפורים לטהרה כזו כאילו לא היה חטא מעולם, ועל זה שמח רבי עקיבא ואמר אשריכם ישראל!

אמנם כתוב בזה מקווה ישראל השם, שרבי עקיבא מדמה הדבר למקווה שמטהר את הטמאים, כי בכדי לזכות להגיע לטהרה צריך שימסור עצמו לגמרי להקב"ה, וכמו שמקווה מטהר דווקא את הנכנס כולו בתוכו בלא לשייר כלום בחוץ, שאם משהו נשאר בחוץ לא עלתה לו טבילה, ואין הבדל בינו לבין טמא שלא טבל כלל, וכן כתוב כאן מקווה ישראל השם, ורבי עקיבא דורש כי בכדי לזכות לדרגה השלמה של טהרה צריך להיות בבחינת מקווה ישראל השם, שיעמול על עצמו להיות כולו להשם, שאם לא כן אין זה כמקווה ולא נטהר.

ונמצא כי ביום הכיפורים אפשר לזכות לאושר גדול, לכפרה של טהרה כאילו לא חטא כלל, אבל בשביל זה צריכים להתמסר להקב"ה לגמרי בבחינת מקווה, וזוהי הדרך היחידה שאפשר לזכות על ידה, ובה צריכים להתחזק. וכל אחד לב יודע מרת נפשו, את החטאים והמידות שהוא נגוע בהם שצריך להתחזק בהם, אבל כללות העניין הוא שצריך להתמסר לגמרי להקב"ה, ואם מחסרים איזה דבר אינו יכול להיטהר כנכנס למקווה.

ומצד אחד אמנם זכות עצומה היא, אך מאידך צריכים לדעת כי זהו התנאי, למסור עצמו לגמרי אל הקב"ה, ועל ידי זה זוכים לטהרה שהקב"ה מטהר את ישראל, וככל שיחליט אדם לפי מושגו להתמסר לכך, להיות לפי השגתו כולו להשם בתורה ותפילה מידות טובות ומעשים טובים, כך יזכה בעזרת השם יותר למעלת מה מקווה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל.

מִרְן הַגְרָאִי"ל שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א, ימלא פי תהלתך

יום כיפור מטהר ומסיר רושם החטא

אנחנו עומדים עכשיו לפני יום כיפור, יש כאלה שביום כיפור בזמן של נעילה מחכים ומצפים שייגמר כבר הצום, כי קשה להם לצום והם כבר עייפים מהתפילות, אבל יש גם אחרים שנהנים מיום כיפור, והכרתי כאלה שהיו רוצים שיום כיפור יימשך הרבה זמן, ולמרות שהם רעבים, יום כיפור חשוב להם יותר, וכשנגמר היום קשה להם שכבר עבר יום כיפור. ועלינו לדעת מה היא המעלה המיוחדת של יום כיפור, מדוע באמת יש כאלה שנהנים ורוצים שיום כיפור יימשך, ומהו החשק לזה?

ומצינו בתשובות בית הלוי (חלק ג' דרוש ט"ו) שביאר בגודל מעלת יום הכיפורים, כי הנה בחטא יש שני חלקים, יש את החטא עצמו שיש עליו עונשים ודיני שמים, וכשאדם חוזר בתשובה ומתכפר לו כבר לא מגיע לו עונש, אבל חוץ מזה החטא גם עושה רושם בנפש, ומחזק את היצר הרע ואת השאיפות של חטא, ואפילו שכבר התחרט ועשה תשובה, הוא אדם אחר שכבר יותר קל לו לשוב ולחטוא, והיצר הרע והשאיפה של חטא קיימים אצלו, שהגוף נעשה אוהב את החטא, וכל פעם יצטרך להתגבר על היצר הרע, כי בגוף קיימת השאיפה לזה.

והסיבה לשאיפה הזאת של חטא היא כמו שאמרו חז"ל (קידושין מ, א) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, והיינו מפני שעל ידי שאדם חוטא שורה עליו רוח הטומאה, וזה מוסיף בו טומאה ונעשה פגם בנפש שהחטא מושך אותו, ואפילו שכבר היה כפרה על המעשה כמו שלא חטא, עדיין נשארה בנפש השאיפה לחטא, והנפש היא נפש כזאת שרוצה את החטא, והתאוה לחטא ישנה עדיין.

וכתב בבית הלוי שם כי זוהי מעלת יום הכיפורים, "אמנם ביום הכיפורים יש בו ביום מעלה גדולה דמיד שנתחרט אדם ומקבל עליו לשוב ממעשיו הרעים והתוודה עליהם הקב"ה בחסדו מעביר ממנו התשוקה והנטייה שהגביר בעצמו להרע ומעבירו ממנו", זה כוח קדושת היום של יום כיפור, שזה משנה את השאיפות של הנפש, שהשאיפות הם כבר שאיפות טובות, והנפש אינה שואפת עוד לעבירה, יום כיפור מטהר את האדם, והוא חוזר לשאוף שאיפות של קדושה, שאיפות של תורה ומצוות, ואינו נמשך עוד אחר החטא.

והביא שם ראייה לזה מדברי המדרש בפרשת בא (טו, ב) "כך הם משתקעים בעוונות מיצר הרע שיש בגופם, ובכל שנה ושנה סולח לעוונותיהם ומחדש לבם ליראתו שנאמר ונתתי לכם לב חדש", והיינו כנ"ל שעל ידי התשובה שעושים ביום כיפור הקב"ה מחדש את לבם של ישראל ליראתו, ונותן להם לב חדש שאינו נמשך עוד לחטא. וכן הביא שם מדברי הילקוט (תהלים תתנה) על הפסוק ועם נברא יהלל יה - "אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם ובאים

ומתפללים לפניך ביום הכיפורים ואתה בורא אותם בריה חדשה", וכתב על זה "פירוש דביוס הכיפורים נעשים כקטן שנוולד וכמו שלא חטאו כלל ומבטל מהם הכוח והנטייה לחטא שגרמו לעצמם במעשיהם", עכ"ד.

וכתב בבית הלוי שם כי גם בלא יום כיפור יש עוד כוח שיכול לטהר את הנפש מהשאיפה לחטא, והוא הכוח של התורה תבלין, כי התורה היא כמו תבלין שמשנה את הטעם, וכשאדם עושה תשובה לבד זה אמנם מכפר כמו שלא חטא, אבל עדיין קיימת בגופו השאיפה והיצר הרע ליהנות מההנאות האסורות, והתורה תבלין מועלת לטהר את הנפש שלא תימשך יותר לחטא, וכך גם יום כיפור מטהר את הנפש.

ובאמת זהו הלשון שכתוב (ויקרא טז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני השם תטהרו", ונאמרו כאן שני לשונות: לכפר ולטהר, ולכאורה כפרה על חטא זה דבר מובן, אבל מה היא הטהרה? ולפי המבואר אתי שפיר היטב, כי יש כפרה על מעשה החטא עצמו, שעל ידי התשובה הוא כמו שלא עשה את המעשה, וזה על ידי תשובה לבד, ויש עוד טהרה מיוחדת של יום כיפור, שמטהר את השאיפות של הנפש, זה נקרא "לטהר אתכם".

ויש גם דרגות בטהרה, כמו שיש דרגות בטומאה, יש טבול יום שנקרא טהור, אבל עדיין הוא צריך לטהרה של הערב שמש, ויש מחוסר כיפורים שצריך עוד טהרה של מחוסר כיפורים, והוא נקרא טמא לגבי אכילה בקדשים, ולגבי תרומה גם טבול יום נקרא טמא, ולגבי מעשר שני הוא טהור, כך יש הרבה דרגות בטהרה, וכך גם בטהרה של יום כיפור, או בטהרה שעל ידי התורה, שזה מטהר את הנפש, יש הרבה דרגות בזה, והכל תלוי לפי המעשים והמחשבות של כל אחד ואחד.

לכן למעשה עיקר התועלת מיום כיפור צריכה להיות, לצאת מיום כיפור עם שאיפות של קדושה, כל אדם מישראל יש בו קדושת ישראל, וצריך לטהר עצמו ביום כיפור כמו שכתוב "לפני השם תטהרו", אבל כתוב (יומא פה, ב) אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמיים, והיינו שהטהרה היא לא בדרך הטבע אלא מן השמים, ועל ידי שאדם משתדל בעצמו זוכה לסייעתא דשמיא, וכמו שאמרו חז"ל (שם לח, ב) בא ליטהר מסייעים אותו, מי שרק "בא ליטהר" מן השמים מסייעים אותו ומוסיפים לו טהרה.

ועלינו להשתדל שהשאיפות האלו יהיו קיימות, יש כאלה שאחרי יום כיפור מרגישים באמת הרגשה של טהרה, אבל בדרך כלל לאחר זמן מועט זה עובר, וצריכים להשתדל שיימשכו הלאה השאיפות והטעם של טהרה, וכמובן לזה צריכים להמשיך עם המעשים והמחשבות האלה. גמר חתימה טובה!

מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, כתבי תלמידים

בס"ד

נוסח התרת נדרים הקצר לערב ראש השנה
ממרן רבינו הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א

מתחרט אני על כל הנדרים
ושבועות וכן כל מנהג טוב
שנהגתי ולא אמרתי שיהא
בלא נדר ואם הייתי יודע
שאתחרט לא הייתי נודר או
נשבע ובמנהג טוב הייתי
מתנה שיהיה בלי נדר ומבקש
שתתירו לי את כולם

מתחרט אני על כל הנדרים
ושבועות וכן כל מנהג טוב
שנהגתי ולא אמרתי שיהא
בלא נדר ואם הייתי יודע
שאתחרט לא הייתי נודר או
נשבע ובמנהג טוב הייתי
מתנה שיהיה בלי נדר ומבקש
שתתירו לי את כולם

זכורני מקטנותי שהלכתי עם אבי ז"ל לסליחות, החושך יכסה ארץ, ובשעה לא רגילה להשכמה, איזה רגש היה לי לראות שזה זמן לא רגיל, כפי דעתו של תינוק. אבל תינוק גם כן ראה שזה זמן אחר מכל השנה, יראת השם הייתה מרחפת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

איך היה נראה הערב לפני סליחות, בשנים קודמות. המוכיח שבא לפתוח מעט את לבות בני ישראל, הרי ראו פחד השם, כמה נקל היה לו, בזיק אחד, בניצוץ אחד, בניצוץ קל של דברי פיו, כבר היה נוגע בעומק הלבבות והיה ללהבה, ומה נאמר ומה נדבר עתה...

נשאל מו"ר זצ"ל במה צריך להתחזק, ומה על היחיד לקבל על עצמו לעשות כדי לשפר דרכיו, והשיב: לב יודע מרת נפשו, וכל אחד יודע במה הוא צריך להתחזק. יותר טוב שאדם המכיר עצמו ונבכי נפשו יקבע מה הוא צריך לקבל על עצמו.

והוסיף כי גם רבו הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל, היה אומר שעל כל אחד לבדוק ולבחור לעצמו במה להתחזק, וכי אינו יכול להגיד לאחרים איזו קבלה פרטית ומיוחדת לקבל.

מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל, דרכי החיים